

A
0008760878
UC SOUTHERN REGIONAL LIBRARY FACILITY

SAADYANA

GENIZA FRAGMENTS OF WRITINGS OF
R. SAADYA GAON AND OTHERS

ia

THE LIBRARY
OF
THE UNIVERSITY
OF CALIFORNIA
LOS ANGELES

Digitized by the Internet Archive
in 2007 with funding from
Microsoft Corporation

SAADYANA

GENIZA FRAGMENTS OF WRITINGS OF
R. SAADYA GAON AND OTHERS

EDITED

BY

S. SCHECHTER, M.A., LITT.D. (CANTAB.)

PRESIDENT OF THE FACULTY OF THE JEWISH THEOLOGICAL
SEMINARY OF AMERICA

CAMBRIDGE

DEIGHTON AND BELL

1903

נדפס מחדש בישראל

שנה חשכ"ט

תל אביב, תרס"ג

הוצאת

צ י ו ן
ת ל א ב י ב
ת.ד. 14144
טל. 615524

מהדורה זו נדפסה ב-100 עותקים בלבד.

Handwritten note: 100 עותקים בלבד

BM
40
S3145
1963

TO MY MASTER

LECTOR M. FRIEDMANN

OF VIENNA

THIS VOLUME IS DEDICATED
IN GRATITUDE AND ADMIRATION

1945969

PREFACE

THE fragments contained in this volume belong with few exceptions to the Taylor-Schechter Collection of the University Library at Cambridge, England. The exceptions are fragments VII, XLIII, XLVIII. The first is in the possession of Judge Sulzberger, Philadelphia; the two last are the property of Elkan Adler, Esq., M.A., of London, England. To these two gentlemen I tender my best thanks. I also acknowledge my indebtedness to the editors of the *JEWISH QUARTERLY REVIEW*, in which periodical almost the whole of the text originally appeared.

The various fragments reproduced here, line by line and page by page, are provided with short introductions describing the MSS. and indicating the nature of their varying contents. But it must be remarked that these fragments were discovered at large intervals, and that they were published in the order of their discovery, so that it was impossible to preserve anything like a systematic arrangement. They may, however, be grouped

under the following headings, which the student would do well to observe in his examination of this volume.

A. Remnants of lost books :—Nos. I, XI, XII, XV, XXVIII, XLIV, XLV, XLIX, L, LI, LIV, LV.

B. Controversial matter :—II-X, XIII, XXXVIII-XLII, XLIII, XLVII, XLVIII.

C. Responses and Letters :—XXX-XXXIV, XXXVI, XLVI, LII, LVI.

D. Liturgy and poetical pieces :—XVII-XXVI, XXIX, XXXV, LIII.

E. Colophons and extracts containing references to works of R. Saadyah :—XIV, XVI, XXVII, XXXVII.

As the title "Saadyana" indicates, most of the fragments here presented to the student either date from the Gaon himself or have at least a bearing upon his life and works. But it should be remarked that the association of ideas and names sometimes suggested the insertion of matter coming from other authorities. Thus the polemic of R. Saadyah with Ben Meir, dealing largely with the question of the prerogative of the Palestine Schools and the explanation of certain passages in the *ארבעה שערים*, suggested the incorporation of the Abiathar controversy (Nos. XXXVIII-XLII, LIII, LIV), whilst the attack of the Gaon on Daniel ben Moses

Al Kumsi (No. XIII) justified the insertion of the latter's commentary to the Pentateuch (No. LV) as a sort of an appendix. Nos. XLIII and XLIV found their places in this volume because of the references to the Abiathar family occurring in the colophons of these MSS. In the responses of R. Sherira and R. Samuel b. Chofni (Nos. XLV, XLVI) we notice a certain anxiety about the removal of authority from the Babylonian Schools, a process of decentralization begun already with R. Saadyah, if not before; only that the argument of the Gaon was directed against the prerogative of the Palestine Schools, whilst later generations questioned the authority of those over which the Gaonim presided. The fact again that R. Saadyah was the head of the School of Machseya suggested the including of Nos. XXXV, XXXVI, XXXVI A, in which this seat of learning is referred to; whilst No. LVI was appended to this volume on account of the reference to R. Abraham סגולת הישיבה, possibly identical with the Rabbi of the same name mentioned in No. XXXV.

There is no need to dwell on the importance of these documents. They will, I doubt not, be all welcome to the student of Jewish History, in spite of the various obscure passages they contain and the many shortcomings of the editor, who was anxious that the "hidden light" of the Gaonim should no longer remain under a bushel. It thus only remains for me to repeat my thanks to Prof.

Bacher of Buda Pesth, Dr. Schreiner of Berlin, and Dr. Hirschfeld of London, for their assistance in the Arabic portions of this volume; whilst I have also to record my obligations to Mr. Aldis, the Secretary of the Cambridge University Library, and Messrs. Baldry and Worman, officers of the same institution, who were all helpful to me in various ways in the preparation of the following pages for the press.

S. SCHECHTER.

August, 1902.

CONTENTS

FRAGMENT	PAGE	FRAGMENT	PAGE
I	1	XXIII	49
II	7	XXIV	50
III	13	XXV	51
IV, V	15	XXVI	52
VI	22	XXVII	53
VII	23	XXVIII	54
VIII	24	XXIX	57
IX	29	XXX	58
X	34	XXXI	60
XI	37	XXXII	60
XII	40	XXXIII	61
XIII	41	XXXIV	62
XIV	42	XXXV	63
XV	42	XXXVI	74
XVI	44	XXXVI ^A	77
XVII	45	XXXVII	78
XVIII	46	XXXVIII	80
XIX	47	XXXIX	105
XX	47	XL	107
XXI	48	XLI	111
XXII	48	XLII	113

FRAGMENT	PAGE	FRAGMENT	PAGE
XLIII . . .	114	L . . .	133
XLIV . . .	116	LI . . .	135
XLV . . .	117	LII . . .	137
XLVI . . .	121	LIII . . .	140
XLVII . . .	128	LIV . . .	141
XLVIII . . .	131	LV . . .	144
XLIX . . .	132	LVI . . .	147

l. 4 *for* granddaughter *read* daughter.—P. 119, l. 18. Cf. p. 124, l. 85, which similarity of expression would suggest that R. Sherira was also the author of No. XLVII.—P. 133, No. LI. The words ללכת ' כנען in l. 8 make it clear that the writer was travelling from Babylon to Palestine. The words מַעֲרֵי (l. 11) and לְבֵית אָבִי (p. 134, verso, l. 1) would accordingly be decisive against the Gaon's authorship.—P. 135, No. LI, see *J. Q. R.*, where Professor Bacher gives a full translation in German of this piece.

Fragment XXXVIII, compare *Ein neuerschlossenes Capitel der Jüdischen Geschichte*, by Professor Bacher, in the *J. Q. R.*, October, 1902, p. 79 seq.

Fragment XL (Leaf 1, verso), ll. 12 and 13, compare article "Zu Saadyana XLI," by Professor I. Goldziher, *ibid.*, p. 73.

SAADYANA.

I

Fragment T.-S. A, paper, size 17.7 × 13.5 cm. (writing 14 × 10.2), consists of a quire of two leaves, of which the middle pages are missing, and counts eighteen lines on each page; written in a square, ancient Rabbinic hand, not later probably than the eleventh century, and is divided into verses, and provided with vowel-points and accents "like as one of the twenty-four sacred books." The importance of the MS., however, is to be found in the fact that it restores to us the initial pages of the *Sepher ha-Galui* (ספר הגלוי) by R. Saadyah as well as a portion, however small, of its later contents¹. As is well known, there existed two versions of this work, the original Hebrew and an Arabic translation of it prepared by the Gaon himself. A part of the latter was recovered by Firkowitz and edited by Dr. Harkavy², whilst the following four pages represent the original Hebrew. This is clear from the description given by the Gaon of the original work. According to it, the work commenced with the lines כנר מחבא לב כנר . . . ספר הגלוי³, while there also occurred in it the expressions ונחתום חוון and לתם יתר הנביאים, all of which lines and phrases are found in our MS.⁴ The Gaon

¹ See Graetz, vol. V, ch. x, about R. Saadyah. For our purpose here it is enough to point out Dr. Harkavy's edition of the Arabic S. h.-G., forming a portion of his *Studien und Mittheilungen* (וכתוב לראשונים), V, 133 a-238 b.

² Harkavy, *ibid.*, pp. 150-180.

³ Harkavy, *ibid.*, p. 181, ll. 16-23. Cf. below, p. 4, ll. 1-7.

⁴ Harkavy, *ibid.*, p. 160, l. 21. Cf. below, p. 5, ll. 2 and 3. See also Harkavy, *ibid.*, p. 55, l. 10, and note 41 to it. In accordance with these quotations we should supply ונבא after חוון.

also tells that he spoke in the second chapter of his book of the number of years during which the gift of prophecy continued in the nation as well as of the date of the compilation of the Mishnah, which subjects indeed are dealt with in the second page of our MS.¹ We know also that the Gaon spoke of himself in this book in the third person, a fact which brought on him the reproach of his antagonists, reminiscences, however, of which rather strange style are to be found in this fragment². A further subject of reproach was also the external form of the book, the author having divided it into verses and provided it with vowel-points and accents. This his antagonists maintained was done with the purpose of giving to his writings the appearance, and hence the importance, of Scripture; as already mentioned above, and as can be seen from the facsimile accompanying, this is also the case with our MSS.³

The condition of the fragment is on the whole fairly satisfactory, with the exception of leaf 1 recto, which, as it seems, was turned to the ground, and thus received a coating of mud, obliterating a great portion of the writing⁴. From the little I was able to read, the drift of the Gaon's thought was that Wisdom is the highest treasure, shining brighter than the brilliant stars; that she is a sort of emanation from God, and is serving as the light of the soul. Then the Gaon passes over to manifestation of God's will as revealed to us through the Torah (l. 8?), the Prophets (l. 10), and the Hagiographa (l. 11), which have become our spiritual food (l. 12). The last four lines, in their present mutilated

¹ Harkavy, *ibid.*, p. 152, ll. 14-17.

² Harkavy, *ibid.*, p. 190. Cf. our MS. below, p. 5 (leaf 1 verso), ll. 1-4 and l. 14.

³ Harkavy, *ibid.*, p. 160, ll. 15-18.

⁴ I have to express my thanks to my friend Mr. S. M. Harris, of Southport, who prepared for me from this page an enlarged photograph, which helped me greatly in the deciphering of this MS.

and uncertain condition, give hardly any connected sense, and may perhaps have contained some words or phrase directed against her (Wisdom's) detractors¹. Of course, it is not impossible that our scribe had a defective copy at his disposal, or that he omitted matter seeming to him to be of a mere personal nature, and which he found repeated in another place. In the second page the Gaon expresses the opinion that the composition of the Mishnah began after the discontinuance of prophecy (leaf 2 recto, ll. 5-9), whilst the gathering of the gleanings—which as mere details or branches of laws (l. 10) could be entrusted to the nation as long as Israel remained in their country—commenced 500 years later, and received the name of Talmud (ll. 14 and 15). In the last three lines the Gaon speaks of the princes, interpreters, and those having compassion with the people (l. 16), who had the Lord's message to teach "Israel the Torah with a perfect heart," when the MS. breaks off. Probably these lines were followed by a list of the names of the prophets and of the heads of the fathers, the bearers of Tradition. The last two pages, which probably formed a portion of the third chapter of the S. h.-G., give us the Gaon's prayer against "the robbers of our people" (leaf 3, l. 4), by which apparently his antagonist, the Head of the Dispersion, David b. Zakkai, is meant². R. Saadyah's appeal to "the God of judgment" may perhaps have some reference to the story according to which the quarrel between Ben Zakkai and the Gaon arose as a result of the latter's refusal to confirm an unjust verdict given by the former³.

¹ Harkavy, *ibid.*, p. 152, l. 10. מסורות מרידה. Cf. also pp. 142 and 143.

² Harkavy, *ibid.*, p. 152, ll. 22 sq.

³ See Harkavy, *ibid.*, note 7.

(Leaf 1 verso)

ויהי כי מלאו למתנה¹ אלף שנים מימי
 משה איש האלהים לתם יתר הנביאים
 במלכות מדי ונחתום חזון בשנת הארבעים
 לבנות הבירה שנית במעט עם: בראות
 5 הורינו את ההמון כי נפץ בכל הארץ ויגורו
 על ההנא לבלתי השכח ויאספו כל מלה
 אשר העתיקו מני קדם למצוה ולחוק ליהו² (?)
 ולעדות וימלאום במרע מלואת תג ויקראו
 את שמם משנה: וישארו דברים אשר
 קוו כי ישמרו בשבתם בארץ כי מענפי
 10 החקות הנה: יספנו סור גם נטה ונלינו
 עוד ותהי הנפצת ניפוץ העוללת או פור
 הנוקף: וייראו מהנשותם ויקבצום גם
 המה ותלמוד קראום לשנים חמש מאות³
 15 מן הקץ הראשון: כי כה אמרו אבותינו
 כל מליץ וכל אציל ורב חמלה על העם
 אנחנו מפקדים במלאכות אלהים ללמד
 את עמו בלבב שלם את התורה ואת
 * * * * *

(Leaf 2 recto)

סעדיהו⁴ לפני יי ויאמר יי צבאות אלהי ישראל
 אלהי המשפט אתה נתתה לעמך את תורתך
 ואת משפטיך עליהם יריבונו עליהם יוננו
 פריצי עמינו בוחרי רע לנפשינו: ואתה יי
 5 איום הגבורה אמיץ כחי חוק חתת ממשלתך
 שחחו בני בשר תחת נאותיך חרועות עולם

¹ Perhaps allusion to *Berachoth*, 5 a, where the Torah forms one of the three מונח מונח which God gave to Israel.

² Read לישראל.

³ See Harkavy, *ibid.*, p. 195, note 6, for references. The 500 probably represent a round number.

⁴ The word preceding סעדיהו was probably ויהי. Cf. Harkavy, p. 162, l. 22.

משכיות ארזו נדכאו חדריהם צורותם נעתקו:
 יהסו כל בשר יי מפני גאוניך הופע יי הגלה
 בערוץ שנבך והט אזנך ושמע את אשר
 10 חרפוני לא הריעותי להם כי אם על שמך • אם
 טוב אנכי ואם רע פעלי הנה שמך נקרא עלי
 אם לא הראה יי לשמך עשה זאת וזכר נא
 לתורתך אם לי לא יאתה: למדתני מנעורי
 את חקיך ומשפטיך ינקתים כמו חלב ונפשי
 15 נקשרה בם • ועל דברתם הוות חנפי לב
 קראתני הלאה קומה יי עוזר את משפטיך
 קשר למו חרצב¹ וירצבו בחונימו² חזק את
 ידי ללמד תורתך וזרועי לשפוט את עמך

(Leaf 2 verso)

כי אם יחשו רחמיך רבים מן העם ימאסון דתותיך
 כי לא קוצר אפם כאורך אפך: הנר אשר הדלקו
 אל תתן לכבות נטע זו הניצוטה אל יהי קמל
 מקור משכת מגני עדן³ לעמך אל נא ישתת
 5 קדש את שמך כי תתמוך את ידי וכי מחשבות
 שוררי הניא בפליאוך כי אתה יי אלהים ידעת
 את עצתם כי לא לטוב המה על עמך ישראל:
 כי אם תעלה בידם יוסיפו לנבהה ולדבר תועה
 ואני בטחתי על מסות אותותיך ובאתי אחרריך
 10 כי הביאותני עד הלום: אלהי שאול שאלתיך
 כקטון דעתי כי אוילים⁴ כל האדם נגד חכמתך
 הצליחה נא לעבדך ולעבדיך כי תמים דעים
 אתה ועשה הטוב בעיניך: ויהי

¹ In opposition to 'הח ה' Isa. lviii. 6.

² Here we have a marginal gloss which is, however, faded. Perhaps it read בחורימו.

³ Perhaps allusion to *Genesis Rabbah*, XVI, 4, where the Torah (הורה) (מטנה והלמדו וכו') are the gold of the land of Genesis ii. 12 compassed by the Pison originating from the Eden (*ibid.*, verses 10 and 11).

⁴ Pointed אָוִילִים.

מאז נלו האנשים האלה את נפשותם לריב
 15 עם סעדיהו על אמתו ולחרף ולנאץ והיו
 בחה ולענ בכל עם יי ויתעבם כל גבר ויתקוטט
 במ · וידרשו נוכרם¹ מן הנוקם לאמר: בלע
 אלדים פלג את לשונם כי ראינו את המסם

* * * * *

II, II a, and II b.

Fragment T.-S. H, paper, size 21 × 16 cm., consisting of one leaf, written on one side only, in an ancient hand with a strong turn to cursive. Some words are provided with the superlineal punctuation.

Fragment T.-S. B, paper, size 20.5 × 15 cm. (large writing 14.5 × 9.5), consisting of two leaves and written in a large square hand, but with a strong turn to cursive. Fragment T.-S. C, paper, size 18 × 13 cm. (writing 15 × 15.5), consisting of one leaf, and written in a square, rather small, hand, but also with a strong turn to cursive. The three fragments are divided into verses, whilst the two latter are also provided with vowel-points and accents. They undoubtedly represent three MSS. of the *Sepher ha-Moadim* (ספר המועדים) of R. Saadyah, which work was marked by these characteristics². The text, edited by Mr. Elkan N. Adler and Mr. I. Broydé, represents a fourth MS. of the same work, but all four MSS. overlap each other³. My scanty knowledge of the subject does not allow me to enter upon any real comment of the controversy or to express any opinion

¹ Pointed נִיבְרָם. See Obadiah 12 נָקְרוּ. Cf. RV.

² Harkavy, *ibid.*, p. 212. For subsequent publications and literature bearing on the subject see among others M. I. Lévi, *Revue des Études Juives*, XL, p. 261, and XLI, p. 229 sq. See also A. Epstein's essay containing a new edition of all the texts with introduction and notes, *ibid.*, XLII, pp. 173-210. As many of my notes were written before the appearance of this article, I must refer the reader to it here in bulk, as I could not always disturb my MSS. to make particular references to it.

³ See *Revue des Études Juives*, XLI, p. 225 sq. See also n. 2 to pp. 9, 10, 11.

on the merits of the various MSS. This I must leave to specialists. But apart from the difference of opinion about certain calculations, was also involved the question of principle as to the ancient prerogative of Palestine in the fixing of the calendar which Ben Meir, the "Prince of the Holy Land," wished to reassert, and the Gaon thought had long ago become obsolete¹. As it would seem, the controversy, though mild at first, was subsequently conducted on both sides with great bitterness, the aid of the secular arm was invoked, so that Ben Meir was submitted to torture; but this is the fate of all minorities, whether orthodox or heterodox².

SEPHER HA-MOADIM.

II.

. . . . . יו אפור: למרחוק
 . . . . . לעם ולדת כל יכליח:
 ש . . . . . ת נ . נחבר לו מלים כי לולי המה
 נשבר מטהו ואת . . . . . או ידענו יי כי פוצינו
 5 בנלות גולל את כלא . . . . . תנו וקרא קץ לשובבינו
 בישע לקרמתינו: תקת . . . . . שות המחשיך³ שהיה אהרן
 ואל ינקשו בפחותיו: סורו . . . . . שחד נוסן נודו מדעת חנף נודו
 נועו מיקידת יה נוגו נוסו ס . . . . . מבוקה מן שך יקש ומן רשת מזורה פן
 תספל במ: פקחו נא עיניכם בנניו⁴ וצאצאנו אחרינו והביטו בכל אלה ואל יהיו דבריו למוקש
 10 לכם יי הסכלנו ונורה אתכם זה דרך לצדקה בה: וכל איש אשר ירבנו לבו
 יקרא את מעשיו בקצם באלול⁵ הוא החדש הששי לפני בוא החנים בכל יי . . . . .

¹ See Harkavy, *ibid.*, 212, as well as Dr. Poznański in the *J. Q. R.*, X, p. 152 sq.

² See below, p. 21 (Text V a) and p. 22, note 2.

³ See *Revue des Ét. Juives*, XLI, p. 227, where Ben Meir is also called המחשיך.

⁴ So in the MS.

⁵ Probably בקצם for בקצם; whilst Elul is chosen as one of the זמנים. Cf. below p. 11, I. 15.

ויִסְרוּ¹ כָּל הַפְּתָאִים וְלֹא יִזְרְדוּ עוֹד בְּכָל אֲשֶׁר עָשָׂה כִּימֵי גֵאָא פֶּן תִּקְלַל חֲלַקְתּוֹ בְּכָל
 דּוֹר וּדּוֹר: וּמִי לֹא יַחֲפִיז לְהַטִּיב לוֹ שֵׁם כִּי צִדְקָתוֹ עוֹמֶדֶת לְעַד יִתְבָּרְכוּ בּוֹ שְׁבֹטֵי
 יִה וְבוֹ יִתְהַלְּלוּ: וְזֹאת אוֹת הַבְּרִית אֲשֶׁר נִחְלַפּוּ אֲבוֹתֵינוּ מִימֵי קֶדֶם יַעֲן כִּי בִּכְתוּב
 15 לֹא נִמְצְאָה עֲשֶׂרָה² מֵהֶם אֶחָד קָלָא וְאֶחָד חָסַר לְפַקּוּדֵיהֶם: וּשְׁנֵי הַחֲדָשִׁים פַּעַם
 יִמְלֹאוּ אוֹ יִחְסְרוּ אוֹ יִהְיוּ כְּדוּבַר יְהוָה הֵמָּה הַשְּׁמִינִי וְהַתְּשִׁיעִי עַל פִּי תְּקוּפַת
 שְׁנַת מֵאָה וְחֲמִשִּׁים וָאַרְבַּעַה יוֹם וּשְׁלִישִׁית שְׁמֹנֶה מֵאוֹת חֶלֶק וְשִׁבְעִים
 וְשֵׁשׁ: כִּי הִקִּיפָה עַד תּוֹךְ מַחְצִית יוֹם הַחֲמִשִּׁי וְעַד תְּלֹאָא בְּחִשְׁעִית בְּיוֹם
 הַשְּׁשִׁי חֲסִירִים יִהְיוּ¹ וְעַד פְּנוֹת יוֹמָם מִן הַשְּׁבִעִת יִהְיוּ שְׁלִימִין וְעַד תְּלֹאָא
 20 בְּחִשְׁעִית בְּיוֹם אֶחָד יִזְרְעוּן וְיִמְלֹאוּ בְּיוֹם שְׁנֵי עַד הָצִי' וּמֵהָצִי' עַד
 הַמַּחְצָה בְּיוֹם שְׁלִישִׁי יַעֲמְדוּ עַל סִדְרָם: וְכֵן לְהַחֲסִירִים עַד הָרַצִּת מִשְׁתֵּי עֲשֶׂרָה
 בְּלִיל הַרְבִּיעִי וּמִשָּׁם עַד חֲצוֹת הַחֲמִישִׁית לְהַמְלָאוֹת וְנִקְבַּת הַשְּׁבִיעִת אֱלֹהֵי מִשְׁפַּטֵּיהֶ'
 בְּשָׁנָה הַנּוֹסֶפֶת: וּבְשָׁנָה הַפְּשׁוּטָה לֹא כֵן חֲקָם כִּי מִשְׁמֹנֶה עֲשֶׂרָה שְׁעוֹת בְּשִׁבְעִי
 וְלֵאחַד תְּשַׁע וּרְדִי יִחְקְרוּ וְיִשְׁלֹמוּן לְשִׁמְנֵה עֲשֶׂרָה מִן הַשְּׁנֵי אִם הַיּוֹצֵאת גַּם
 25 פְּשׁוּטָה אוֹ לְחֲמֵשׁ עֲשֶׂרָה וְתִקְפֹּט נּוֹסֶפֶת אִם הִיתָה וּמִשְׁתֵּי הַעֲתִים יִסְדְּרוּן
 עַד תְּשַׁע וּרְדִי מִן הַחֲמִישִׁי: וְאוֹ יִמְלֹאוּן אֶל שְׁלֹשֶׁת רְבִיעֵיו וְעַד קִין תְּתֵהּ בְּשִׁישִׁי
 אִם הִבֵּאה פְּשׁוּטָה גַּם הִיא אוֹ אִם תּוֹסֶפֶת אֶל תְּשַׁע וּרְדִי בּוֹ וְכֵן יִהְיוּ שְׁלִימִים
 לְשִׁמְנֵה עֲשֶׂרָה בְּשִׁבְתָּהּ וְכֵן תּוֹסֶפֶתָהּ לְקִין הַיּוֹמִין: גַּם זֹאת מִפִּי אֲבוֹתֵינוּ
 לְקַדְמוֹנֵיהֶם שְׁמַעְנוּהָ אֶף בָּהּ בְּעֵינֵינוּ רֵאִינוּם יְנַהֲגוּ וְלִמְלֹא גַּם כֵּן אֲדָר
 30 הַנוֹסֶף: לְמַדּוּהָ הֵטִיב לְמַעַן תֵּאֱכִילוּהָ שְׁנֹנָה אַחֲרֵי לְכָל תְּשַׁכְּחוּהָ כֹּאֲשֶׁר
 לָנוּ בְּאֲמוֹנָה נִתְּנוּ כֵן נִתְּנוּם בְּאֲמוֹנָה לָכֵם וַיְהִי יְיָ לְעַד בְּכֶם לְלֹא תִדְחוּ עוֹד

II a. (Leaf 1 recto)

עֲשֶׂרָה מֵהֶם אֶחָד מִלֵּא וְאֶחָד
 חָסַר לְפַקּוּדֵיהֶם: וּשְׁנֵי
 הַחֲדָשִׁים פַּעַם³ יִמְלֹאוּן וּפַעַם
 יִחְסְרוּן אוֹ יִהְיוּ כַּחֲבִירֵיהֶם:
 5 הֵמָּה הֵיטֵ עַל
 פִּי תְּקוּפוֹת שְׁנַת מֵאָה וְחֲמִשִּׁים
 וָאַרְבַּעַה יוֹם וּשְׁלִישִׁית וְשִׁמּוֹנָה

¹ So in the MS.

² The contents intervening between this word עֲשֶׂרָה and the word עַד in line 26 is also to be found in fragment II a, beginning on this page and ending with l. 13 on p. 10.

³ Pointed פַּעַם.

מאות ושבעים ושש חלק:
 כי הקיפה עד תוך מחצית
 10 יום חמישי ועד תצא בתשיעית
 ביום אחד יגרעון וימלאון ליום
 שני עד חציו ומחציו¹ עד
 המחצה ביום שלישי יעמדו

(Leaf 1 verso)

על סדרם: וכן
 • להחסירם עד הריצ'ת משת • •
 עשרה מליל רביעי ומשמ עד
 חצות יום חמישי להימלאת
 5 ונסב השבוע: אלה
 משפטם בשנה המעוברת
 ובשנה פשוטה לא בן הוקם:
 כי מ'ה שעות בו לאחר
 תשע ור'א יחסרו וישלמו ל'ה
 10 מן השני עד היוצאת גם
 פשוטה או לחמש עשרה
 והקפ'ט נוספות אם היתה
 י • • שני העתים יסדרון עד:
 * * * * *

(Leaf 2 recto)

הברורים² בתהפוכותיו וישימם
 בווערים כדרך כל אויל ואמר לכל
 סכל הוא: ויתר דברי ספריו
 וכל אשר עשה ודברי המליצים
 5 אשר יעצוהו המדברים אליו

¹ חציו ומחציו.

² From this word to below, line 8 (p. 11), our text corresponds with Mr. Adler's Fragment in the *Revue des Ét. Juives*, XLI, p. 227, whilst the whole of this leaf, recto and verso, beginning הברורים and finishing הוא, and the one following correspond with the text of the next Fragment II b, recto (below, p. 12), l. 11 to verso, l. 14 (the word הוא, p. 13).

SAADYANA

להשיבו הנם כתובים על ספר
 דברי הימים לראשי ישיבות¹ וגם
 ביד כל חרד מן העדה נמצאים:
 ויהי כקרא חכמי דת
 10 איגרותיו ויקרעו בנדיהם וירחחו
 במספד על עניי הצאן אשר ביד
 אפזרי נפלו למו ודמעות לרוב
 ניגרה עינם על קדש מחולל:
 ויחדלו עוד מענות אותו

(Leaf 2 verso)

כי הבינו כי בזרזן היה הדבר ובעקבה:
 ויניחו אותו ליום נקם ועברה השמור
 לכל מדיח ולא התעשתו לקחת
 איגרות מאת המלך להסירו:
 5 כך וי • צו העמידו דבר להועץ עם
 המבינים מה לעשות לארבעה
 שערים אשר בדה מלבו ויאמרו
 לא נוכל לבער את כל כתביו מן
 החוץ והלאה: אבל נכתוב
 10 ספר זכרון לדורותינו אחרינו בל
 יקומו מקצותם ויהבלו בדבריו ובל
 יתעו בנתיבותיו עם גברא בהבינם
 למה זה ועל מה זה עשה כן ויעשו
 כזאת כי טוב נועצו:
 15 בעשרים באלול נקראו ספריו הוא

* * * * *

II b. (recto)

.....
 ..*2 נה ..... שעה וקנ תחת

¹ See the letter of R. Sherira Gaon about the ראשונים ספרי וכוונתה of the

² For the next fifteen lines (till the word (בידי) see Mr. Adler's Fragment as above.

לבעבור סבב . . . . הדבר להוסיף על כל
 נבול אַמְרָת חלק . . לאמר לא עב . . שלש
 5 אלה על נבולותיהן . ולא ירא אלהים לדבר
 על נביאיו שקר וכזב ולא חמל על צעירי
 הצאן פן ישנו [בשער] וי אשר בדאם לו: ולא
 פנה בלתי אל . . עיצו ומזמתו להחטיא עם
 ולהכשיל הר[בים] לפרוץ נדירות להסיע
 10 אבנים ולבקע את עציו ויחרף עוד את
 הברורים בתהפוכותיו וישימם בוערים
 כדרך כל אויל ואמר לכל סכל הוא: ויתר
 דברי ספריו וכל אשר עשה ודברי המליצים
 המדברים אליו להשיבו מרעתו הנם
 15 כתובים על ספר דברי הימים לראשי
 הישיבות ואף ביד^י . . הם
 נמצאים: . . כקרא חכמי דת את
 אגרותיו . . את בנדיהם וירוחו במספר
 על עניי הצאן אשר ביד אכזרי נפלו

(verso)

ודמעות לרוב ניגרה . . . . קדש מחולל:
 ויחדלו עוד מענות . . . . כי הבינו להם כי
 בזקן ובעקבה כל מעשיו: ויניחו אותו
 ליום נקם ועברה השמור לכל מרזח ולא
 5 התעשתו לקחת אגרות מאת המלך הארץ
 להסירו: אך דבר להועץ על המבינים מה
 לעשות לארבעת שערו אשר בדא מלבו
 ויאמרו לאמר לא נוכל לבע[ר] את כל כתביו
 מן החוץ והחדר: אבל נכתוב ספר זכרון
 10 לדורותינו אחרינו בל יקומו מקצותם
 ויהבלו ברבריו ובל יתעו בנתיבותיו עם
 נברא בהבינם למה זה ועל מה זה עשה כן
 ויעשו כזאת כי טוב נועצו: בעשרים

באלול נקראו ספריו הוא יום שיני לימי
 . . . . . המעשה 15 ש . . . . .
 נכתב הוזה (?) ש . . . . . ויכתבו את
 . . . . .
 . . . . . את (?) כל המקומות . . . . .
 . . . . . שיערי . . . . . [בן מ] איר אשר ב . . . . .

III

Fragment T.-S. D, paper, size 19 x 14 cm. (writing 15 x 10.5), consisting of one leaf written in an old square hand, and, like the former two, divided into verses and provided with vowel-points and accents. It is not quite clear what the point at issue is, but the reference to the Passover and the Day of Atonement would suggest that it formed a part of the *Sepher ha-Moadim*, though its style is rather different from that in which the two last fragments are written.

(recto)

הספר בטבעת הנשיא¹ העד עליו עדים מן
 האדירים גלוי לכל העם להפיץ בכל הארצות
 את משנה הספר להרים מכשול מדרך העם:
 ויהי כי נכון הספר אשר הוחק למזכיר
 5 עון² ותהי בלב כל משכיל איבתו כי יראת יי
 לשנא רע³ וגם באו המושלים על אודותיו: וידברו
 [לאמר] ארץ נתנה ביד סכל⁴ הוי על יושביה: מים
 נבים ישקה אותם בין פרחת וחרול⁵ מרעך עדרם
 ישענים חורב בצל עב וציון יובילם⁶ אף יתיצב
 10 על דרך לא טוב: ⁷ אתיו הרשים (?) האכתריש (?)⁸

¹ Perhaps by this is meant Babylonian David b. Zakkai.

² Ezek. xxi. 28.

³ See Prov. viii. 13.

⁴ Job ix. 27.

⁵ See Job xxx. 1, 12.

⁶ See Isa. xxv. 5.

⁷ Psal. xxxv. 5.

⁸ The MS. is obliterated and torn in this place. Perhaps it is a corruption of האוכל אדריש. The preceding word can also be read חרשים.

למכרה • • מחלמיש צור נסכו¹ קשת נחושה עט
 שמיר קצובו לכתב במ כחקה את רעותיו
 איך נכתוב את כולם ורבו מני חול וממועדי
 רנל הנוהני ישורן באורח פתלתול: אוד
 15 חרוך הוא ושני זנבותיו² ריק מכל טוב מלא
 כל רע מקראם רכילות משנתם בצעם תלמודם

(verso)

קשי עורף מוסרם קחת שוחד והמות משפט:
 אליך יי אדמתו תזעק³ כי הנזה⁴ תחתיו
 בשחיתותיו וחתים ינאקון מלשנו הרע כי האכיל
 את חילם למלכיות: הזקינים אשר הפריד חמסם
 5 עליו כי לשני עגליו נתן את חלקם יתר החכמים
 ינודו לו חרפה כי נתפס (?) כאחד מהם משפטי
 יי עליו יצעקון כי הטם ויניעם ויעולם מ • • יי
 המקודשים יארבו לו כי חרצוב כל קיטרם⁵
 ויפתחם: והקרוב אליו מהעם יאמר לו ישפוט
 10 יי בינם וביניו כי בעצתו יכרת⁶ זה את זה
 בחג מצה וכיפורים בקראתם על ספר יאמר
 לו כל מבין הריקותה יניענו כל אינו⁷ אבד בך
 לכן לבהלה תהיה פעלתך ירב בו כל טף
 הלחמתנו אסור⁸ מבלי דעתינו תבואתך שואה
 15 לא תרע שחרה: ⁹ יאמרו לו הפתאים השגיתה
 אותנו כעור בדרך יהרפוך מלאכי רום:

¹ See Deut. xxxii. 13.² Perhaps by this is meant the son and the brother of Ben Meir. Cf. *Revue des Ét. Juives*, XLI, p. 226.³ Job xxxi. 38.⁴ Pointed הַנְּזָה. Perhaps corruption of הַנְּזָה; cf. Isa. xxiv. 5.⁵ Perhaps מעליו, but the sense of the verse is not clear to me.⁶ Pointed יַקְרָה.⁷ Pointed אֵינוּ. Perhaps originally אֵינִי (substance).⁸ Pointed הַלְחַמְתֵּנוּ אֲסוּר. Perhaps corruption of הַלְחַמְתֵּנוּ הָאֲסוּר.⁹ See Ps. xxxviii and Isa. xlvi. 11.

IV, IV a, IV b, V, and V a.

Fragments T.-S. E and F, and the two marked IV a and IV b, paper, size 15 × 19 cm. (writing 11.7 × 14.2). The leaves are torn off at the end, so that it is impossible to say what the original length was. Fragments E, IV a and IV b, consist of one leaf each; fragment F counts two leaves. They are all written in the same cursive (*Rashi*) hand, and come from one MS., which probably represented a collection of letters, and perhaps also treatises bearing on the Ben Meir controversy. Besides these five leaves there was also discovered a sixth leaf coming from the same MS., and containing the following words: כבודך ירב ירום וינושא ויתמך לעדי עד נצה • ונכתב: ביום המישי בשבת ביט יום לחדש חמוז שנת אלף רלז לממשלה חכמים כעריה בן יוסף אלוף ישועה¹. This, probably, formed the conclusion of fragment E (IV) or IV a and IV b, of which there is strong reason to believe that they were written by the Gaon². Fragment F (V and V a) was probably written by Ben Meir himself, addressed, as it seems, to a wavering adherent, warning him and others not to be intimidated by the threats of their antagonists, and holding himself up as an example of suffering for the truth. In this connexion it would also be interesting to reproduce the contents of another fragment composed by Ben Meir. The first lines correspond, making allowance for a few variants, with those published by Harkavy, p. 214, l. 14 to p. 215, l. 11, whilst the following lines in brackets, probably restore to us a portion of the missing page of Harkavy's edition:—

ולו אדונינו ואמן ויגדל שמי על כל שפת רננים וזמרת נוגנים מי רחמים
 וחיונינו ופיצכם מכף סוטנים וחסקרו זיו מלך פנים בפנים ותכלכלו ממרעית
 אלף מכמה שנים ולברות בכירת הנתלה בין כנענים ולהתנחל ממעינו אשר
 קרסוליו בנבך וברבלתו עד ולהסתוכך בעיר עקלתוך אשר קשקשו מפנינים

¹ Perhaps the *Chiffre* ישיעם; cf. Zunz, *Zur Geschichte*, p. 358. See also Zunz, *Literaturgeschichte der Syn. Poesie*, p. 94, regarding the title *Atuph* in connexion with the Gaon's father.

² These, together with VIII, probably represent the correspondence between him and Ben Meir to which he refers in the *Sepher ha-Moadim*.

ולהתננין בחופות י' שהוקשרו ליצייר בערן גנים ולסוך מאפרסמון המעולה על כל שמנים ולהסב בפרדס עם מצוקים ואיתנים אשר ביום קוראים ובלילה שונים סנהדרי ישראל הנאמנים [הקובעים מועדים וזמנים חכמי ישראל הרבונים עם מקום אנו הסהר הקדמונים המעברים ימים ושנים: ועל פיהם המועדים מיתקנים אין רשות לאדם מישראל להשיג נבול ראשונים • שעליהם נאמר היושבת בננים ומצוה לעשות על פי זקנים: שכן אמר דויד אבי המננים מוקנים אתבונן ואין שבחן של ישראל אלא ירושלים עיר הקודש וסנהדרין גדולה אשר בתוכה שכך שנו חז"ל מי שלאראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו ומה הייתה שמחת בית המקדש שלא לן אדם בירושלים ובירו עון ולא עוד אלא שכל ימים שהיה בית המקדש קיים הייתה הברכה והזול והשובע בעולם דכת' כטל חרמון וג' אבל משחרב בית המקדש נסתלקה השמחה ולא ירד טל ברכה וניטל טעם הפירות דכ כי תאנה לא תפרח זרעתם הרבה והבא מעט וכשיופע הקדש בר' הוא ברחמו הרבים לנחם את ישראל אינו מנחמן ומשמחן אלא בשמחת בית המקדש דכתיב כי נחם ייי ציון שיאמר בעל הרחמים ויעשה למען שמו ויביט בעלבון עמו ויבנה ביתו ואולמה וישכלל מקום הדומו ויחיש להם יומן ויצמיח יען (למען read) שמו אמן ואמן:]

I will only remark that the words אשר קוראים ובלילה אשר שונים allude to Pirke d'Rabbi Eliezar, XLVI, according to which Moses, during the forty days on Mount Sinai, studied Bible by day and Mishnah by night. There is therefore no necessity for any emendation.

IV.

(recto)

מעברין את השנה בחוצה לארץ וכל המשנאות שצויה וכתב מראשו שלפרק ר' אליעזר¹ • התבוננו בהם וירענו אותם ואנחנו יודעים כי מבראשנה ומימים שהיה בית המקדש קיים לא היה עבור השנה תלוי לקבוע אדר ואדר אלא בחכמי ארץ ישראל ובארץ ישראל לפי שהעיבור תלוי באביב ובפירות האילן כמו ששינינו על שלשה סימנין מעברים את השנה על האביב ועל פירות 5

¹ Cf. Pinsker, *Lik. Kadmonioth*, p. 40 (text) ובגלי משנאות By ר' אליעזר. probably the well-known ר' אליעזר ספקי דר' (especially ch. 8, cf. M. Lévi, *Revue des Ét. Juives*, XL, p. 363, note 11) are meant. משנאות would then have to be taken in the sense of paragraphs, not of a passage in the Mishnah.

האילן ועל התקופה על שנים מהם מעברים ועל אחד אינן מעברים ובזמן
 שאביב אחד מהם הכל שמיחין¹ וכיון שעבור השנה תלוי באביב לא היה
 אפשר לעבר על אביב על שאר ארצות מפני שבחוצה לארץ יש מקום
 צונן מתעכב הרש אביב עד סיון ויש מקום חם שממהר לבוא מסוף שבט
 10 ומחילין בקצירה מן אדר ולכך לא היה אפשר לקבוע עיבור שנה אלא בארץ
 ישראל שנ' לש"כנו תד"רשו וב"את ש"מה² כל דרשות שאתה דורש לא יהיו
 אלא בשכנו שלמקום ואפילו בארץ ישראל עצמה כבר לא היתה כולה כשירה
 לעיבור אלא נחלת בני יהודה הוכשרה יתר מכול . . . . . ארצות
 לעיבור יהודה עבר הירדן וגליל ואנחנו א . . . . .
 שמחים . וכל המשניות והראיות . . . . .
 15 בין שבפני הבית ובין שלא . . . . .
 . . . . .

(verso)

הראשונים היו שולחים ודורשין מרבתינו שלארץ ישראל קביעת חדשי שנה בשנה
 לפי שלא היו בקיאין בסדר העיבור כמותן לפיכך היו כותבין אליהם אבל מן שנים
 רבות כבר עלו כמה חכמים מבבל אל ארץ ישראל ודקדקו עם חכמי ארץ ישראל
 בסוד העיבור ופשפשו וחיפשו בו עד שנתבוננו בו יפה יפה וכבר הם קובעים
 5 חדשים בבבל זה שנים רבות לברם וגם חכמי ארץ ישראל מחשבים וקובעים
 חדשים לברם וכבר בכל השנים האלה עלה חשבונם אחד לא נמצא ביניהם
 חילוף אלא החשבון על מכוננו ועל תיקוננו והמועדים מתקדשים חוקה אחת ותורה
 אחת מפני שהחשבונות כולם כאחד ניתנו מרועה אחד ולא ראינו קילקול כזה
 ולא פירצה כזאת ובודאי אנחנו התחלנו לקבוע חדשים בבבל היה לו לראש
 10 ישיבה להוכיח אותנו ולאמר שניתם מנתג ועברתם על דברי רבותיכם הנה נא
 יש בישיבות זקנים שהגיעו לנבורות וגם הזקינינו מאד וכולם אין אחד מהם זוכר
 שהוצרכו אנשי בבל לשאול עיבור שנים וקביעת חדשים מארץ ישראל אלא
 אתם . . . . . כם וגם אנחנו מנהג אבותינו בידנו ואנחנו מעברים
 . . . . . [ה]שננו (?) גבול ולא שנינו מנהג ולא הצרכנו עצמינו לבוא
 15 תב ראש ישיבה שאף על פי שעברתם . . . . .
 . . . . . חדשה שלימין ואינה אלא חסירין . . . . .
 . . . . . שהיה ביד אבותינו . . . . .
 . . . . . * * * * *

¹ See *Sanhedrin*, 11 b, and parallel passages.² Deut. xii. 5. For the Rabbinic passages see *Sanhedrin*, *ibid*.

IV a.

(recto)

שנה הבאה בחמישי וחדשים כסדרן והפסח בשבת * והשנה השלישית ראש שנה
 בשיני בשבת שכיון שתשרי שלשנה שלישית נולד ביום שבת אחר חצות כבר
 עבר זמנו מלקבעו בשבת ובאחד בשבת אין נכון לקבעו לפיכך ידחה לשיני
 בשבת * ואם תאמר נקבע שנה ראשונה חסירים כדי שיעשו מועדים
 בזמניהם ושנה שנייה תיקבע שלמים נמצה פסח עירע להיות בערב שבת
 ואם תאמר שנה ראשונה כסדרן ושנייה שלמין אם עשית ראשונה כסדרן
 יערע הפסח בשיני בשבת ואם תאמר נקבע ראשונה חסירים ושנייה כסדרן ושלישית
 שלמים נמצא תשרי שלשנה שלישית שהוא שנת אלף ר"ה נולד אחר חצות
 ב'ר"ז אל חלק וכבר עבר זמנו ונדחה לשיני שהרי חיפשנו ודיקדקנו בכל השערים
 10 וראינו שכשיעבור מולד תשרי אחר חצות אפילו בחלק אחד אין האוי לקבעו ביומו
 אלא לרחותו לפניו ושכתב ראש הישיבה שאין אנו נסמכין באלה שתי שנים
 על ארבעה שערים מפני מה אבותינו בדורות הראשונים לא סמכו בכל השנה
 אלא על ד' שערים ואנחנו לא נסמוך עליהם * ושכתב ראש ישיבה אבל אנו
 נסמכין על דברי חכמי שאם ניסן בא"ה ותשרי ב"הז אין דוחין אותו מיומו
 15 אם מולד תשרי ב"הז רואין אם נשתייר רביע יום חסר אַמְרַתְּ חלקים
 ביומו אין דוחין אותו ואם חסר בַמְרַתְּ דוחין אותו *
 * * * * *
 נודיע לפני ראש ישיבה כי זה הדבר של * * * * *
 * * * * *
 מן הראשונים ולא כמנהג שכתב * * * * *
 * * * * *
 20 אם נול' ניסן בשבת * * * * *

(verso)

לא היו אומרים אלא על ניסן בשבת ועל תשרי בשיני בלבד * ותשרי של שנה
 השלישית היא שנת ר"ה לשמרות מולדו ביום שבת שש שעות ר"ז חלקים
 ולא בשיני בשבת הוא נולד ואינו בכלל אַמְרַתְּ בַמְרַתְּ כשאנו מחשבין את חשבון
 אַמְרַתְּ בַמְרַתְּ על ניסן בשבת ועל תשרי בשיני אין אנו מוצאין את החשבון
 5 שהוא נכון עליהם שכך מסרו חכמי בשער רביעי שכל תשרי שלאחר שנת
 העיבור שנולד ביום שיני נ שעות תְקַפֵּם חלק קבע אותו ביומו * ואם נולד
 בשלש שעות תְקַצ חלק דחה אותו לשלישי ולקבע חדשים כסדרן * ואם לא
 היה בשנה שעברה עיבור ונולד תשרי עד שש שעות ביום שיני אין נדחה
 מיומו * ואם נולד אחר שש שעות חלק אחד נדחה לשלישי מצד שאין *
 10 קובעים אותו ביומו אלא כשנולד עד חצות בלבד * אבל מאחר חצות חלק אחד
 לא מצאנו שנקבע ביומו הרי למדנו שאפילו על תשרי לא יכון חשבון אַמְרַתְּ

בְּמֵרֶת וְכֹל שֶׁכֵּן עַל גֵּהוּ שְׁלֵא יִכּוֹן שֶׁהָרִי בְּדַקְנֹו בְּשָׁנִים שֶׁעֲבָרוּ שֶׁהַשְׁוִינֹו אֲנַחְנוּ
 וְאַתֶּם עַל קְבִיעֶתָּ וְלֹא רֵאיוֹנֹו שֶׁקִּבְעַתֶּם אֶת הַחֹדֶשׁ עַל חֶשְׁבוֹן אֲמֵרֶת בְּמֵרֶת
 אֲלֵא עַל ד' שְׁעָרִים יִתְבּוֹנֵן רֵאשׁ יִשְׁיבֵה שְׁעַר בַּחֲשָׁרֵי שֶׁל שְׁנַת אֶלֶף רֶכֶה
 15 לְשִׁטְרוֹת שְׁנוֹלֵד בְּיוֹם שְׁשִׁי יֵאָ שְׁעוֹת קֶפֶה חֲלֶק וְמוֹעֲבֹרֶת הִיְתָה וְנִקְבְּעָה
 . . . . . לְיָמִים וְנוֹלֵד נִיסָן שְׁלֵה בְּיוֹם ג' ד' שְׁעוֹת שְׁלֹו
 . . . . . ח בַּחֲמִישִׁי וְאִם כֵּן הוּא שֶׁהַמְסוֹרֶת בִּירְכֶם
 . . . . . לֹא קִבְעַתֶּם אֶת חֲדָשִׁי אֹתָהּ שְׁנָה
 . . . . . קִידָם הַצּוֹת

IV b.

שֶׁפֶסֶק מִשֶּׁם הוּא מִתְחִיל וּמֵאֵי זֶה מְקוֹם פֶּסֶק מִחֲצִי יוֹם שְׁלִישִׁי יִפְקָחוּ
 עֵינֵיהֶם הַחֲבָרִים וִירָאוּ תִבּוֹנוֹת הָעֲצוּמוֹת הָאֵלֵה וְאֵל יֹאמֶר כִּי אַרְבַּעַה
 שְׁעָרִים אֵין בְּכֹלֵל אֲלֵא מְעוֹט יָמִים וְשְׁעוֹת שֶׁל ד' יָמִים בְּלִבְדֹו כִּי הָאוֹמֵר כֵּן
 בְּלֵא דַעַת וְלֹא תִבּוֹנֵה אִמְרָה שֶׁאֵין הָעוֹלָם עוֹמֵד אֲלֵא עֲלֵיהֶם וְאֵין תִּקְנַת
 5 הַמוֹעֲדוֹת תְּלוּיָה אֲלֵא בְּהֵם וְהַטַּעַם הַשְּׁלִישִׁי שֶׁאֵמֵר בּוֹ אֲמֵ[רֶת]
 . . . . . בְּיוֹמוֹ בְּמֵרֶת לְמַחֵר אֵין לוֹ עֵיקָר מְדַבְּרֵי חֲכָמִים וְאֶף מִי . . . . .
 . . . . . וְכַתְּבוּ לֹא הִיָּה יוֹדִיעַ בְּסוֹד הָעֵיבוֹר בֵּין יָמֵינוּ לְשִׁמְאֵלוֹ . . . . .
 . . . . . בְּאֵנָה וְחֲשָׁרֵי בְּגֵהוּ עַד שֶׁשׁ שְׁעוֹת אֵין רוּחִין א
 . . . . . רוּחִין אֲתוֹ וְלֹא הָשִׁיב אֵל לְבוֹ כִּי בְּהִיּוֹלֵד . . . . .
 . . . . . יְהִיָּה כִּנְגָדוֹ מֵע . . . . . לֹא . . . . .
 10 . . . . . א

(verso)

תֵּשׁ עֵית בְּיוֹם שְׁשִׁי חֲסִירוֹין וְאִם נוֹלֵד אַחֲרֵי כֵּן שְׁלִימִים לְפִי שֶׁכִּשְׂאֲתָה
 מוֹסִיף הֵ יָמִים בְּאֵ שְׁעוֹת תִּקְפֹּט חֲלָקִים יִנְיַע לְסוֹף וּ מְיוֹם הֵ הָא לְמִדְתָּה
 שֶׁהוֹכִיר יוֹם חֲמִישִׁי וְאֵמֵר אִם יִתֵּר עַל שֶׁשׁ שְׁעוֹת רוּחִים אֹתוֹ וְעוֹד
 וְאֵמֵר (?) וְאִם אֵין בְּה עֵבוֹר וְלֹא בְּשִׁנָּה הַבָּאָה וְנוֹלֵד קוֹדֵם תֵּחַ חֲלֶק מִשְׁעָה
 5 . . . . . ל . . . . . ל . . . . . חֲסִירוֹים וְאִם נוֹלֵד אַחֲרֵי כֵּן שְׁלִימִים מִפְּנֵי שֶׁכִּשְׂאֲתָה מוֹסִיף
 . . . . . יָמִים הֵ שְׁעוֹת תִּתְעֹו חֲלָקִים לְשִׁתֵּי שְׁנִים יִנְיַע לְסוֹף
 . . . . . שְׁבוּעֵי הָא לְמִדְתָּה שֶׁהוֹכִיר יוֹם שַׁבַּת וְאֵמֵר לְאַחֵר
 . . . . . ד נֹאמֵר וְאִם יֵשׁ בְּשִׁנָּה הַבָּאָה עֵיבוֹר וְלוֹלֵד 1
 . . . . . ל . . . . . ל שְׁשִׁי חֲסִירוֹים וְאִם נוֹלֵד אַחֲרֵי כֵּן
 . . . . . תִּתְעֹו חֲלָקִים 10
 . . . . . ל . . . . . הֵי

¹ The first ל of this word seems to have been corrected afterwards into :
 C 2

V.

(Leaf 1 recto)

באו וישראל בני יעקב הקדושים כולהם חוקה אחת ועשה את הפסח ביום
 אחד לבד ממאזני שוא ותפל • ומה שהזכרתם שנהפך בושם למק ומשפט
 למספח כבר קינתר הנביא ואמר והיה תחת בושם מק יהיה ונ' ¹ כל זה בגודל
 אשמינו ובחילוק לבבינו ברוך דין האמת • ואמרתם שאתם אבילים
 5 נופים בבכי תמרורים ואנחה בעזבכם את האמת ובנטותכם מדרך ישרה
 לדרך מכשול ובשמעכם לדברי בן פיומי הרלאצי ² אשר נתברר לפנינו בעדים
 ברורים וכשרים היעידו שהיה אביו מכה בפטיש ³ בארץ מצרים לעבודה זרה
 ואכל מרק פינולים ונדחף מארץ מצר' ומת ביפו ⁴ השינה אתכם הצרה הזאת •
 ואמרתם שנעשתם חרפה בנים וקלסה בין המינים הלא זה תאותו שלבן פיומי
 10 ובקשתו וי' ידון דינינו וינקום נקמתינו ויעשה נקמה בכל מי שהוא מבקש
 עזרת השונאים הכרתם שנמסך בקרב העם רוח עושים ובערה המדורה • רוח
 עושים נמסכה שנ' יי' מסך בקרבה רוח עושים ונ' ⁵ והחשבתם לדברי מצרי
 ל • • • • • הפכו חניכם לאבל ושמחתכם לתונה
 • • • • • ונשאלה מלפני רחום שירווח
 15 • • • • • רתם בכל פינה ופינה
 • • • • • אשר אתם
 • • • • • תם
 • • • • •

(Leaf 1 verso)

אותנו בפיתויכם הראשון שנודיע אתכם טעם וכתבנו אליכם באמת לא
 במרד ולא במעל ובאו אינרותיכם בלשון כבוד וכיבדנו אתכם ובירכנו אתכם
 בכל ישראל והיינו סוברים שאתם עומדים על האמת עד אשר באו האינרות
 האחרונות אשר שלחם אלינו עטרת ישר' עדיינו היקר והנעים כב' נד' קד' מר'
 5 אהרן בירבי עצרם נ'ע מושיע הדור אשר לא היטה אונו לסור מחוקי יי' ומיכן
 ישמריהו ויחיהו ואשר בארץ ויוסיף לו כבוד על כבודו והדר על הדרו ויקיים
 לו את שני חמדיו ורע יקרים ניני כשרים הנאהבים והנעימים • ובהם

¹ See Isa. iii. 24.² See Harkavy, p. 216, l. 1, and the editor's explanation of this word, *ibid.*, p. 212.³ See *Tractate Shabbath*, 75 b, for this phrase. But here it has probably the meaning of striking with some such instrument as a hammer to call the faithful to prayers.⁴ See Harkavy, *ibid.*, p. 233, text and notes. The fact that R. Saadyah's father died in Joppa is new. ⁵ Isa. xix. 14.

(Leaf 2 verso)

להרנן ועשה שדי למען שמו • וששית • ממנו אנחנו אשר עבר עלינו צרות רבות
 ורעות וחבישת בית האסורים ועינוי הכבל ומ[לקו]ת עד לצאת הנפש¹
 הכיפורים ראשונה ושנייה מתחת יד בני ענן השונאים² • ובאנו אליכם להיעזר
 ביי' אלוהינו ובכם ועשיתם חסד ושכרם מיי' ובחזרתינו אל ארצינו תינינו
 5 שבחכם ובירכנו אתכם בהר הזתים מול היכל יי' ובשער הכהן וקראנו הפתיחים
 שלכם³ בכל המקומות ועזרנו אתכם מאד מאד על שונאיכם ונטרו עלינו איבה
 מיכן • ואתם חזרתם לדבריהם איי נא לנו על זאת כי חרדה גדולה אחזתנו
 ונבהלנו עד מאד עתה לא לכם ולנו כי הפכתם אהבתינו לשנאה ואבד יגיענו וכל
 יקר אשר חלקנו לא ננרע ממנו ואתם כטוב בעינים עשו • ויעצתם אותנו
 10 שלא נעמוד על דברי האמת מפני ששמעתם דברים רבים מחירדים את ליבו
 שלאדם ממי מן השונאים המנויים לצד ביי' בטחנו ועליו נשענו ואם באת
 עלינו צרה ורצייתם בה מה יחשב לכם מן החסד שעשיתם ואילו נהרננו ואלף
 כמותנו לא נשנה מנהג אבותינו ולא נחלי[ה] • • • • • כו אבל משפט
 נבחרה לנו • הראיות הנדולות • • • • •
 15 מפני שכתבתם שהיכרו • • • • •
 והשלתם אותה א • • • • •
 עצמ • • • • •
 • • • • •

* * * * *

VI.

Fragment T-S. 10 K 5, paper, size 21.5 x 16 cm., consisting of one leaf, written in a square, Rabbinic character, with a strong turn to cursive. It comes from an ancient calendar, a branch of literature strongly represented in our collection.

¹ This seems to be in contradiction to Text II b, leaf 2 verso (p. 11), ll. 3 and 4, according to which they did not appeal to the king against Ben Meir. But our text here may have reference to a later stage in the development of the controversy.

² This would suggest that the Karaites also were in some way mixed up with this controversy, though it is possible that *pr* may be a corruption of *pr*.

³ See Harkavy, 209. The letter of Ben Meir there contains many terms and allusions to facts turning up again in our text.

The matter reproduced here represents the verso of the leaf, and gives the fixing of the New Year and the Passover both according to the Gaon and Ben Meir. This fragment suffered greatly from age, and it is only through the aid of my friend the Rev. Dr. Brann, of the Breslau Seminary, who assisted me in reading this proof, that I was able to reproduce this interesting monument of this controversy. For this assistance, as well as for various other suggestions on the subject, I wish to recognize my indebtedness to him.

CALENDAR.

(verso)

בן רבי סעדיה זל וכן מאיר
 ד תרפב ליעידה תתנג לחרבן במחזור רמז
 באדומבהו [ששית] בבהינחה שביעית
 בנחאדום שמינית נולד תשרי ליל ד
 5 יא שעות תחלב [חשון וכסלו (?)] שלמים
 עשאה בן מאיר חסרים וראש למתיבה
 נולד ניסן לילה לאחר ה שעות ז חלקיב
 הפסח לבן מאיר לאחד ולגאון לתלתא
 נולד תשרי לילה לג ט שעות תמא חלקים
 10 ראש השנה לבן מאיר לתלתא ולגאון לכמיש
 עשאה בן מאיר כסדרן וראש למתיבה כסדרן
 כאן לפסח לבן מאיר לכמיש ולראש למתיבה לסבת
 נולד ניסן יום לה א' תחעו (תחעט ?)
 נולד תשרי יום לסבת ו' שעות רלו
 15 ראש השנה לבן מאיר לסבת
 ולראש למתיבה לג' יום שני (?)

VII.

Fragment, paper, size 14.2 x 9 cm. (writing 10.2 x 6.5), consisting of two leaves, and written in a square hand. This precious MS., originally coming from Cairo, belongs

to the Hon. Judge M. Sulzberger, of Philadelphia, America, who kindly placed it at my disposal, for which liberality I express herewith my best thanks. This text represents a letter directed against Ben Meir, and recalls strongly the contents of a fragment also coming from the Geniza reproduced by Dr. Neubauer in this REVIEW¹. The two were probably composed by the same author (R. Saadyah?), if not representing two versions of the same composition.

LETTER BEARING ON THE SAADYAH AND BEN MEIR
CONTROVERSY (MS. Sulzberger).

(Leaf 1 recto)

עם נדיבי עמו • ויתן לי יד וְשֵׁם
 בן חכמיו לא אניד² די שבחו •
 ולא נגרוה³ מנגד עיני אהבתכם
 נ תלמידיי וחיבתכם כי תרבות
 הנעורים ומוסד מוסד יש לה 5
 בתוך הלבב קל וחמר בהיותה
 ביראת אלהים ולשם שמים
 וכאשר שמתתי⁴ מעת פְּרָשִׁי
 מן אהלי ומעל עוללי כן ראנתי
 על פרישתי מכם • שיאמר אלהי 10
 עזי להקבילנו פניכם לשלום
 ברוב שמחות • חה שש שנים
 ומחצה לא הגיעני מאתכם
 פתשגן אף לא גליון • וכבר
 כתבתי תנחומי וקנכם זכרו 15
 לברכה ולא ראיתי תשובה

¹ IX, pp. 37 and 38. Cf. the expression נגרו, the allusion to בחלו, the allusion to בחלו, and his reference to the הגולה, ראש ישיבה, ראש ישיבה, and the אלוסיים, with ll. 3, 29, 34, and 35 of this text. See also Epstein, *Revue des Études Juives*, XLII, p. 200 seq.

² It seems that the scribe wrote first אניע and corrected it into אניד.

³ See Ps. xxxi. 23.

⁴ From שָׁמַע.

(Leaf 1 verso)

ובעת הזאת סיפר רב דויד
 ידירנו בן רב אברהם כי כתבתם
 אליו לשאלו קחת אגרות
 ראשי הישיבות • על אודות
 5 מרחשון וכסלו שלשנת רל"ו
 וכסבור אני כי לא כתבתם
 אליו מבלעדי בלתי כי דימיתם
 כי עד עתה עודני בארץ ישראל
 כאשר שמעתם • וגם הוא
 10 אמר אולי בן חישבתם •
 וגם שאלני לכתוב אליכם
 להודיעכם • דעו כי בעודני
 בחלב באו מקצת התלמידים
 מבעל גר¹ • והגידו כי בן מאיר
 15 חושב לקבעם חסרין • ולא
 האמנתי אבל באסתטהאר²
 כתבתי אליו מתוך הקי • • •
 וכה הקצרים ראש הגולה •

(Leaf 2 recto)

וראשי הישיבות וכל האלופים
 וכל החכמים מבין עם תלמיד •
 והכריזו מרחשון וכסלו שלמין
 והפסח בשלישי בשבת •
 5 גם אנכי כתבתי עם³ אגרותיהם
 אל רוב המדינות האדירות •
 לצאת את ידי חובתי גם
 אתם עמדו בדבר הזה •
 וגדרו את הפרצה הזאת

¹ See about these places Benjamin of Tudela, *Itinerary*, ed. Asher, pp. 50 and 27, Heb. Text, and the notes to the English translation.

² I was unable to identify this place, but the name sounds Persian.

³ Originally *by* and subsequently corrected into *cr.*

10 ואל תמרו את פי יי ואל
 יעש איש מן העם בודון
 לחלל את מועדי יי ולאכל
 חמץ בפסח גם לא לאכל
 ולשתות ולעשות מלאכה
 15 ביום הכפורים כן יהי רצון
 שלא יהא מכשול ולא מוקש

(Leaf 2 verso)

במקומכם ולא במקומות
 ישראל ופרשו לפנינו
 תשובת הרברים גם כל
 חפציכם עם שלומכם
 5 ושלומכם יגדל ויעצם
 לעד
 אלענואן ערב¹

VIII.

Fragment T-S. 8 K 6, paper, size 18 x 14.2 cm., consisting of one leaf, and written very close in a cursive (*Rashi*) hand, but both paper and writing seem to be of a much earlier date than the fragments described above, p. 15 (IV a, b, V and V a). It is torn and mutilated in some places, but what remains is sufficient to show that it forms one of the letters bearing on the Ben Meir controversy. It is to be remarked that this MS. does not read regularly, the last line of recto being written on the back of the first line of verso.

(recto)

• • • • • שאין יכול לומר • • • • •
 שהוא בו לא ששה בפשוטה ולא שבעה ושמונה במעוברת : ואף אין את יכול לומר
 מביום מולד להם קבע היא • כי אז תמצא את הפסח בכרו אלא מיום קבע קבוע היא לפיכך
 מראש הבינו מתי יהיה יום קודש • לא אפשר להשתמש במסורת זו : והחמישי חשבך
 5 אמרת⁽¹⁾ הזכיר בו שני דרכים שסותרין זה את זה • בתחילה אמר נולד ניסן באנה⁽¹⁾

¹ Here follow a few Arabic lines, but experts who have examined them assured me that they have no bearing on the preceding matter.

(verso)

הבאה מן ה' שע' ותתעו¹ ביום ז' עד ב' שע' ותתעו בליליא (?) (בשעות (?) ובכל מקום צריך לדרהותו
 ל... נמצא ביניהן... אף על פי שאת עושה אותם שלמין... יותר יום אחד... אין
 לו מקום: וכן תשרי ש... בשנה מעוברת ז' שע' ביום ג' (?) או ה' כי משפטו כדבריו
 ... בתחמישי ולשנה הבאה יהי מולד תשרי ד' שע' ותקפ... ביום ב' או ה' ותקפט
 5 ויש (?) לקרשו בו ביום נמצא ביניהן ה' ימים שאפילו את עושה (?) מרחשון וכסלו
 חסרין... אדיין השנה חסירה יום אחד: יבחר הא... את מי יחסר (?) השבט או ניסן או סיואן
 או אב או תשרי כאשר בחר לו בתחלה את מ... חילופין (?) מדוע לא תעיר נבוגי
 ... לכל הטעיות האלה: והששי כתב בו ל... חק (?) יום (?) ניסן מיס מולדו
 מנ' שע' והיה בעיניו כי הדבר הזה תמה מאוד: ... מרוב... של כותב
 10 שלא הבין כי החכמים פעמים שמרחיקין יום קו... תנב חלק
 ואין חוששין: כי שנה מעוברת שנוולד תשרי... לו שלמין בה
 על כן יהי מולד אדר שני לב' י' תתקל ונבקע ברביעי... ד אייר לה
 ב שנו ונבקע בשבת ביניהן; מה תשכר: תמו ל א נ'... שלישי ביניהן
 מ'ד ר"ח אלול ל' ד ה רפח: ונבקע בשלישי ביניהן מנ' תשצב: וכן יגיע בד
 15 חדשים שבשנה מעוברת שמולדה י א ח תצב: וכן תשרי בשנה פשוטה שנוולד
 לו ט' רה יהיו מרחשון וכסלו שלמים נם המה: ונמצאו מולדי אדר ואייר תמו ואלול
 כמשפטיהם בשתי השנים המעוברות אשר פירשתיים: וכן ימי קידושיהן והביניים
 כאשר כתבתי וכן יארע בתשרי שבשנה פשוטה שנוולד ל אט' רה וכן יארע בשנה
 פשוטה שנוולד תשרי לה ט' רה נם הוא אבל בתשרי שבשנה פשוטה שמולדו
 20 לנ' ט' רה למען כי מרחשון וכסלו כסדרן: יהי בה ששה חדשים יתירין על המידה
 הזאת: מרחשון יד ט' תתרצה ונבקע בשבת ביניהן ז' פב' טבת יז יא תכד
 ומתקדש בשלישי ביניהן מח תרנז' כן אדר ואייר ותמו ואלול מולדיהן וקדושיהן
 ומשפטיהן ומסרות שביניהן כראשנות (?): ואת מוצא יותר על כן בשנה פשוטה שנוולד
 תשרי ל' ז' תט' כי מרחשון וכסלו שלמין על כן יהיו בה ח' חדשים יתירין על המידה
 25 הזאת: ואלוהן כסלו לבא תתקח (?) ונבקע ברכיעי ביניהן מ' קס"ה טבת יגב תרכח
 ונבקע בששי ביניהן ז' תכב (?) שבט (?) להג (?) שמה... וקידושו בשבת ביניהן מ'ד תשלט
 אדר יו ד וד ונבקע בשני ביניהן ל... תרכו: ניסן ל אד תתמו ונבקע בשלישי
 ביניהן מנ' רלנ: אייר ובה תקם ונבקע בחמישי ביניהן נ'ד תקכ: תמו יהו תתרוסו
 וקידושו באחד ביניהן ז' יד: אלול יא ח תצב וקידושו ברביעי ביניהן ז"א תקפח
 30 ... כי ידענו כי אשר דיבק הדברים האלה: אינו יודע באומנות זו כלום:

¹ The *y* is very indistinct, and might also be *ε*.

IX.

Fragment T-S. 10 K 2, three leaves¹, parchment, size 23 × 16 cm., written in an old square hand of about the twelfth century. It represents portions of the polemical writings of R. Saadyah Gaon against the Karaites regarding the calendar question². The signature, "Abraham, the priest, the son of Amram" (which is in a different hand), gives us probably the name of the owner³; and "Nathan b. Isaac of Sicily" was most likely the compiler. My identification, both of this piece and of others composed in Arabic, rests entirely on the Hebrew quotations occurring in them and in the colophons where such are to be found. I am in this respect only "looking through the lattice." My surmises were, however, in most cases confirmed by such Arabic scholars as Dr. Horwitz, of the Breslau Seminary, and Dr. Schreiner, of the Berlin *Lehranstalt für die Wissenschaft des Judentums*, who were constantly ready with their help and advice, for which I feel very grateful to them. My thanks are also due to Dr. Hirschfeld, who kindly collated for me the proofs with the MSS. He also drew my attention to piece XVI, which he also copied for me. I have also to state that our MS. omits the diacritical points except on the $\aleph$, which is the case in most Arabic MSS. To judge from other MSS., the Arabic text cannot be always free from clerical errors and corrupt passages which require emendation. But this must be left to Arabic students. The Gaon has already passed the pangs of one Geniza not without damage to the world, and he should not be doomed to the purgatory of another. This is my reason for including the Arabic texts in this article.

¹ Leaf 1 recto, l. 4, and leaf 3 verso; 2 verso, ll. 16-19.

² See Graetz, V, 486; Weiss, *Zur Geschichte der Tradition*, IV, 140 sq.; and Poznański, *J. Q. R.*, X, p. 244 sq. and p. 260 sq.

³ Probably identical with the book collector of the same name given in Pinsker's *Likkute Kadmoniyoth*, p. 169.

(Leaf 1 recto)

כתאב פיה גדל על שני
 חדשים מחללין את
 השבת¹
 לרבנו סעדיה גאון פיומי גכ
 5 אברהם הכהן בר עמרם נ ע

(Leaf 1 verso)

על שני ח . . . . .

אלתסביה ואלתמגיד למן יחק לה אלמלך ואלעוזה ואלגלאלה ואלסלמאן הו אלאה
 אסראיל אלדי לא יסתיע אלווצפון וצף קדרתה עלי אבתראע ואל אבתראע
 כיה הו תם לא יגאלו אלמכלוקין אלוקוף עלי אמרה ו[תק] דירה כיה נפודה
 5 פיהם ולא כיה א'צלא איצאלח אליהם וכדלך יקול [אלכתא]ב מה גדלו מעשיך
 יי ונ² אלדי לא דין תחצא געמה עלי אל אסראיל ולא . . . . . שכרה בני יעקב
 עלי אן כאצה להם מן גמיע כלקה ותרתיבה להם שעב מן ברייתה וכדלך
 . . . . . שראל ונ אוקף פיהם בראהין לא
 . . . . . אטל לא יאול ועהוד מדהרה מוברה
 10 . . . . . ונ וקד יגב אן געלם אן כתאב אללא לא
 א . . . . . [ת]אבת דאים פי אלסמאואת ואלארצין ומא
 בינהם . . . . . עולם יי דברך נצב בשמים לדור ודור אמונתך
 כוננת ארץ³ . . . . . מד ואן בראהין אלחק ושראיע אלתוריה אלדי נצבהא
 אללה לישראל לא תגלבהא אבאטל אלמכאברין ולא תטלמהא אבאטיל
 15 אלמעאנדין והי כאאלה אלחדיד אלקאטע פלא קואם בין ידיהא לקול
 אלכתאב הלא כה דברי כאש גאם יי ונ⁴ ואן כאן יקאמו אלמכאלפין
 לאקואל אלחק פי בעין אלאוקאת וידעון דעאוי גורא מנהם עלי אלחק
 ויעאנדרו בהא אהלהא חתי יכאד אלשך יקע פי אלקלוב ותכאד (אל)
 אלשבהה תגלב עלי אליקין פאן אללה עז ונל ידחין דלך וידפעה ען חקה
 20 ויאיד ברהאנא ויותקה באיאת מעגואת או ברלאיל ואצחה פלא
 יכון לא באטל אלמכאלפין קואם בין ידיה בל יצמחלו כאצמחלאל

¹ *Rosh Hashana*, 21 b. See also the *Gan Eden* by the Karaite Aaron b. Elijah, ch. 5, where this passage is also quoted against the Gaon.

² Ps. xcii. 6.

³ Ps. cxix. 89. 90.

⁴ Jer. xxiii. 19.

אלחשיש מן אלנבאת ויתבת אלחק ויבקא וכדלך צרב מתל פי אלכתאב
 אר יקול קול אומר קרא ואמר מה אקרא ונ יבש חציר נבל ציין¹ ונ
 פלה אלחמד אלחקיק עלי דלך ואלשכר אלוכיד ואלמנד אלמרצי ולם זיל
 הרא אלחק אלמגרום פי בני ישראל ובני יעקב מנצוב מונודא פי אל²
 25 אנמאע מן אלאמה ואלכתרה ואן כנא נגר אלכתאב ידבר אן פי כתיר
 מן אלאוקאת כאנת אל אותאן תעבר פי וסט אכתר אלאמה וקר צדק

(Leaf 2 recto)

אמור הדה אלאומה לא ימכנא איצא אלחקצי עליה בל נקול אנה אמר
 במא יעמל והרא קול בין וקיאסא אנה לא ינוו אלאעתראין עלי מן
 הו מתולי אמר אלאומה פי מא יפעלה לצלאחה ופי מא אחתג בה
 מן אלכתאב אן אללה עז ונל מע מא אסנר אלאומה אלי משה ואהרן
 5 אצאף אליהם שבעים זקנים אן יכון מן חצר מנהם מקאמהם וכדלך
 פי כל גיל וגיל מן חצר מן נאקלי אלכבר ואלאתר פהו כמן מצא פי
 אלחנה סוא³ והרא מא אנצפונא פיה כצוגנא לא יונבה ולא ינכרוה
 אלבתה ורנעי אלי אלחק ולים קצדנא האהנא אלאחתנאג פי אלנקל ואנמא
 דכרנא הרא אלקול לעלה אנהם הם דכרוה פקט⁴ וכדלך קאלו
 10 בא לו אצל ר דוסא בן הרכינום אמר לו אם באנו אנו לדין אחר כל
 בית דין ודין שעמד מימות משה ועד עכשו חם קאל למה לא
 נתפרשו שמותם של זקנים אילא לומר לך ונ² יקול פי תלמוד הדה
 אלהלכה הרי הוא אומר ויאמר שמואל אל העם אשר עשה את
 משה ואת אהרן ונ וישלח יי את ירבעל ואת ברן ואת יפתח ואת
 15 שמואל שקל הכתוב שלוש קלי עולם לשלושה הרי עולם ללמדך
 שירבעל ברורו כמשה ברורו ברן ברורו כאהרן ברורו יפתח
 ברורו כשמואל ברורו³ קאלו דבר אלכתאב האהנא סתה רנאל משה
 ואהרן ושמואל ירבעל ברן ויפתח פאמא אלתלתה אלאואיל פלים
 אנה מנהם לקול אלכתאב משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו
 20 ואלתלתה אלאכר הם מן אלעאמה ולכן כל ואחר מנהם פי עצרה
 מיהאם כל ואחר מנהם מן הלאך פי תנה אלנקל מתל מן סלף סוא
 יאן אנצפונא פי הרא אלקול לם יראדונא פיה בתה פלמא סמע ר
 והודה יהושע אלבלאם אמסך עלי הרא אלאסתקצא וצאם יום
 אלכיפור פי מוצעה פלמא כאן גר אלכיפור אלרי הו אחד עשר פי

¹ Isa. xl. 6, 7.

² Rosh Hashana, 25 a.

³ Ibid.

25 אלשהר והו צום אלמכאלפין אכר מעה ששי וחמל וצאר אלי רבן נמליאל
לקבול אמרה וואלת אלשבה ואלטן אלסו ענה נטל מקלו ומעותיו בידו
והלך לבני אצל רבן נמליאל • פלמא דכל עלי רבן נמליאל קאם לה

(Leaf 2 verso)

מין מזלסה קאימא וקבל ראסה וקאל טובי קום יקבל כבירהם מין צנירהם
סוא והו ועינה ברלך עלי ברח חתי יקבל מנה אכתר ואכתר לקולהם
פי אלחלמוד כיון שראה אותו עמד מכסאו ונשקו על ראשו ואמר לו
אשרי הדור שהגדולים נשמעים לקטנים ומתוך שהגדולים נשמעים
5 לקטנים נושאים קטנים קל וחמר¹ בעצמן פחמדנא גמיעא דבנא •
אד לם יכון בינהמא זלאף פי אלטאהר כמה לים פי אלבאטן כמה
שרחמא פקד אתינא פי מראדנא מן שרה הדא אלקול בחסב אלטאקה
מא יסתרל אלעאקל בבעצה ויתצה לה אלסביל ויתבין לה אלחק •
פלא ישך אן אחד ממין ינטר פי כתאבנא הדא פי שי ממא נחן
10 עליה מן אלהרא אלעיבור אלא אנה קדים מן עהר אנביאנא אוליא •
אללה ולא ידכל פי קלבה שי מן הדא אלגלט ואלתמויה אלדי וצעה אל
אלמכאלפין לנא פי אלדין אלמסתגריין עלי אללה ועלי כתבה ועלי
אנביאה ואנמא עלינא אלשרח אלבין כמה כאן עלי מא מן כאן •
קבלנא אלדלאיל אלתי וצפנא פמן אנצף נפסה פהו אלאבא ומן •
15 כאבר עקלה פהו אלכאסר ואלסלאם מן אתבע אלהרא ועניים
יירשו ארץ ות והתענגו על רוב שלום² תם אלכתאב בחמד אללה
הדא כתאב גדל מא קאלו אלריבונין עאלס ומא נאטרוהם אלקראין אהל אלרויא
ואתבתו זמיע מא קאלת אלפרקתין והי מקאלאת ממא קאלה סעדיה בן יוסף
ראם אלמתיבה ר'ת נפע אללה בה צאחבה נתן בן
יצחק אלסקלי אמן סלה

20 אלמקאלה אלאולי • קאל מולף הדא אלכתאב אן אול מא נענא בה
הו אמר אלאעיאר ודלך אן אלגמאעה מן אהל אלדין יעיידון עלי
אלחסאב ופרק מנהם יעיידון עלי אלרויא והאולי יחתנון לאתבאת
אלחסאב והולי יחתנון לאינאב אלרויא • פיגב אן נתבת זמיע מא
דכרתה אלפרקתין מן אלאח[תנאנ] אלוואהרה עלי אלאכרי באינאב
או במנע ונוגב אלחק אכר דלך למן ונב לה • אמא בעד פאן
למא אלחקה אלמעאף מן אהל אלחוריה ליחנאדלו עלי אתכאד
אלאעיאר פי טול אלהור לימט • מן דלך אלדליל עלי חסאב או עלי

¹ *Rosh Hashana*, 25 a, b.

² *Ps. xxxvii. 11.*

(Leaf 3 recto)

על ניסן ועל תשרי ער שישמעו מבית דין מקודש¹ פהרה דלאיל בינה
 ואצחה אן טלבתהם ללקמר ואשעאלהם וארסאלהם אנמא הו אלביאן
 אלחק וצחה אלדלאיל אלדי כאן יעטוהא פי תחקיק אלחסאב פאן קאל
 מכאלפנא והל יחתאנ אלחק אן יסתשהר עליה במתל מא ועפנא כלה
 5 קלנא נעם ובאכתר מן הדא קד אחתננא מראר אן יסתשהר עליה באן
 תנפתח אלארין ותכיס בקום ומיראר בוקוע נירא[ן מן א]לסמא ומראר
 בטול מטר פי ניר וקתה ומראר באכתר מן דלך . . . . . ה אלואסעה
 פאר לים איאת פי עצר אלחכמים כאנת תם אלמא . . . ה אלואסעה
 ואלחכמה אלואצחה ואללטף באלאומה ואסתעטאפתא ללקבול מן
 10 חית ימכן פיהא אלמקבול ודלך בפצל אללה . וממא יכתרל
 בה איצא עלי נקן מא אדעוה עלי אלחכמים אנהם כאנו יעיירין ע
 עלי רויוא אלקמר קאלו אלחכמים שעל מהלך לילה ויום מחללין את
 השבת² פלו כאנו אלשהאדה הרה ליעיירו עלי רויוא פאכברונא
 מן סאר לילה ויום בעד נטרה ללקמר במא דא יכבר מן הו צאיר
 15 אליה חל יקול לה אן אלעיד כאן אמס אי מנפיע פי הדא וקד תקצא
 וקת אלעיד לא בל פי יומה דאך לו כאן עמלהם עלי אלרויוא מארא
 ינפעחם אד קד כרנ ען ידיהם בעין יום אלעיד חל ימכנתם רדה .
 פיגב עלי מן נטר פי כתאבנא אן יתביין הדא נעמא וינצף .
 וממא ירל איצא עלי אבטאל מא ידעוה אנא כונא נעייר עלי
 20 אלרויוא אנא ונדנא פי מא שרחת אלחכמים אנהם לם יכנו יקבלו
 שהור אלקמר אלי פי נהאר מוהלה אן יסתברוהם באלמסאיל בחצרה
 אלנמאעה חתי תצח אלדלאיל ואלעלאמאת אלתי רתבוהא ומוהלה
 אן יקולון מקודש מקודש אי צחיה צחיה פאן לם יכון פי אלנהאר
 מהלה לאפתעאל הרה אלמור אצרפו אלשהור אלי אלנר יסמעון כלאמהם
 25 וימתחנהום ויקולו מקודש פלו כאן מטלובהם אלתעייר עלי רויוא
 אלקמר לם כאנו יצרפוחם מן יום אלי יום וכיף פאן ימכנתם אן יקול
 מקודש פי אלהאני וקד פאת אלאל ואי מנפעה פי מסאילתהם פי .

(Leaf 3 verso)

אליום אלתאני והו חולוהם אלדי בינו הדא אלקול לים נן אן קאלו ראוהו
 בית דין וכל ישראל נחקרו העדים לא הספיקו לומר מקודש עד

¹ *Rosh Hashana*, 21 b.² *Ibid.*, 22 a.

שחשיכה הרי זה מעובר¹: לכה כמא דכרנא ליצח ענד מן כאן
 פי שך אן אלעיד אלדי עמל עמל עלי חק ר'ל וליקבלוה בעד הדה
 אלמראר ולא יחתאנ . . . אלי חנה דאימא והדא כלאם ואצח ואצח .
 5 נרא . וממא . . . בה איצא אן אלאמר כמא קלנא אן טלבתהם
 ללקמר לצחה . . . לא כמא קאל כצומנא אנה ללתעייר לאנא
 ננד אלמע'דין עלי רויא אלקמר אנמא יטלבון צחה רויחה פקט
 פארא צח ענדהם אנה קר אורי עידו ולא יבאלו כאן עריין או דקי
 10 מנקום או לא מרתפע או מנתדר קדאם אלשמם או וראהא בל
 אנמא מטלובהם אן יורא פקט פכיף מא רי עיירו ולו כאנת חכ
 חכמאנא יטלבוה ללתעייר עליה כאנו הם איצא כיף מא ראוה
 עיירו ולם יבאלו בהאדה אלמקאדר אלמכתלפה וקר ונרנאהם
 לא יקבלו שהאדה אלא עלי הדה אלמקאדר אלתי דכרוהא כמא
 15 וצפנא פי מא תקדם כמה היה גבוה ולאין היה נוטה וכמה יהי
 רחב ונ' ועלי מא שרחו פי אלחלמוד הדא איצא דליל כביר
 כביר אנה אנמא כאן קצדהם הדה צחה אלמקאדר אלדי קדמו
 . . . הא חתי יתחקק בתא אול וקת אלצנתמאע מתי כאן וירגע
 כן כאן שאך פייקן . וממא ידל עלי בטלאן הדא אלקול אנהם
 20 לם יכונו יחקקו שהאדה רויא אלקמר אלא בשוהוד וחכאם ונמ'
 נמאעה חצור ולו כאן קצדהם אלתיעייר עלי רויחה לכפתהם
 אלשוהוד כמא תכפי אצחאב רויא אלקמר אליום פרלנא הדא
 אנה לעלה תצחיה מא דכרנא מן אלדלאיל ואלדליל עלי
 אנהם יחתאנו אלי ראים וחאכם ונמאעה חצור לקולהם
 25 ראש בית דין אומר מקודש וכל העם עונים אחריו מקודש
 מקודש² . והדא איצא ביאן עלי מא דכרנא ויוצח פי
 פסאר קול כצמנא הו אלדין יעיירין עלי רויא אלקמר אי וקת

X.

Fragment T.—S. 10 K 1, paper, two leaves, size 20 x 12 cm.,
 representing the remainder of a controversial tractate by a
 Karaïte directed against certain statements made by the
 Gaon R. Saadyah relating to the calendar question.

¹ *Rosh Hashana*, 25 b.

² *Ib'd.*, 24 a.

(Leaf 1 recto)

שְׁלֹא יִהְיוּ מְחַלְלִין אֵילָא עַל נִסָּן
וְעַל הַזְּשִׁירי בְּלִבְרֵי 1:

והרה צפה מעשה איצא ורלך
אנהם קאלו פי אלתוספה מעשה

5 בְּרַבִּי נֹוֹהֲרָאִי שְׁהֲלֵךְ אֶצֶל הָעֵד
בְּשִׁבְתָּ לְאִשָּׁה לְהַעֲרֵד עָלָיו 2:

פהרא ואשבאחה יבטל קול מן
יקול אנה מבאלנה לאן מא יקאל

פיה מעשה פהו כבר שי כאן

10 ופעל פקד בטל בהרה אלמנישים

קול מן יקול אן הרה אלאכבאר

מבאלנה ולקד סאל אלפיומי וקיל

לה. אדא כאן לם יתעברנא אללה

באן נערף אואיל שהורנא ב

15 באלהלאל פמא אלפאירה פי אן ב

(Leaf 1 verso)

כתבו לנא אלחכמים הרה לאשיא

פי אלמשנה ואלתוספה ואלתלמוד

ותורת פהנים ולם יתבתו לנא מן

אמר אלעבור שי פי הרה אלכתב בל

5 אתבתו נמיע מא יקילה מכאלפונא

אנה אלחק פארעא קול

לא אצל לה פי סאיר כתב אלרבאנין

והו אן קאל אן אלסבב פי רלך הו אן

אקמנא פי ניל אנטננום אלף ומאיה

10 סנה לא יכאלף אחר עלינא חתי

נשא לאנטננום תלמידין יקאל ל

לאחרהמא צדוק ואלאכר ביתום 3

¹ *Rosh Hashana*, 21 b.² See *Tosephta Rosh Hashana*, II, 1.³ See Harkavy in his Appendix to Graetz, *History* (Hebrew translation), III, 495.

פכאלפא עליה פי אשיא
 פמן דלך אלכלף אנהם טאלבאה
 15 אן יקים להם דליל חסי עלי א
 אנהם קד אצאכו נהאיה דק

(Leaf 2 recto)

דקאיק שהר תשרי ואד לא וצל
 אלי דלך מן נהה אלשאהר פאלואנב
 אן תחכר אלשהור באלאהלה
 פלמא פשא דלך בין אלאמה ראו
 5 אן לא יתרכונהם עלי הרא פעמלו
 מא קד דכרוה פי אלמשנה ונירה
 מן הדה אלפרקן אלדי קד פ
 פסרנאהמא והרא כבר
 כרב לאנה לא יוגר הרא אלכבר
 10 פי סאיר כתב אלרבאנין וארא
 כאן אלאמר עלי הרא בטל אן
 יכון לה אצל ואיצא פאנה
 קאל אן צדוק וביתום טאלבוהם
 באן יקימו להם דליל באנהם
 15 קד אצאכו נהאיה דקאיק שהר

(Leaf 2 verso)

תשרי ומא דכר פי אלמשנה
 יכרב הרא אלכבר לאנהם דכרו
 אן גאין ללשהור אן יחלון אלסבת
 לסאיר שהור אלסנה חית כאן א
 5 אלקרם עאמר ולמא כרב א
 אלקרם אנאזו להם אן יחלון א
 אלסבת עלי ניסן ועלי תשרי פקט
 וחצרו אחלאהא עלי אלבאקי
 פלו כאן כמא דכר הרא אלמדעי
 10 למא כאנו יחתאנון יטלקו להם
 אחלאל אלסבת אלא עלי תשרי
 וחרה לאנה זעם אנה עליה

וקעת אלמטאלבה פלמא אטלקו
 להם עלי סאיר שהור אלסנה
 15 לאנל אלקרבאן ולמא כרב אלקרם
 אטלקו להם לשהרי אלעיד עלם

XI.

Fragment T-S. 10 F 1, parchment, consisting of two leaves, size 20 x 17 cm., written in a square Rabbinical hand, and representing a piece of the Sepher הפקדון of R. Saadyah. Lines 10-20, leaf 2 recto, and the whole of leaf 2 verso correspond with the contents of the next piece, the colophon of which gives the name of the Gaon.

(Leaf 1 recto)

ול . . . . וין אין אילו אנסק פאן חדותת אלפריסה
 בחצורה פליאתי בעצו מנהא שהרא ויברא
 לקול אלכתאב יביאהו ער וקאלו אלחכמ אף על פי
 שאין ראייה לדבר זכר לדבר כה אמר יי כאשר
 5 יציל הרועה מפי הארי שתי כרעים או בדל און וג'¹
 פאן חדותת פריסה בניר חצורה פלא יולום כל
 פריסה בל ינב אן תונטר תלך אלהאדתה פאן כאן
 חצורה ימכן אן יתכלצהא לחמה אלתסלים ומא
 כאן חצורה איצא לא ימכנה יתכלצהא לא ילומה
 10 שיא לקול אלחכמ רועה שהניה עדרו ובא לעיד ובא
 ארי ודרם זאב וטרף אין אומדין אילו היה שם היה
 מציל אלא אומדין אתו אם ראוי להציל חייב ואם
 לאו שמור² לאן אלכתאב ישהר אן פריסה אלאסר
 לא חילה פיהא לקולה כי כה אמר יי אלי כאשר יהנה
 15 האריה והפיר על טרפו אשר יקרא עליו מלא רעים
 מקולם לא יחת ומחמונם לא יענה וג'³ ולא חונה
 הי אן יקול לה צאחבהא לעלך לו חצרת כלצהא
 אללה לך כמא קאל דויד גם את הארי גם הדוב הכה

¹ See *Mechilta* (ed. Friedmann), p. 93 a.

² *Baba Mezia*, 93 b, see also 106 a.

³ Isa. xxxi. 4.

עבדך וג' לאן תלך אאיה ען ניר אלעארה פמא
20 חרות מן הרח אלאמור אלתי תלומה סלם מא יגב

(Leaf 1 verso)

עליה ומא חרות מן אלאמור אלתי לא תלזו . . . ברא
מנהא ארא צחת או בשהוד או באקראר צאחבה
או בקולה מעימינה ולא יתענבן אחד מן הרח
אלאמור אלעטימה כיף תלום אלאגיר לאן בעץ אל
5 קודמא קד עותיב פי מתל הרא פי ראעי אנאו
גנם עלי נסר פוקעת ואחרה אלי אלמא פאלומה תמנהא
פקיל לה מא חילתה אלשקי פקאל יגיוהא ראס ראס
עלי חידה פקיל לה והל ימכן אכוך הרח אלאמר
פקאל קד תכלם בהרא אלעודר מן קבלך וקבל קבלך
10 ולם יוקבל מנה שיא לקולהם בר ארא סכולא הוא
קא מעבר חיותא אנמלא רנקש רחיאתה חרא א
להברתה שריתה בנהרא אתו לקמיה ררב פפא חייביה
אמ ליה מאי הנה לי למעבר אמ ליה איבעי לך
לעבורי חרא חרא אמ ליה מי ידעת בבר אחתך
15 רמצי למעבר הכי אמ ליה כבר צווה קמאי דקמאי
ולא אשנח בהו¹ פהרה אלאחכאם אללאזמה ללאגיר
מע אחכאם שומר חנם אלמדכורה אניפא וארא
וגב תסלים תמן אלודיעה עלי אגיר או ניר אגיר
פקאלו יחלף צאחבהא כם כאנת תסוי ויאכר להם
20 דלך וילום צאחבהא אן יחלף לילא יאכר אכתר

(Leaf 2 recto)

יכלוין פיהא מן אלוון ושומר שכר איצא לה
אבואב יכלוין פיהא מן אלוון ואמא אלמסתעיר
פלא כלאין לה מן אלוון עלי חאל מן אלאחואל פלדלך
לא יוחכם לה באלקול פקט בל חתי יון לקולהם
5 אמ רב פפא שופך חנם שאמ פשעתי מקני
ליה כפילא דאי באעי פטר נפשיה בנניבה ואכרה

¹ *Baba Mezia*, 93 b.

שומר שכר שאם ננבנה מקני ליה כפילא דאי
 באעי פטר נפשיה במיתה ושבורה' אם אביי
 שואל עד שישלם' מאי טעמא הואיל וכל הנאה
 10 שלו' בדיבורא לא מקני ליה כפילא¹ ואי
 מודע אומא אן יחלף פי מטאלבה ודיעה פלמא
 חצרת אלימין אסתקאל ואראד אן יסלם פינב אן
 יקאל וקבל תסלימה לקול אלחכמ' אמ' הרי אני
 נשבע' ראה אותן מגלגלין עליו חור ואמ' הרי
 15 אני משלם אמ' ר' יוסי לא חייבה אותו התורה
 שבותה להחמיר עליו אלא להקל עליו² ואיי
 מן אודע קום שיי וארתי אן לא יונרם אלאניר
 מא תליף לה קאילא יכפיה צעפה וקילה חילתה
 וארתי אן לא יסתחלף אלהארם בניר אונרה
 20 עלי מא תלף לה קאילא לא אצרה מא לם אנפעה

(Leaf 2 verso)

פאן לה פי דלך תואב כביר בין ידי אללה אלא אן
 אלחאכם לא יחכום עליה ברלך לקול אלחכמ'
 רבה בר בר חנה אנר שקולאיי לאעברי ליה
 חביתא דחמרא תברוהא שק ליה לגלימיהו א
 5 אתא לקמיה דרב אמ' ליה הב להו גלימיהו דינא
 הכי למען תלך בדרך טובים' יהב להו הוו קא
 בכן אמרי עניי אנן ולית לן מידי למיכל' אמ' ליה
 הב להו אנריהו דינא הכי וארחות צדיקים
 תשמר³ פמא אסמתה אלחכמ' ען קרמאיהם
 10 דרך טובים וארחות צדיקים ינב אן יותבע
 אלא אן הרה פריצה עלי אלמאלך לא עלי אלחאכם
 ליכין אלחאכם לא יזיד פי אלחוכם ולא ינקן ולא
 ירתי ולא יחיה' לקולה לא תעשו עול במשפט'
 לא תשא פני דל זג

¹ *Baba Mezia*, 34 a.

² The source of this passage is unknown to me.

³ *Baba Mezia*, 83 a.

כמולת אחכאם אֶלודיעה
 דרכך אללה חכמתה ואוצח
 לך מסתוראה וסהל לך
 מעסורהא
 ונמיע טאלביה אמין

15

XII.

Fragment marked T-S. 16. 69, parchment, two leaves, containing various matter written in different hands. The following piece, with the exception of the first line, is written in an ancient square hand with a turn to cursive, and probably represents a portion of the ספר הפקדון by the Gaon:—

אמ אביי שואל עד שישלט מאי טע הוואיל . . . .
 וכל הנאה שלו בריבורה לא מקני ליה בריבורא לא מקני
 ליה כפילא . ואומא מורע אומא אן יחלף פי מטאלבה
 וריעה פלמא אצרת אלימין אסתקאל ואראד אן יסלם
 5 פינב אן יקאל ויקבל תסלימה לק אל חכ הריני נשבע ראה
 אותן מגלגלין עליו חזר ואמ הריני משלם אמ רב יוסי
 לא חייבה התורה אותן שבועה להחמיר עליו אלא להקל
 עליו . ואי מן אורע קום שי ואֶרְתִּי אלא יגרם אל אניר
 מא תלף לה קאילא יכפיה צעפה וקלה חולתה וארתי
 10 אלא יסתחלף אלחארם כניר אנרה עלי מא תלף לה קאילא
 לא אצרה מא לם אנפעה פאן לה פי דלך תואב כבור
 בין ירי אללה . אלא אן אלחכם לא יחכם עליה ברלך
 לק אלחכ רבא בר רב חתנא אנר שקולאיי לאעבורי ליה
 חביתא דחמרא תברוהא שקלוה לגלימיהו אתו לקמיה
 15 דרב אמ ליה הב ליהו דינא הכי למען תלך בדרך טובים
 יהב להו הווקא . בכו אמרי עניי אןן ולית לן מידי למ
 למיכל אמ ליה הב להו אנריהו דינא הכי אמ ליה
 וארחות צדיקים תשמר . פמא אסמתה אל חכמ ען ק
 קדמאיהם דרך טובים וארחות צדיקים פינב אן יתבע

20 אלא אן הרה פריצה עלי אל מאלך לא עלי אל חאכם
 לא בן אל חאכם לא יזיר פי חכמה ולא ינקן ולא ירתי
 ולא יחוף לקו לא תעשו עול במשפט לא תשא פני
 דל ולא תהדר וגו כמלת אחכאם אל ודיעה דרכך אללה
 חכמתהא ואיצא לך מסתו . . . . אהל לך מעסורהא
 25 ונמיע טאלביה אנין רב אל . . . . בן אללה רילך
 כמל כח . . . . בה
 בעון אל . . . . כרג
 בענאי . . . . רנא
 סעדיה . . . . למתיבה
 אלפיומיר . . . . עליה בן יוסף 30

XIII.

Fragment T-S. 8 K 3, one leaf, paper, size 17 × 14 cm.,
 written in a square hand with a turn to cursive. The MS.
 represents a fragment of a polemical work by the Gaon
 R. Saadyah against the Karaite Daniel b. Moses Al Kumsi,
 of the eighth century, one of the first successors of Anan¹.
 As far as I remember nothing of the existence of such a work
 was known till now, whilst the sudden breaking off of
 our MS. makes it impossible to say what the special object
 of the Gaon's attack was. The recto of the MS. contains
 the following colophon:—

מצחף זה לברהם
 הכהן בר
 יבין ההכהן
 נוח בנן עדין

(Leaf 1 verso)

בשמך רחמנא
 ככה אמר מר רב סעדיה ראש הישיבה יעזרהו

¹ See Graetz, *Geschichte der Juden*, V, p. 209, and Weiss, *Zur Geschichte der jüdischen Tradition*, IV, p. 116, note 11, and the reference there to Pinsker.

קדושנו כי בזכרי בדעת דברי אלהינו אשר בפי
 ואמר סלרכלו פנדררך הרימו מכשול מדרך עמיי
 5 . . . מצאתי ספר אשר חבר¹ אותו דניאל בן משה
 הנודע קומסי להשכיל את העם בירושותיהם²
 נתתי את ליבי לחקרו ולצרף דעת האיש
 אשר בדאו וכאשר החלתי לעשות כן
 [מ]צאתי את האיש הזה קומסי יש בו ששה מעללים
 10 . . . ער . . . נוטים (!) מאד מדרך החכמה הראשון
 כי אנינו מבין את לשון הקדש: כי שפת בני ישראל
 כאשר תאמר על הבנים מבן עשרים שנה ומעלה
 כן תאמר עליהם מבן עשרים שנה ולמטה ככתוב
 [ולא נש]א דויד מספרם למבן עשרים שנה ולמטה³

XIV.

Fragment T-S. 8. 232, parchment, one leaf, size 14 × 16 cm.,
 in a square hand, contains various jottings, of which the
 following has bearing on our subject. I doubt greatly
 whether this R. Saadyah is identical with the Gaon of this
 name.

מצא בספר רבינו סעדיה זל מי שרוצה לחזור
 בתשובה שלימה ורוצה שתשמע תפילתו ישכון
 בירושלם ויתפלל הכת כי זהר קדשי בהר
 מרום ישראל אשתלנו שם יעבדוני זרע ישראל ושם
 5 אדרוש את תרומותכם ואת מעשרותיכם:

XV.

Fragment T-S. 6 F 2¹, paper, one leaf, size 9 × 14 cm., written
 in a cursive hand, representing the remainder of a work by

¹ The MS. is very faint in this place, and this word may also read ברא.

² This would suggest that Daniel also wrote a הירצה, but it may also be a mere quotation from his *Sepher ha-Mizwoth*.

³ 1 Chron. xxvii. 25.

R. Saadyah on the "Classification of the Law under twenty-four Headings," with a commentary by R. Samuel b. Chofni. Perhaps the latter is in some way connected with the *מצות ס'* attributed to the last Gaon of Sura¹.

(recto)

בשמך רחמנא

הדא תפסיר אלרשות אלרי עטלה ראס אלמתיבה
 מרב סעדיח אלפיומי זל קסם פיה אלמצות כד קסם
 עני בתפסירה מרב שמואל נאון בן הפני זצל :
 5 אלקסם אלאל מנהא מצות עשה והרא כקולה כבר
 את אביך : ואלקסם אלב מצות לא תעשה והרא
 כקולה לא יהיה לך אלהים אחרי סו ואלקסם אלז אלמצות
 אלתי ונבת פי וקת מכצוץ דון סאיר אלזמאן ויוקאל
 להא הורת שעה והי כקולה ולקחו מן הדם ונתנו
 10 על שתי המזוות : ואלקסם אלד אלמצות אלואנבה
 פי כל זמאן והרא כקולה לא תננוב : ואלקסם
 אלה אלמצות אלואנבה פי אזמנה מכצוצה

(verso)

מסאירה ללזמאן והרא כאל די ען אלאלכל מן אלגלה
 אלחדיתה אלי יום הנפת העומר בקולה ולחם וקלי
 וכרמל וז ועעדד אלמאביע אלמכצוצה בקולה
 וספרת * * לכם ממחרת השבת ונ ואלקסם אלז אלמצות
 5 אללזמנה פי כל וקת זמאן והרא כקולה לא תנאף
 והרא אלקסם ואלקסם אלד קסם ואחד אלי תרי אנה וכל
 פי אלאל ויש לכל הדורות מזמן וקאל פי אלאלכר ומהם
 בכל העתים קנ * * יות : ואלקסם אלה אלמצות אלואנבה
 פו כל מכאן והרא כקולה צדק צדק תררוף וקולה
 10 לא תענה ברעך : ואלקסם אלה אלמצות אלואנבה פי
 מכאן מכצוץ והרא כאלחנ אלי בית אללה בקולה
 שלש פעמים בשנה ונ ואלקסם אלט אלמצות אללזמנה

¹ See Harkavy, *Studien u. Mittheilungen*, III, p. 5, about the כתאב אלשריע.

XVI.

Fragment T-S. 6 F 1, paper, twenty-six leaves, size 13 × 9 cm., in a cursive hand. The contents of the MS. are mostly liturgical, except the following lines, extending over pp. 5 and 6, containing among others a passage from a work (?) of the Gaon on the various degrees of forbidden marriages¹.

סאל בעץ אלקראיין ען קול אלחכמ' העובר על
 רבר' תורה חייב מלקות אלגואב אן דבר
 תודה ישיר בה אלי קול אלנביאים פאר אצח
 מא אתא בה אלנבי בטל כון ספרה אלמדוון אלדי אתא ב[ה]
 5 יעני בולך ען דברי תורה ואמא על דברי חכמ'
 פישיר בה אלי אלתורה אד הו קודם שנברא העולם
 והי תאבתה פי אלתלמוד לאגל אלאסור ואלמותר
 פענהא קאל העובר על דברי חכמ' חייב מיתה
 ואיצא קאלת אלתורה לא תבערו אש ונו'
 10 מן אין גא אלאטלאק ללסראגן פי אלסבת קאלו אלחכמ'
 ז"ל מן אין הדלקת הנר בשבת מצוה מן התורה
 אלסא בקול אלתורה ראו כי יי נתן לכם השבת ונו'
 יעני בקולה ראו או אור מן אין קולה כי נר ותורה אור
 ידיר בה ראו לאן אחרף ראו ואור אדא חסבת
 15 כרג אלעדד ואחדא פצח דלך אן ראו הו אלאור בקולה
 כי נר מצוה הו אלגרץ ושלום
 קאל רבינו סעדיה גאון מחסה נב"ע
 אלאנסאם אלמחטור נשיאנהא וכל ואחד
 אצעב מן אלאכר והי סכעה אולהא תוונג
 20 אלממתעה קיל פיה לא תהיה קדשה ונ'
 וממא יביין הרה אלקדשה הי ממתעה קצה יהודה
 לאן פך עלי מא כאן גאיא קבל נוול אלתוריה
 ואלב גיר אלמחצבה קאל פיה אל תחלל את ביתך ונ'
 והרא אצעב מן אלתי קבלה לאן לממתעה

¹ See Weiss, *Zur Geschichte der Tradition*, col. iv, p. 156, and references there to Pinsker. See also Poznański, *J. Q. R.*, X, pp. 243 and 259-

25 מהוד ושהוד והרה בלא שי מן דלך ואלג
 קראבת אלמכתוב פיה איש
 איש אל כל שאר בשר'
 והי כ"ח עשרין מכתובה ותמניה מנקולת והרה
 אצעב מן אלרי קבלהא לאתיך לו אמרהא וכתב
 30 כתאבהא לכ[א]נת חלאל ואלקראבה פליסת חללא
 דכתב ללאב הרה ואלד אלמחצנה אעני אשת איש
 כקו' ואל אשת עמיתך ונ' והי אצעב כמא קבלהא
 לאן חלך חלאל ללרנאל כלהם מא כלא
 מקרביהא ואשת איש חרם עלי אלרנאל כלהם
 35 אלא רגלהא ואלה אלנדה קאל פיה ואל אשה בנרת
 כומ' ונ' והי אצעב מן אלתי קבלהא אלא אן אשת
 איש חרם עלי אלכל אלא ואחר ואלנדה חרם עלי אלכל
 ואלד אלכאפרה קאל פיהא לא תחתן במ והי אצעב
 מן אלתי קבלהא לאן אלנדה להא וקת תטהר פתכון
 40 פיה חלאל ואלכאפרה פהי חרם אבדא ואלד אשכץ
 אלדכור קאל פיה ואת זכר לא תשכב ונ' והי אצעב
 מן גמיע מא תקדם לאן אולאיך נסוה כלקן להדא
 אלשאן ואנמא ח תת אערין פאוונבת תחרימהן
 ואמא אלדכור פלים להדא כלקו ולא שי מן
 45 גנסה בונה מן אלוונה ושלום

XVII.

Fragment T-S. 8 H 5, six leaves, paper, size 15 x 11 cm.,
 written in a cursive hand, and representing the remainder
 of a liturgical MS. containing *Piyutim* for the Passover.
 The following represents the recto, and a portion of the
 verso of the third leaf.

(recto)

אופן אהר לנאן פיומי זל
 דאה על עב קל לקלקל עקלתון ולמרמר
 רבאתיהו להשפיל ובשרו לסמר

לראי בשלוש בקדושתו לאמר
 5 וקרא זה על זה ואמר :
 יצא מ . . . נוף פלאות להראו
 יהירים וניאים בית אל להלאות
 דולקים דובבים ומשלשים להנאות
 ואמרים קֶקֶץ צבאות
 10 חרות קרא לחופש עם משועברו
 זעמו שפך על מפריכו ממעברו

(verso)

נוצצים בנעימה משמיעים סילודו
 מלא כל הארץ כבודו :

§

XVIII.

Fragment T-S. 8 H 2, four leaves, liturgical, paper, size
 17 × 13 cm., written in a cursive hand. The following
 represents the verso of the second leaf (a primary Selicha
 to the Fast of Gedaliah) and the recto and verso of the
 third leaf:—

(Leaf 2 verso)

סליחה לך סעדיה זל
 אבלה נפשי וחשך תארי • בית תפארתי
 כנשרף ביד הארי • גם פליטתי אשר
 עזב ושאר • דועכו כהיום בשלושה
 5 המים הזירונים שטפוני בדלקם •
 ובוססו מקדש ובזו חלקם •
 זקני שארית אשר פלטו ביום נקם •
 חובלו עתה ביד גדליה בן אחיקם •
 טורפו דלת הארץ יתר הגום
 10 אלל הארבה בחרץ כרמים ויגבים
 ויוגבים פקודת מרגיז הארץ :

(Leaf 3 recto)

סילוק לרבנו סעדיהו גאון ביר
 יוסף זקב נן . . . רא . . . אל פי כפור [ים]
 לכב גד קד מרנ ורבנ יפת החזן
 הממחה ביר עלי הזקן היקר נע'

(Leaf 3 verso)

בשמ רחמ
 קדשתך יי אלהינו רבה למאוד ולגדולתך
 אין חקר מרב וגבורותיך אין מי
 ידבר ותהולתיך אין מי ישמיע
 5 כי מי יודע דרךך ומי יבין
 אורחותיך ומי יבוא עד תכונתיך
 ומי ישכל מחשבותיך ומי יחקר
 נפלאותיך ומי יפרט מקצת
 שבחך ומי יעשה כמעשיך
 10 ומי יצמד על סוד מפעלותיך :

XIX.

Fragment T-S. 8 H 3, paper, size 18 x 14 cm., written in a cursive hand, and reading as follows:—

בקשה למרנו ורב סעדיה ראש ישיבות גאון יעקב
 וצל
 אתה הוא יי לברך אחר מתנשא לכל לראש ומרומם
 על כל הברכות ונעלה על כל התהלות וגבוה מכל וכו' וכו'¹

XX.

Fragment T-S. 8 H 6, paper, one leaf, size 18 x 16 cm., written in a square hand, and contains the colophon—

גלואת רבינו סעדיה זכ לל

¹ See Zunz, *Literaturgeschichte der synagogalen Poesie*, p. 95, No. 5.

with the name of the owner

עבד האל שמואל

whilst the verso reads—

תפלה לרבנו סעדיה ;
 יי שפתי תפתח ופי יניד תהלתיך
 גם היום ידעתי והשבותי אל וכו' וכו' ¹

XXI.

Fragment T-S. 6 H 1, the remainder of a collection of hymns, consisting of two leaves of a quire, of which the middle pages are missing, paper, size 14 × 10 cm., reproduces in the last two lines of leaf 2 verso the following words:—

לנאן פיומי זל יו
 כד אמרה אם הבנים מה יתרון לי כבר ²

with which the MS. breaks off.

XXII.

Fragment T-S. 8 H 1, consisting of six leaves, paper, size 15 × 10 cm., strongly cursive, probably representing a Machsor for the Day of Atonement. The following piece reproduces the contents of the first leaf, recto (beginning with the ninth line from the top) and verso.

(recto)
 . . . . .
 אחרת רבינו סעדיה זל
 אבוא בנבורת אדיר • ברוב תפלה
 ותחינה הסדיר • גדולת שבחו
 5 אטו לא אעדיר • דרשתיהו
 אולי הפרץ יגדיר : הדר כבודו

¹ See Zunz, *ibid.*, p. 96, No. 6.

² Cf. Zunz, *ibid.*, p. 98.

· בקהלי · · א · · אספרה · ורוב נפלאותיו
 בעמים · · · · · זכרון שבחו
 במלה אח · · · · · חסדי יי עולם
 10 אשירה : · · · ב וישר ארוממנהו

(verso)

· בתשבחות · יורה חטאים בארחות ·
 כובש עונות ומשליכם לעמקי
 שיחות · ליי אלהינו הרחמים והסל
 עד מאד עמקה מחשבתו ·
 5 נאור אדיר אפס זולתו · סולח
 ומוחל עון סגולתו · עובר על פשע
 לשארית נחלתו : פושט יד
 לשבים באמונה · צדקת צדיקים
 יבאר (?) לבל ידיחנה · קושב
 10 קריאת קויו קראים בתחנה ·
 רועה ישראל האוינה :
 שמעם סלחה האל הגדול הגבור
 והנורא · שדי היה על שמך
 סתרה · תמחול ע · · נותינו
 15 ונמצא כפרה · ל · · יך אלהי
 כי שמך נקרא · · אל מלך

XXIII.

Fragment T-H. 8 H 4, paper, six leaves, size 16 x 10 cm., representing the remainder of a hymnal to Purim, written in an ancient square hand with a turn to cursive. The following piece forms the contents of the first leaf.

(recto)

גאון פיומי זי

אל מלך
 אלצוני לאומי כשר אלקשי לחץ :
 בלבם חשבו כי אל ממני חין : גוחי לא
 מאסני וישעו לי הנחין : דניאל הקים

5 נגד ארי הוא מלך על כל בני שחין :
 הגם תובל הנקם לפאה מלכות
 הזאב : ותובל להרפות כמכת זאב
 ביקב זאב : זה לא געלני ואת מי
 אדרוך לכזב : חסיד העמיד לי ימיני
 10 הוא זאב כנגד זאב : טלאי בששך
 בלא לב לבל בכרעם : יה גם הוא לא
 עינה מלכו לרועעם : כיונו לב לרועעם
 לכן בפורי חוק הושיעם : לא יעברו
 מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מורעם :
 15 מי חרק לגלי גיציו עלי המשית :
 נאותי י יום בתה להשית : סומכי

(verso)

לא כילני ולא השבית קנין ראשית :
 עזרוני כהני שבט שלישי על מלכות
 שלישית : פרת פרתה וניתן
 להארכה : צרה תעודה חתמה
 5 תורה סתמה ברכה : קדושי לא הפר
 בריתו עם שבטי ממלכה : רבי
 וחבריו העמיד למולה מורע המלוכה :
 שכנתי עתה עם אהלי קדר
 ומשכנות רשעים : מי יקום לי עם
 10 מרעים ויתיצב עם רעים : תכונת
 ניסיך הידועים הפלא לרעים :
 תמוך בששון ויקר ילדי שעשועים :
 אלמלך ונ' פו

This is followed by a hymn of שטנאש.

XXIV.

Fragment T-S. 8. 233, parchment, one leaf, size 13 x 18 cm., written in a square hand, and representing the colophon of a liturgical work (containing private prayers) by R. Saadyah.

. . . . . מן פנין . . . . .
 . . . . . יעין אלרחמן ולא יקערך ען אעת . . . . .
 . . . . . תרבתוא פיה ומא תקיסה עליה טלב אל חגג או וק . . . . .
 . . . . . שבהא ממן כאלף עליה פאני קר קדמת אן אל בראהין . . . . .
 . . . . . הרא מכאנהא ואן נמיע דלך מתבות פי מואצע אל 5
 . . . . . כה אמכנה פארא אנת חפטת הרה אל אצול לם . . . . .
 . . . . . בחק עלי אכתר אל חאלאת ולם תציע צלוה לבוף . . . . .
 . . . . . כק ולם תצלי עלי גיר טהר לטן גיר צארק ואסתקאמו
 . . . . . ואתיב מבצרך מעך וכאן שכר אל רחמן אולא אכבא
 . . . . . 10 יייוי תם אלכתאב בחמד אללה ומנה . . . . .
 . . . . . תאליף סידנא ראס אלמתיבה סעדיה בר
 . . . . . יוסף נע: שרח אחרי אל צלותך מן
 . . . . . צלואת אל יהוד אלתי רסם ראס אלמתיבה
 . . . . . רבינו סעדיה גאון זכרו לחיים מיכה . . . . .
 . . . . . 15 ליעלם אלדאעי מא ידעו . . . . .

XXV.

Fragment T-S. 8. 234, parchment, one leaf, size 12 x 10 cm. The recto contains a colophon written in a square hand of the year 1061, whilst the תפסיר on the verso is written in a rather different cursive hand.

(recto)

יפת ברתקוה סט
 תפסיר צלאה ראם אלמתיבה
 אלכבירה יי שפתי כתבה
 עזריה בי רבי דויד ז . . . . .
 5 שנת ארבעת אלפים ושמה
 מאות ועשרים ואחת שנה
 ליצירה במדינת אשקלן
 שנה חמישית שבשבע
 ולחרבן בית שני תישע

10 [מא]ות וחשעים ושלשה י
 . . . . שנים . . . .

(verso)

תפסיר יי שפתי לר' סעדיה זל
 אללהם אָדן לי פי נטקי חתי אָצף מן מרא: חך
 . . . . מא אַנא מְעַתְרָפָה אליוס איצא ומעת . . . .
 . . . . פי קלבי אָנך אַנת אללה רבי פי אלסמ . . . .

XXVI.

Fragment T-S. 8. 235, parchment, one leaf, size 17 x 15 cm., in a square hand, and has on the recto a colophon, and on the verso the well-known poem on the number of the letters of the Old Testament. The MS. seems decidedly of a very ancient date, and greatly guarantees the authenticity of this piece disputed by some scholars¹.

(recto)

אעדאד אחרף אלמקרא
 תצניף רבנו סעדיה
 גאון מחסיה זל
 לרבנ דניאל הבחור
 5 הטוב בן כנף יצח[ק]
 . . . . החון הזקן תנצב . . . .

(verso)

פיוט לרבינו גאון סעדיה ראם
 אלמתיבה נוחו ערן . . . . עלי אב . . . . ר יתצמן
 5 עדר אחרף כב פי נמלה כזי (?) ספר
 אולהא
 5 אהל מכון בניני ששם עלו זקני הקהל

¹ Cf. reference in Landshuth's *Amude ha-Aboda*, p. 299, but our text agrees with none of the editions.

עשו קרבני * ולזבח תודה בָּאוּ בני *
 בה לא חוברים * רגמתם יאספו חברים *
 בנימין א * * * * * וברים * פחת השני נְכֹרִים
 * * * * * עצם טוהר * אין להם זוהר
 10 כל פקודי * * * * * מלבד הראשון דוהר
 * * * * * נהדר נשק * סריונות *
 חגרו (?) תהמ * * * * * נהרו * ועובר אדום ועריהם
 והרן * * * * * רב לבוא בשלום תשועתם
 לעילום * ומן הדני בבשן והלום * שנאה

XXVII.

Fragment T-S. 8 K 1, paper, one leaf, size 17 × 12 cm.,
 written in a square hand with a turn to cursive. The recto
 represents the colophon of a codex once in the possession
 of a Head of the Dispersion, Daniel b. Solomon (about 1165)
 of Bagdad, and afterwards (1175) owned by Jacob b. Eli,
 probably a brother of Samuel b. Eli, the head of the school
 in the same place¹. The codex contained various pieces by
 the Gaon R. Saadyah and the Gaon R. Samuel b. Chofni.

(recto)

ל * * * * * דניאל ראש גלותא * * * * * אי
 ראש גלותא זקל אייר מו
 אנתקל אלי מלך יעקב בן עלי נע באלול חפה
 ישחמל הדא אלכתאב עלי ז כתב
 5 כתא אלטרפות תאליף מרינו ורבינו
 סעדיהו גאון פיומי נבע וכחאב
 אל * * * * * וארבעה מתנות כהונה² לה :

¹ See Graetz, *Geschichte*, vol. VI, p. 276.

² See *Aruch*, s. v. עטר, where it seems that R. Hai wrote a treatise on the
 subject. Cf. also *Halachoth Gedoloth*, ed. Warsaw, 138 a sq. (beg. of *Halachoth
 Bechoroth*), *Midrash, Lekach Tob* (ed. Wilna), Numbers, 83 b sq.

וכתא אלאמאמה תאליף מ[ורי]כו ורבינו
 שמואל הכהן גאון בן אב נבע וכתא
 10 פי אלטרופות איצא לגאון פיומי נע
 . . . . טמאות תאליף שמואל הכהן גאון
 מקאלה אללפהא שמו[אל] הכהן גאון נבע
 אנפרהא אלי אלשיך אלפאצל אבי אל . . .
 מסכוי וכתא צנפה שמואל
 15 צ . . רן ירד פיה עלי מ . . אלפה אלשיך אבי
 . . . . בן מסכוי סימן טוב
 לנחום הכהן הצ ביר מנצור החסיד
 תנצבה יוכה ללמוד וללמד אמן
 ואמן סלה החוק
 20 חזק וחזק

On the verso, which is written in a different hand, the first six lines run as follows:—

(verso)

יתלו דלך אלתנקיה
 קאל גאמעה אלאנוא אלמחרמה עלי
 אמתנא מן לחום אלחיואן כמסה שחתו
 שחם בראתה וערוק וצפאקאת מן אנלה
 5 ואלרם בעינה וערוק וצפאקאת מן אנלה
 תם ערוק מפרדה בראתהא ונאנא

XXVIII.

Fragment T-S. 12. 722, parchment, 1 leaf, written in square with a tendency to cursive. It comes from a codex representing the commentary of R. Saadyah to Isaiah. As we see from the colophon, dated 1031, the codex belonged at one time to Josiah the son of Aaron the son of Josiah. Another colophon above this in larger ornamental letters, but as I believe, of a later date, tells us that the codex was in the possession of Jacob son of Job. There are some

written in contemporary Caroline minuscules the Latin words *tācio esaye prophete*. This is the first time I have found a non-Semitic title on a fragment coming from the Geniza.

(recto)

הרא אלדפטר
 לרבי יעקב
 החבר בר
 איוב י"י יהי . . .
 עמו ויצילהו אמון (?)

5

ספר זה פתרון ישעיה חיבור רבינו סעריה נאון . . .
 מחסיה נחו ערן קנהו כנג מר יאשיהו החבר . . .
 מר אהרן המעולה חמוד רבינו יאשיהו אן נוחם . . .
 מממונו לעצמו בשנה שזכה והוסמך בשיבה
 10 הקרושה ישיבת צבי היא שנת ארבעת אלפים
 ושבע מאות ותשעים ואחת ליצירה במדין[נת] עי . . .
 המקום יזכהו ולהנות ולשמור בטהרה . . . . . ה
 ולהבין ולהורות ביראת שמים וללמד . . . משפט
 כתורה וכהלכה וכ . . . קטון תלמי . . . צדק
 15 הלם (!) . . . . . ש

15

(verso)

פחד ישעיה ל . . . . .
 . . . [כ] . . . תאב אלאסתצלאל לל . . . אט . . . . .
 . . . כאנ אלפאטה מן ל . . . ה . . . ל: . . . . .
 . . . באה מעאניה תב אללה אלה א . . . . .
 . . . אחכאם פוק מא אתקן ולא אינ . . . . .
 . . . ים אלחמיד אלרחים וחסבה: אמא ב . . . . .
 . . . טרה ע . . . אלבאל ועלי אנהא מנזלה מנאו . . .
 . . . עלי מנזלהא תאיים אל איסיאת לא מן
 חצל לנא אן ציריה הרא אל פן פי ארפע אל . . . . . צלא
 א מן מנזיה פתקן לה כאל טינה ולא פי מד . . . . . לה מן אל זמאן וניר
 . . . סתמד מן מנזיה כאל אלת ואל אעואן ומא נחי נח . . . . . א והרא אל פעל

- * * * * * בל ואחד אֵלֶדָת כִּמָּא קָאֵמַת לָהּ אֵל בְּרָאֵהִין אֵלְתַּסְלִים לֵאֲתַבְאֵהָּ
 * * * * * פִּנָּא הָדָא אֵל כְּתָא וְכִמָּא וְצַף פִּי כְּתַאבָּה וְקָאֵל אֲנִכִּי יִי עֵשָׂה כֵּל נִט
 * * * * * ס לְבָדִי וְג' וְאֵעַם מָא גִמְע דְּלֶךְ וְשִׁמְלָה קוֹלָה גַּל אֵלָה לֹא כְּאֵלָה ח * * * * *
 * * * * * 15 וְג' פִּלְם בְּקָא שִׁי בְעַד קוֹ עֵשָׂה כֵּל * וְיִוְצֵר הֵכֵל וְלִמ * * * * *
 * * * * * רָאֵע מִסְתַּנְנִי עֵן אֵל מוֹדֵר וְאֵל מוֹאֵר וְאֵל אֵלָת אֲנִמְע וְנַפ * * * * *
 * * * * * ר מִבְּאֵשְׂרָה מִן אֵל מוֹחֵרֵת לְהָא אֵד כְּאֵנַת אֵל מִלְּאֵקָאָה אֲנִמָּא צ * * * * *
 * * * * * כָּאֵן וְפִי זִמְאֵן וּבִמְסַתְעָאֵן בֵּל אֲנִמָּא יִכּוֹן אֵלְאֲבֵרָדַע בְּאֵל קֶצ * * * * * ט
 * * * * * אֵל כְּתַב הָדָה אֵלְמַע אֵסֵם אֵל קוֹל כִּמָּא קָאֵלֵת פִּי דְלֶךְ בְּרַב * * * * * שְׂמ
 * * * * * 20 וְכִמָּא וְגַב לְלֵאזְלִי יִכּוֹן פַּעֲלָה בְּגִיד מִטְּאֵלְעָה אֵעַ פַּעֲל * * * * *
 * * * * * אֵן יִכּוֹן תַּעֲלִימָה שְׁבַאֲרָה וְתַב * * * * * ה לְהַם בְּאֵלְקוֹל פִּקְט * * * * *
 * * * * * אֲנִבְיָאָה מִן חֵית לֹא יִלְחָקָה אֵלְעִנָּא פִּי תַעֲלִימָהּ וּמִן * * * * *
 * * * * * מִנְּבַאֲחַת יִדְבֵּר אֵל וּבְנִי וְכִמָּא וְגַב לָהּ אֵן אֵלָא תְּרַחֲקָה אֵלְמַעְנַב
 * * * * * ל עֵבָאֵר וְאֵל וְעִיד אֵל זֹאגֵר לְהַם בֵּל עֵגֵל גִּמְיע דְּלֶךְ בְּאֵל קוֹל פִּקְט וְכִמָּא
 * * * * * 25 פִּי כְּתַבָּה פִּי הָדִין אֵל כְּאֲבִין רִנַּע אֲרַבֵּר עַל גּוֹי וְעַל מַמֵּ וְג' וְרִנַּע
 * * * * * אֵךְ עַל גּוֹי וְעַל מַמֵּ לְבִנּוֹת וְלִנְטוּע' פִּסְבַּחָאֵן מִן יִכְפֵּד גִּמְיע מ * * * * *
 * * * * * לָא סַעִי וְלֹא עֵנָא וְאֵלְדִי דַּעֲאִנִּי אֵן אֲנַעֵל הָדָא אֵל צֵרַב צֵרָדָא ל * * * * *
 * * * * * תַּאֲב מִן ב * * * * * גִּמְיע אֵלְצֵרּוֹד אֵל נְלֵאֲלָהוּ אֲנִי וְגִדַּת כְּתִירָא מִן אֵל * * * * *
 * * * * * תַּם אֵן לִוִּן ס * * * * * ס תַּצְלֵאֲח [י]קוֹלוֹן אֲדָא כָּאֵן אֵל חֲכִים מִן אֵל נ * * * * *
 * * * * * 30 סְבִילָה אֵן * * * * * ח בְּאֵל צ * * * * * אֵל חֲבַס וְאֵלְדֵל וְאֵל קִמָּא וְסֵד * * * * * אֵל אֵלְאֵם
 * * * * * תַּמְכְּנָה פִּמָּא * * * * * אִסַּת * * * * * לֵאֲח אֵל * * * * * בִּים אֵל חֲכִמָּא צֵאֵם אֲכַתְרָה בְּאֵל * * * * *
 * * * * * וְעִיד לֹא כְּאֲדַב אֵל בְּטַש פִּיקוֹלוֹן וְהוֹרָא פִּי אֲדַב אֵל בְּטַש א * * * * *
 * * * * * מִן אֲדַב אֵל תּוּא * * * * * לֵאֵן הָדָא הָא י'ז * * * * * מִלְּאֵק * * * * * לְלִנְט * * * * * אֵךְ נָא * * * * *
 * * * * * אֲדַק לְחַפְהוּ א * * * * * צֵד וְקַהֵר לְלִמְסַתַּצ לַח פִּינְבְּנִי אֵן * * * * *
 * * * * * 35 דֵּל מָא זִיֵּל הָדָא אֵל * * * * * וְאֵק ל אֵן אֵלְמַכְלוּ קִין אֲנִמָּא צֵא
 * * * * * אִסְתַּצְלֵאֲחָהֵם וְתֵא * * * * * ה בֵּל * * * * * שַׁעֵד * * * * * וְעִיזֹאֵל ז' יִגְלַל * * * * *
 * * * * * אֵלְפֵאֲלַח * * * * * א אֵלְדִי * * * * * ל פּוּח * * * * * נָאֵם יִכַּאֵף עַלִּי נַפְסָה אֵל * * * * *
 * * * * * בְּכַל תִּמָּא * * * * * מָא * * * * * אֵן סוּאֵעַד פִּלְדֶּךְ יִקְצֵד אִי אֵל אֲדַב * * * * *
 * * * * * ה פֵּל * * * * * א אֵלְחִי בְּאֵקִי קֵבֵל אֵלּוּמָאֵן וּבְעַד וּמַחָא * * * * *
 * * * * * 40 פְּכִיף אֵל פִּנָּא פֵּאֲקֵדֵר עַלִּי אֲתַמָּאֵם מָאוּע * * * * *
 * * * * * ש פ * * * * * בְּקִשְׁת קוֹל ל * * * * * אֲבַק כִּי א * * * * * אֵל שִׁיק * * * * *
 * * * * * חוּבָה * * * * * אַחֵר * * * * *

XXIX.

Fragment T-S. 12. 723, paper, one leaf, size 26 x 16.5 cm. (writing 21 x 11.5), written in an ancient square hand, probably not later than the eleventh century. The writing is much faded in many places, but enough is left to show that it represents the remainder of a letter addressed to the Gaon R. Saadyah by a pupil of one of his disciples¹. The burden of the letter is, in its present defective state, impossible to ascertain.

	(recto)
מוציא יקר מזוליל	מוקק שבעתים בעליל
כי נפין ידי כל פליל	משובח בכל כפר וגליל
מקבץ טלאים ועלות מסליל	• • שך בש • • להעליל
• • • • • ם משסף :	משונה מרעי האליל :
רעת כל • • • • • ף	5 עיתם מחסף
הלל שלא ף :	יחד בהתאסף
נפלאת ח • • • • • ף	בעת • אוסף
ויצרפם ככסף	• • • • • חס • כיוסף
ארני סעדיה בן יוסף	שבור פני אני כוסף
ודומה לכלכל ודרדע	10 אמר (!) בין ומדע
כי מרדת שחת נפדע :	א"ש דברו נודע
גבר שאין בעם כמוהו	הוא נורא מן הוא
הן כל סתום לא עממוהו	ולמי כחם • • • • • מו להשוהו
• • • • • בפני	איך אערך אתי צבה
דמיתי אליו • • • • • ה	15 גבוה מאד • ותל[אוב]ה
ואלמתי לאלמתו שחה וסובבה	הן קטנו נומתני עבה
זרא למלך בכל נתיבה	וטורתו כא • • • • • בה
• • • • • וס כל מחובר	• • • • • תרוב ל • • • • •
כל הערך למולי דבר	יב • • • • • ביופ • • • • • אבר (?)
כי • • • • • אך אתו אדבר :	20 לו יאמר מה לתבן את הבר
כיום השיבם והחצי החצי בהשבר ° והפני	שער (!) ראיתי אל יתעבר
• • • • • דון הרביעות המשלשת	על • • • • • מיום • • • • • ובר
• • • • • בה לא נפוש • • • • •	ציון על טובה שלשת

¹ Below, verso l. 3.

(verso)

דברתה(?) כמחדשו(?) לא נחרשת שוב ישוב אדני
 שנית לבאר מעני תבונתו יבוא ויבונני
 תלמיד תלמידו אני ושתי המלות שחשב אדני
 שהם בלשון אבי . . . אין זאת בהניוני
 5 כי אם כלשונך וכלשוני הראשנית זן ׀ היא בחשבני שבעה
 והשו . . . צייר/במעני ואחה נור ראשי
 אלופי זקיני וישישי המהיר בספר חומשי
 ובכל סדרי מדרשי הפחֶגֶק חל . . .
 והמרה נפשי עצמותיך יחליץ וידישיני
 10 מלכי וקרשי ויעבירך (?) כשלשי
 בראש עמי חפשי אל ארץ מורשי
 ואל הר מרום קרשי *
 . . . כאב מראנעה ראם(?)
 . ל . . בה רחמה אללה
 15 סעדיה בן יוסף ראש ישיבה . . ל . . ן שלעיר
 מחסייה . לר . . אפ . . ן רבנא . . ה
 המבין ברברי חכמה ודורש כי קנצי דעת
 ומזמה ושת את . . לקחת מוסר השכל
 וחשוב לפנינו ויקר יעזרך צורנו ויצליח לך
 20 אפני שלום וצפו . . רכות וספיי תבונות
 ותם פת (?) חיים ורצון וכבוד ואורה ושמה

XXX.

Fragment T-S. 12. 724, two pages, size 26 x 18 cm., written in an ancient cursive hand, coming from a codex containing Responsa of the Gaonim. The following, closely written, begins at the fourteenth line from the top, and represents about half a page. A part of its contents is already known from the collection *שערי חכמה*, No. 87. It will be seen that our text is the more complete one, and gives the

XXXI.

Fragment T-S. 13 G 2, paper, two leaves, the top broken away, now size 21 x 21 cm., square hand, representing the remainder of a codex of *Responsa of the Geonim*. The following lines occur on the recto of leaf 2, whilst their contents closely recall those of Responsum 386 in the *Teshuboth ha-Geonim*, ed. Harkavy. The R. Nathan mentioned here is probably identical with Nathan b. Juda, the grand uncle (Aluf) of the Gaon R. Sherira¹.

. . . . .

וקאל רבינו סעדיה גאון זל והרה אלדראהם אלרי הי זווי רטיאעי תומאניה
 אלרי וון כל ח מנהא דרהם בהדה אלדראהם אלעריביה וקאל רב נתן אב
 הישיבה זצל קולהם זל בתולה כתובתה מאתים ואלמנה מנה דלך כאחאן
 אלערב אלמשהורה פי אלגלות לאנהא הי כאנת אוואן אלקרמא אלתומאניה 5
 אלרי סמוהא (?) כסף מדינה . . . . .

XXXII.

Fragment T-S. 10 G 1, paper, five leaves, size 22 x 19 cm., cursive, and representing a portion of *Responsa of the Geonim*. The following piece, forming a part of the contents of the third leaf, recto and verso, is marked as No. 61 (סא):—

(recto)

סא וששאל הא דתנן משחרב בית המקדש בטל השמיר²
 שמיר זה פירשו מר סעדיה זל מאם בטיית ואם היה בו מעשה נם לא . . . .
 לן ואם שמצוי בזמן הזה ולית ביה מעשה נם הקא חזינן דלא האוי הכי
 דמפרשו רבנן עליה בשמעתי ודאי דהאי שמיר ממינו של מ . . . .
 הנמצא עכשו כדאמ' מר סעדיה מפני שבו נתפתחו אבני אפור אל 5
 שכבר אמ' מר סעדיה גאון קר יכון מאם אחר מן מאם מפע שהמא . .

¹ See the letter of R. Sherira, p. 39 (ed. Neubauer).

² *Sota*, 48 a.

הזה שמצוי עכשו צריכין לשחוק ממנו כלום ולערבו עם המים ולהשק
 על מקום הפיתוח ועיקר פיתוח שמסרטין בברזל והאבן מיתחסרת
 מה שנפסל ממנה בפיתוח אבל זה השמיר שנשתמש בו משה מראה
 10 לה ממנו מבחוץ והן מתבקעות מאיל הן ואין חסרות כתאנה זו שמתבקעת

(verso)

בימי החמה ואין חסרה כלום וכבקעה זו שהיא מתבקעת בימי נשמים
 ואינה חסירה כלום וזה הוא שבירתו כשעורה ומששת ימי בראשית
 נברא ואין כל בריה יכולה לעמוד בפניו ומצניעין אותו כסדר המפורש
 ולא מעשה נס הוה ביה אלא שכל מה שהיה נמצא מן אותו השמיר כך היה
 5 דרכו • ומפרש בנמ דניטין דשלמה¹ לא ממצא לנבי התוא שמיר אלא
 מחט • • שידים דאתייה לא שמראי דלמטייה לנביה ומשחרב בית
 המקדש ניטל אותו שמיר ולא נמצא כלום ממנו וזה הנמצא אף על פי
 • • • דומה לו קא קארי ליה מר סעדיה שמיר מפני שבו פיתוח אבנים
 ואין בזה טעות

XXXIII.

Fragment T-S. 16. 310, paper, size 35 x 24 cm., one leaf,
 coming from a *Responsa of the Geonim*, and giving a
 quotation from the commentaries of the Gaon. There are
 in the Geniza other pieces like this, and as far as I was
 able to read them *superficially*, they come from Rabbi
 Samuel ben Chofni.

• • ושאלתם דאמרינן הם כתי לענין בר מיצרא משנלתא לית בה משום דינא דבר מיצרא
 וכן נמי לענין אשה ליחמי לית בה משום דינא דבר מיצרא • ומצינו בפירושי רבנו רב
 סעדיה נאון • • • ה זצל פיר • • • מכון לפרוש ראשנים דלנבי משכנתא פריש היכא
 דאיצטריך • • • ואכלי בני מיצרא למימר להווא מלוה שקול זוןך
 5 ואים • • • ת ארעא במשכונא בידא דחד ואיצטריך נשארה (?)
 • • • יה ולמימרא ליה אנן בני מיצרא אנן מאי
 • • • ריה הם הכי מיבעי למיעבר ביה הישר והטוב

¹ *Gittin*, 68 b.

XXXIV.

Fragment T-S. 10 G 2, paper, eight leaves, size 21 × 17 cm., square writing with a turn to cursive, forming originally a part of codex *Responsa of the Geonim*. The following lines reproduce a portion of leaf 4 verso, and represent a responsum by R. Hai Gaon to the people of Segelmessā, in Africa, in which the name of R. Saadyah occurs. Some of its contents were already known from a quotation given by R. Isaac Abbamare in his *Ittur*¹.

ס שאלו בני סגלמאסה מלפני אדוננו האיי גאון זל על החנבים
המתים אם מותרין הן או לא וזאת נוסח השאלה והתשובה ודשאלתו הא
דתנן החנבים מן הסלסלה אסורין מן ההפתק מותרין² מכלל דחנבים ד
דמיתי שרו ועוד מרתנן ד יהודה אומ' אף המוציא חגב חי טמא ומשנינן
5 עד דמוקמינן דיל מאית ואכיל ליה³ מכלל דחגב טהור או מאית שרי
וקשי לן מא דאשכחנן לרבנו מר רב סעדיה זצל דאמ' חנבים שמתו ה
אסורין ודגים שמתו מותרין ולא ידעינן מאי טעמ' הול' או מנהגא ו
וחומרא הוא דאתמר ואנן לא שמיע לן מאן דאכיל להו ובמדת אסור
נהנו קדמוננו בהם יליף לן מר וינהר עינין אנחנא לא שמיע לן⁴ . . . חנבים
10 שמתו אסורין אילא חנבים שמתו מותרין הן ולא שמיע לנא דמר רב
סעדיה גאון נע' אסר' חנבים מתים אילא ודאי כדגים דמו בין לענין
אכילתן ובין לענין דמן ומנהגא דעלמא דמיתו שלופי דחנבים ושדו להו
. . . אעפ' וכן מתים ומאן דאמרי מתים אסורין אטו . . . לשחיטה
. . . אניקה ביורי ישראל זו היא השאלה ותשובתה ואנא דק . . .
15 . . . מסייעא לאדוננו גאון זל והכי תניא בתוספתא י
. . . מא אוכל אדם דגים וחנבים בין חיים בין מתים⁵

¹ See Mueller in his collection appended to the *חיינו*, by R. Saadyah, p. 149, No. 19. Cf. also Harkavy in the Hebrew periodical *Happeles*, II, 74.

² *Aboda Zara*, 39 b.

³ *Shabbath*, 90 b.

⁴ These dots are in the MS.

⁵ See *Terumoth*, chap. 9. Cf. Commentaries to *דעה* ביר' יורה דעה, § 13.

XXXV.

Fragment T-S. 8 J 1, size 19 × 14.2 cm. (writing 14.5 × 11.3), consists of two quires, each numbering two leaves. It is written in a square Rabbinic hand, probably not later than the twelfth century. Their contents represent a panegyric of a head of the Academy of ¹מחסייה, which fact suggested my giving them a place in this article, dedicated to the greatest master of this school. The style is strictly *païtanic*, both in its grammatical formations² and its allusive diction³. It is also provided, as most *Piyutim* are, with rhyme and acrostic. The latter, defective at the beginning, gives in the first piece, ועו הגולה יחי לערי עד, in the second, beginning אברהם רבנו נור סגלה ועו הגולה, אם שמש (leaf 1, v.); אברהם רבנו הו, ארו (leaf 2, v.); in the fourth, defective at the beginning, and commencing [ס]גלה ועו הגולה יחי, כי מצאת (leaf 3, r.); beginning אריית (leaf 3, v.); whilst the sixth, commencing with אליו, also defective at the beginning, (leaf 4, r.), נושבת סגלה ועו הגולה יחיה יזכה נצח. The Nun before שבה formed probably the concluding letter of הכהן or אמן. As to the subject of this panegyric, only one thing is certain that it was, as already mentioned, composed in honour of the head of the Academy of מחסייה (or Sura?)

¹ This vocalization confirms the opinion of Lebrecht (quoted by Berliner in his *Beiträge zur Geographie*, p. 46, n. 2) that the correct pronunciation is Machseya, not Machasya.

² See the reference to Zunz, *Syn. Poesie*, in the notes to the text, to which many other words may be added, as צמחה, המורה, ובורה, נצטז, נצטז, קמשן, &c. &c.

³ See e. g. leaf 2 verso, ll. 15-21; leaf 3 verso, l. 7 (יזה for Israel), &c.

⁴ In connexion with this eulogy it will not be uninteresting to reproduce here contents to two fragments stored in the Colophon Box of the T-S. Collection; the one reading אמן ויחיהו יזכהו וישיבה אמן, whilst the other אברהם רבנו סגלה הישיבה הנצבה. See also Benjamin's *Itinerary* (ed. Asher), I, 48, the title הישיבה.

“the broken down,” which he will make terrible and mighty again¹; and which he will re-establish as the school of the religion² where certain portions of the Jewish civil law will be studied³. The further details, as far as they can be gathered from this turgid style, and the many unintelligible lines, are that the lately installed head was the father of three sons, Baruch, Jannai, and Solomon⁴, and of two married daughters⁵. He had also brothers and sister's sons⁶, who apparently were considered members of his own family. His wife, we further learn, was still alive, but rather advanced in years⁷, whilst he also enjoyed the services of Abraham the priest⁸, the writer of this panegyric, who acted, as it seems, as his secretary, relieving his master in the performance of his heavy duties⁹, who besides his teaching activity¹⁰ was also engaged in works of charity and lovingkindness¹¹. Another servant of his was the priest Amram¹². It is further

¹ Leaf 1 recto, l. 8.

² *Ibid.*, l. 9, ישנה דרה.

³ *Ibid.*, ll. 10-12. Cf. *Taanith*, 24 a and b, that in the days of Rab. Juda דרה הווי בויתקן, which circumstance may have repeated itself in the time of our writer. See, however, Weiss, *Zur Geschichte der Tradition*, III, p. 230.

⁴ Leaf 1 recto, l. 2, and leaf 2 recto, l. 23.

⁵ Leaf 1 recto, l. 23, ושרי הכשרה, also called גפנים (leaf 1 verso, l. 3), and probably the wives of the דרנים mentioned in the same line.

⁶ Leaf 1 verso, l. 3, and leaf 2 recto, l. 24, leaf 1 verso, l. 4, and leaf 2 recto, l. 25, suggest that one of these sisters was married to a man named Eli, the priest, whose son was a special favourite of our Rabbi.

⁷ Leaf 1 verso, l. 18, and recto, l. 19.

⁸ Leaf 1 verso, l. 6, אברהם הכהן, and it is his name which turns up so often in the acrostic.

⁹ Leaf 1 verso, ll. 7 and 8.

¹⁰ Leaf 1 recto, l. 9.

¹¹ Leaf 2 verso, ll. 25-29; leaf 4 recto, ll. 10-26.

¹² Leaf 1 verso, l. 11, but the meaning of the text is rather obscure. It is not impossible that this Amram is introduced as the father of our Abraham. Perhaps I may here call attention to the following passage copied from a leaf representing the remainder of an eminent responsa: יהנה רבינו הנפאל הרב הגדול ורבינו נסים נשריטן רהמנא מצשים (?) בכל יום נעשה בגניהם ואין מיערץ יהנה רבינו האי גאון זכר ארונינו לברכה ומעשים שנעשו לשמה

clear that the jurisdiction of our Rabbi not only included the whole of Babylon, but also extended to the schools in the Christian countries; for he was "the strength of the dispersion in Babel and in Edom," "and his fame went through all the provinces¹." All this wide influence, generosity, and learning did not, however, protect our Rabbi against the ill-will of his enemies, among which the people of מלירא were especially distinguished², but who were quite subdued by his authority and the force of his pen³. This last feature would especially apply to the Gaon R. Saadyah, who was particularly famous for his controversial skill, and who had especial merits in the restoration of the school of Sura⁴. Indeed, he was called to this chair with the especial purpose of bringing back to this seat of learning its ancient glory. The reference to Joseph may also include perhaps an allusion to the father of the Gaon, who bore this name⁵. But there is this objection, that no reference is made in this panegyric to R. Dosa, the only son of the Gaon, known to history. Another restorer of Sura was the Gaon R. Samuel ben Chofni, the last head of this great school⁶, but there we are confronted with the similar difficulty that no mention is made of R. Hai Gaon, the son-in-law of the former.

ולשני הראשונים ולא עירער אדם מעולם בדבר זה ואין בו כרי להשריח כל קן אלא כרי להזר התומאה ומלפני אלהינו נשאלה הפרקא רצון . . . . . אגרהם הקצן ביריבי עטרם נידו זרן. The impression conveyed by these lines is that the writer was a contemporary of R. Hananel and R. Nissim, and may thus have been the secretary of R. Samuel b. Chofni. That again the secretary of the Gaon was as a rule a man of learning and enjoying an eminent position is clear from R. Sherira's letter (ed. Neubauer) in which he mentions with pride the fact רבינו היה ספרו. What speaks against the suggested identification is the omission of the title כהן in the cited passage.

¹ Leaf 3 verso, ll. 15, 16, and 22; leaf 4 recto, l. 25.

² Leaf 1 verso, l. 10.

³ Leaf 3 verso, l. 13 seq., and recto, ll. 11-16.

⁴ See Graetz, vol. V, p. 276.

⁵ Leaf 2 recto, l. 15.

⁶ See Graetz, vol. VI, pp. 1 and 7; Harkavy, *Studien und Mittheilungen*, III, p. 1, text and notes.

(Leaf 1 recto)

הנה ישראל בביתו נאגדים * ורצפי ינאי בפי נחום חמודים ¹ *
 אבי ברוך וינאי ושלמה הידירים : מה טוב בשיבה
 מה נעים בעמידה :
 כות ² הישועה רבנו עטף * להושיע האנשים והנשים והטף *
 ולב יתום מאנח שטף * וגם אלמנה שכולה ונלמודה : 5
 גדלת יקרו אלהינו הפיק * לרור הזה ועל ידו הספיק *
 לאמץ כל כֶּשֶׁל להסיר כל פיק * לעשות שלום לקהל ועדה :
 לתת נֶדָר למוֹסֵיָהּ הפרוצה * לשומה כקדם נוראה וערוצה *
 לעזר שונה העטק והמרוצה ³ * להכין ושיבת הדת ולְיִסְדָּה :
 המשפט כחֲקוּ בימין להיוכר * בתובע ונתבע בקונה וזוכר * 10
 בשומר חנם ושואל בנושא שכר ושוכר *
 בפשיעה ובשבועה בניביה ואבירה :
 ויִי אלהינו ידע כי רצונו * ליישר נתיבי פליטת צאנו * על כן
 ברחמים נדולים הקצינו ⁴ * וַיִּבֶן ממשלתו אותה לסעדה :
 עדי עד היא לך רבנו צמותה * אותך רֹעֵה ואת בניך עמותה * 15
 מלפני מפתח בני תמותה * לְתַתָּה לך ולדורותיך תמורה :
 זכות אבותיך לפניך תְּעַמֵּד * וגם זכותך עימה תְּלוּמֵד * וכחול
 הים אשר לא ימד * יהיה זרעך בטובה צמורה :
 הוד בניך עד למעלה יגדל * שרשם בל ייבש ויונקתם לא תחדל 20
 יִקְרַם לא יקל כבודם לא ידל * וחבילתם אל תהי פרודה :
 גבירים יהיו ואתה רבם * שרי משנבך וגם הוא משגבם * הוא
 יהי על נבך ואתה על גבם * תוֹרֵם נכוחה ויושר חידה :
 ושתי הכשרות כשושנה תפרחנה * וככוכבי דוק לעד תורהנה ⁵ *
 ועדקותיך אֲבִיֵּיָן מהן תגיהנה ⁶ * להגן בעדם משטף ומוקרה :
 למען תשמח בְּאֵלֶּה החמשת * וגם גפן פורייה בניל בחמשת 25
 כי פורחת היא ולא צומקת ונכמשת * וכי בְּגֵלָה ⁷ עמסה גשאה
 וילדה :

¹ See Isa. vi. 6 and 7, but the allusion is not quite clear to me.² See Gen. xlix. 11.³ Jer. xxii. 17.⁴ Denom. from קָצַץ.⁵ Read הורחנה.⁶ See Song of Songs, i. 3. Perhaps they had some Midrash on this verse suggesting the בָּצֵם להגן, &c.⁷ See Gen. xviii. 12.

(Leaf 1 verso)

· הילת¹ אחיך תנה כברק · וברכת אלהינו אליו תורק · כמים
 חיים זרוק במזרק · ושפעת טובות תהי לו זבורה:
 יתנן שמי רום טובותיהן · לבני האחיות והחתנים והנפנים
 פריהן² ונס לידידנו בן עלי הכהן ·³ ולכל המשפחה הירודה:
 5 חֲמֶדֶת רבנו בהנין תורתך · אשרי אנשיך וְכָאֵי בבריתך ·
 אשרי אברהם הכהן משרתך · אשר נרו מאורך לפורה:⁴
 יְקָרָה נפשו עליך כי ידעתהו · פקיד נאמן כאשר הפקדתהו ·
 עושה מלבו את אשר אהבתהו · משיב נפשך במלאכת העבודה:
 לכן אלהינו יתמכהו במֶטֶד · יִקָר מכתביו ברב עז עֶטֶף יתן
 10 לו פה במשלך ושלטן · בהכניע שוטניך ואנשי מְלִיכָה:⁵
 עטרת פארך ירוממנה רם · לסוכך בצלך הכהן עמרם · המשרת
 בצרק בעוד יוקרם · וכל קהלתך אל תהי נדודה:
 דליותיך רבנו לעולם תְדַלְיֶנָה · שוקקים תמְלִיכֶנָה · ותמיד לא
 תְקַלְנֶנָה · וממלכות תרדנה ואחרות תעלינה ·
 15 ואתה ביניהם עוֹלָה בלי ירודה:⁶
 ישים קדוּשְׁנו זכרך קיים · וימינך בנהרות וידך בים · ולפני
 מלכים יתנך מאויים · ובעצתך נפשם תתעורדה:
 עמוריו עז לכסאך והאפריון · וחפש ישועה במעילך והשריון ·
 ולְאֶשֶׁת בריתך יהי עוד הָרִיון · בורע זָכָר ברינה ותודה:
 20 דְרוֹת צאצאיך יעמדו בתרין · כימי השמים על הארץ ·
 ויהי ביתך כבית פרין · אשר ילדה תמר ליהודה:
 מיִשׁוּפֶרֶת וְיִלְוֹנוֹת
 · אם שמש יורח באורם נבהו · אמנם שניהם לאורנו נכספו ·
 · בער החלונות אלינו השניחו · ומאחרי וילִנְנוֹת⁷ אלינו נשקפו:
 25 · רצו ורוו מאור רבנו · קמצו מהודו ואורֶה יִקְפוּ ·
 · הן מעלותיו על נבונים נברו · וידות חכמתו מידותם ערפו:
 · מידת שכלו ארכה ורחבה · ונס המהללים אשר בו נאספו ·

¹ See Zunz, *Die synagogale Poesie*, p. 391, sub הָל.² See Ps. cxxviii. 3. Cf. recto, l. 25.³ See below, leaf 2 recto, ll. 24, 25.⁴ Perhaps part. pass. from a denom. verb from לַעַד.⁵ Name of a place (?).⁶ Seems to be modelled after *Ier. Rabba*, XXIX. 2.⁷ Corrected by the Gloss in l. 22.

(Leaf 2 recto)

רוות כל נפש מזלגיו נמצאה וְשָׁבַעַת כָּל רוּחַ מִנְטָפִיו אֲשֶׁר נִטְפוּ :
 בְּקִשְׁתַּת צִדְקוֹ צִדְקִים לֹא מָשְׁכוּ . וּבְהִלָּף¹ חֲסֵדוֹ חֲסִידִים לֹא תָלְפוּ
 נִרְבַּת רוּחוֹ נְדִיבִים לְמַדָּה לִכֵּן שֶׁחָחָ לוֹ וּקוֹמוֹת כִּפְפוּ :
 וּמִטְרוֹת חֲסֵדוֹ עַל כָּל . . . . תְּמִיד עֲלֵינוּ יוֹלוּ וִירַעְפוּ .
 5 נְעִימוֹת יִשִּׁיבוּ . . . . חָיו וְיִשִּׁיבוּ נִפְשוֹת סוֹנְפוּ :
 זֶרַע . . . יוֹלִידוֹ כְּנִשְׁמ . . . . וְיִצְמִיחוּ אֲדָמוֹת נִשְׂרָפוּ
 רַקְמוֹת יִלְבִּישׁוּ יִקְרוֹת י . . . . יִיטִיבוּ וִירַנְנוּ לִבְבוֹת זֹלַעְפוּ :
 סִמְדֵר יִפְרִיחוּ וּמִכְאוּב יִמְרִיחוּ יֵאִירוּ וְיִזְהִירוּ גֵהוֹת נִעְפוּ :
 גִּדְלֵי מִשְׁתָּרוֹ בִּירָאָה שׁוֹרְשָׁרוּ² . וְלוֹלְאוֹת נִדְלָתוּ בַעֲנוּה נִפְרָפוּ³ :
 10 לֹא אִישׁ כִּמְהוּ וְלֹא יֵשׁ דּוֹמְהוּ . אֲשֶׁר כָּל אֱלֹהִים נִכְלָלוּ לוֹ וְנִרַעְפוּ .
 הַקְּשִׁיבוּ נֹא חֲכָמִים וְהִשְׁכִּילוּ . הַבִּיטוּ אוֹתוֹת לְאוֹתוֹת תִּכְפוּ :
 וְשָׂרֵי קִדְשִׁים בְּאֲדָם הֶמְסָכוּ . וּבְנֵי אֱלֹהִים⁴ לֹאנוֹשׁ שׁוֹתְפוּ .
 עֵירֵי חוֹגָה בְּסוֹנָה⁵ יִשְׁבוּ . וְצִנְיָף מְלוּכָה בְּרֵאשֶׁם צִנְפוּ :
 זֶרַע חֲסִידִים פְּנֵי קֶרְנוֹ . וּכְבוֹד וְהוֹד לְבָשׁוּ וְעִטְפוּ .
 15 הֲלֵא חֲסֵד יוֹסֵף עֲצִמְיוֹ נִמְאוּ וּצִדְקוֹ וְיִשְׁרוֹ בְּנִשְׁמָתוֹ נִלְפוּ :
 גִּדְרֵי טוֹבוֹתָיו לְפָנָיו הִלְכוּ . קִשְׁתֶּם דָּרְכוֹ וְחִרְבֶּם שִׁלְפוּ :
 וְעָרֵי עָרְיוֹ כִּבְשׁוּ וְלָכְרוּ . וְשָׂרֵי צִרְיוֹ טִרְפוּ וְרָשָׁפוּ⁶ :
 לִכֵּן שָׂרִים חִידָה יַחֲדָדוּ . אֲשֶׁרֵי אֲבוֹת כּוֹזָה הִעֲנִפוּ .
 הוֹרִים עִמְסוּ אֹתוֹ וְיִלְרוּ . וּמַעִיִּים נִשְׂאוּהוּ וְעֲלָיו חִפְפוּ :
 20 יִפּוּ דוֹרָיו גַּם טָבוּ וְנִנְעָמוּ . לְבֵי רוּחֵי אֱלֹהִים נִתְעַטְפוּ .
 חַיִּים בְּרוּחוֹ לְעַד יוֹצְקוּ . כִּרְאָה עֲנֻלוֹת לְשִׂאתוֹ⁷ הִחָצְפוּ :
 יִחִיו יִלְרֵיו וְעֵינָיו יִבִּטוּ . אֲשֶׁרוֹרֵי שִׁלְשֶׁתֶּם לְתַפְלָה נִצְפְּפוּ⁸ .
 עֵינֶיךָ רִבְנוּ יִרְאֵם וְקָרוּ⁹ . וְצָרִיךְ יַחֲוּ וּבּוֹשָׁה יִקְפוּ :

¹ See Zunz, *ibid.*, pp. 382, 404.² See Zunz, *ibid.*, p. 416.³ See Lévy, *Dict.* sub סָרַף.⁴ See 1 Chron. xxiv. 5.⁵ Perhaps allusion to Dan. iv. 10 and Job xxii. 4, thus meaning the angels in heaven, whilst סִנְיָה refers to Israel. See Midrash to Song of Songs, vii. 3.⁶ See *Agadath Shir Hashirim*, l. 266, and notes to it on p. 54, about the virtues of the bones of Joseph.⁷ See Gen. xlv. 27.⁸ See *Aboth*, v. 5, צִמְזִים צִמְזִים.⁹ Perhaps wishing him קָרוּ וְהָיָה רַחֵם.

רנלי אחיך בכבוד יוצבו • ובני האחיות אֵילות יותעפו¹
 יקרך והודך כל יום יוכפלו² • וידי בן עלי בידך יתקפו:
 עתומי דרכיך באורך גיהו • לערך כאביו הורמו והונפו •
 דלתיך עוד רבנו לא יסגרו • ופולחני שעריך לבלתי יגפּו:³

(Leaf 2 verso)

אליהם שרים ימהרו ונכנפו² • ורבי מלכים בביתך יסתופפו •
 וקווי יי בכ כח יחליפו • ירוצו ולא ייגעו ולכו ולא ייעפו:
 אחרת משורשרת בעטרת
 ארז מארוזים נתעלה • • • • בלבנון הנעלה: ומעיר נבנתה
 5 על תלה ומ • • • • הנפלא:
 בשיקותתיו מי וְרָדִים • • • • להריח מכרכמני³ ונרדים
 1 ולהמתיק פירותיו הנמנדים • ועלהו רפאות כל מחלה:
 רתקו שרשיו כאדני ארץ • וְשָׁבְרוּ עֲנָפָיו עֲנָפָיו גִּשְׁמֵי עֵרֶץ

 עד אין שיעור ואין גִּדְשׁ לְכֹל עוֹבֵר וְשֵׁב לְהֵאֱכִילָהּ⁴
 10 ושגשג שני שריגים בתרץ כאלון וכאלה⁵:
 הקבע בעיר הקודש: להגדיש פרותיו חדש בחדש עד
 אין שיעור ואין גִּדְשׁ לְכֹל עוֹבֵר וְשֵׁב לְהֵאֱכִילָהּ:
 מי יתנה שבח זה הארז • ופירותיו חרוזים חרוז • יכל ארז
 לנגרו יירו • כי חֲסָנוּ נורא עלילה:
 15 רבות בנות חיל עשו • כראותו עלסו ועלוו וששו
 ובצל דליותיו הסתוככו וחסו • וסכך בעדם בסכה טלולה:
 בטרם נוצר אדם בנן עדן • ובטרם הפקר הנשם⁶ בנדן •
 יסוד לארץ היה עיקר ואדן • בצדקתו דוק וחלד לסבלה:
 נחשב ועלה במחשבה • לכן קדם צור אלפים רחבה •

¹ See Zunz, *ibid.*, p. 420, כ, הֶזָּךְ.

² See Zunz, *ibid.*, p. 418.

³ Perhaps this word is meant as a plur. of כרכם, see Song of Songs, iv. 14.

⁴ So in the MS. as a sign that it has to be cancelled. See l. 12.

⁵ See Isa. vi. 13. The meaning of the next lines is not clear to me.

⁶ See Zunz, p. 384. Both this and the next line recall certain expressions in the *Seder Abodah* of Ben Abithur.

20 לנחילה לו ולסגסונו¹ • ולחולת אהבה על יד רלה רלה² ;
 וממחשבה צץ לדור • חוזה כי דל מכל דור • לערר עמו
 ופרצתם לגרור כי ראה כי יד אולה³ ;
 הלא גדרא כְּרָצְנַטְחָמָם⁴ • קנא רבנו וקבל⁵ המס •
 ואם לא סדלו⁶ בלמס ורמס • חיינו לארץ כמו בתחלה ;
 25 ואב הוא לכל יתום • וחסרו מאלמנה בל יתום • ורחבת
 ידיו בלי לסתום ימינו וגם השמאלה :
 בירתו טובסה לשבח קונו • עניים מרודים יביא קנו
 מאכיל רעבים מהונו • די מחסורם לחם ושאלה :
 . . . . .

(Leaf 3 recto)

כי מצאת חקר למעזיבה • הן תוחלתך לא נכובה • לא איש
 אל ויכובה בברית ובשבועה ;
 גילי מאד כי יש אחרית • וצור תקותך לא הברית • כי הקים
 רבך לשארית • וזרות אתו הברית • להנחיל אתו ולהורוֹת
 ממשלת עוז בלי נְרֵיעָה : 5
 לעולם כי יִשְׁקֶל • נמצא נכבד ולא נָקַל : ולא יכון לפניו מקל
 לא יִנְדַע לוֹ מְקַל • כי סקול יסקל באבני אל גביש לבלְעָה :
 הנה החוקר הנה המבקר • הנה הַפְּלִי אשר אֵל ייקר • הנה
 ההיכל שלא ייעקר • הנה המעיין אשר חסד ייקר⁷ ;
 10 הנה האיש אשר מהללו לא ישקר כי תהלתו ידועה :
 ויט חנו יי אדונו • ויטע לו אהל אפרנו • ויטל שלום בְּאֶרְצֵנו
 ויטיף עליו כח כְּעֵדֵינוּ • לשלוף חרבו מִנְּדָנוּ • לאבר עֵשִׂי רשעה :
 עטו חיזק וְאִמִּין הקסת • הלבישו עוז בְּשֵׁרִיין קשקשת
 ויך צריו מכה קוססת⁸ • בהכְרִית מִיְאֻרָם דגה וקשקשת

מלהלהו

¹ See Zunz, *ibid.*, p. 379; פ'ר'א, chapters of R. Eliezer, III (ירוחא צריקים) & c.; and *Gen. Rabba*, I, 4.

² See Exod. iv. 19.

³ See Deut. xxxii. 38.

⁴ This word may also be read המס.

⁵ Perhaps in the sense of קבול in Ezek. xxvi. 9.

⁶ The MS. is rather faded in this place, and the word can also be read קבול. The sense of this and the preceding line is obscure to me.

⁷ See Jer. vi. 6.

⁸ See Jer. xvii. 9. Cf. *Aruch Completum*, VIII, 149.

- 15 ותענינה לו כותלת ופוקסת¹ • יפית רבנו ושונאך תעה :
 וְכוּתָה בְּרִבּוּתֶיךָ הַמְּחֻבְּבוֹת • זְמוּתָה אֲלָפִים וְתַעֲשֶׂה רַבּוּת
 וְרַעְתָּה אֶהְבַּתְךָ בְּכָל הַלְּכָבוֹת גַּם בָּהּ כְּחַלְתָּ בָבוֹת² • זָרַקְתָּ
 נוֹפֵת בְּרִבּוּתֶיךָ הָעֲרִיבוֹת • נֶפֶשׁ שְׁכָעְתָּם הִנֵּה שְׂבִיעָה תְּהִי לָנֶ . . . בִּיעָה :
 הִנֵּה וּמִירוֹת פִּי אוֹהֵבֶיךָ • הוֹנֵה אֵלִים אֶת אוֹיְבֶיךָ • בְּפָרִי בִטְנְךָ
 20 יִשְׂמַח לְבַבְךָ • כְּמוֹ כֶּךָ שְׂמַח שְׂבָרְךָ • תּוֹרַת יְיָ בְּמוֹשְׁבֶיךָ •
 גּוֹזֵעֵךְ יַעֲלֵם מֵאֶסוֹן • גְּבוּעֶיךָ יִזְלֹא שִׁשׁוֹן • גַּפְנֶיךָ יִסְקַל מִקְמָשׁוֹן³
 נִילָה לְלִבְךָ יִצוּה וְעֵלְסוֹן⁴ • נְבוֹר יִשִּׁיתְךָ נֵם חֶסֶן : כֹּל נְבוֹר לְפָנֶיךָ יִכְרָעָה :
 וְאֵל תִּירָא וְאֵל תַּעְרוֹן • מִצַּר בְּרוּצוֹ מְרוֹן • כִּי צוֹר בְּנִינִי יִפְרוֹן
 וּמִשְׁפָּטוֹ עָלָיו יִחְרוֹן • וְאַתָּה תַעֲשֶׂר וְתַפְרוֹן⁵
 25 וּמִמְשַׁלְתְּךָ אֵל תְּהִי קְרוּעָה :
 לֹא יִחְשֶׁךְ אֵל שִׁמְשֶׁךְ וְהָאוֹר • לֹא יִמְאִיר נִכְסֶיךָ מְאוֹר • יִבְרַךְ
 מְבַרְכֶיךָ וְאוֹרֵרֶיךָ יֵאוֹר • יִשְׂרִיעָהוּ כְּצַפְרָדַע בִּיאוֹר •
 וּפֶדֶךְ יִשְׁנֶן לְבָאֵר בָּאוֹר • עֲדוֹת יְיָ בְּכָל שַׁעָה :
 הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר כֹּל יוֹכֵל • יִשִּׁים עֵינָיו עַל הַהִיכָל • יִפִּיר עֲצַת צַר אֲשֶׁר
 30 קָרַצוּ אָבָל •

(Leaf 3 verso)

- וְאֲשֶׁר בּוֹ לְהַחְרִיבוֹ רָקֵל • בִּי נִמְצָא בּוֹ מֵאֲכָל •
 וְעֵין מִיֵּזִיו לְכָל נְבוּעָה :
 יִבֵּן לְהִיכְלָנוּ הִיכַל עֲפוֹל • לְשִׁית לוֹ עֵז בְּתוֹךְ עֵז כְּפוֹל • יִרִים
 בַּחַיּוֹ הִיכַל הַשְּׁפוֹל • יָקִים בִּימֵיו סֶבֶן הַנְּפוֹל •
 5 יֵאוֹר לְרוּד הַר־הָאֲפוֹל יִחִישׁ שְׂמוֹנָה יִבִּיא שְׁבַעָה :⁶
 חֲשָׁנִי נֶפֶשׁוֹ עֲלֵיהֶם יִרְחַפֶּה • מִחֲמַד עֵינָו יִתֵּן לוֹ תְרוּפָה •
 אֲחִיו הַנִּכְבָּד בְּצִלוֹ יִחֻפְּפֶה • וּבַחִייהֶם יִנְאֵל יִפֶּה •
 וְיִשִּׁיב מְנוֹפֵי תְנוּפָה לְכַפֵּר כֹּל אֲשִׁמָּה אוֹתָהּ לְפָרְעָה :
 יִרְאֵה לְבָנָיו בְּנֵי שְׁלֹשִׁים • וּרְבִיעִים בְּתוֹרָה חֲמוּשִׁים : יִזְכּוּ
 10 לְרֵאוֹת בְּמִקְדָּשִׁים • דוּד קָדֵשׁ בֵּן קָדָשִׁים • וּלְפָנָיו רֵאשִׁי

¹ See *Moed Katan*, 9 b.² See *Zech. ii. 12* (נִבְנָה עֵינִי).³ See R. Saadyah's poem on the number of the letters of the Bible.⁴ See *Zunz*, *ibid.*, p. 400 (גִּלְצָן).⁵ Perhaps allusion to *שְׂעֵר בְּשֵׁל שְׂהַתְּשֶׁר*, though it may be a mere corruption of *הַתְּשֶׁר*.⁶ See *Sukka*, 52 b, וְרוֹצִים ה' לְיָמֵי אָדָם.

השלישים וישב באמת ועמד ורעה

אחרת

אריות נוסו כי אריה הזער לשמר פְּלִיטַת כרם זו הַנְּבֵעַר
 ברוח אלהינו פּיוּפְּעַר לאכל הצר ולטרף הָעָר.
 15 יצמית כי ישאנ ימית כי ינער • אימתו בשנער
 ויראתו עַד עָר¹ • ושמעו הולך בכל המדינות:
 בתחרירו מלכים ממסנריהם • בקחתו בכחו כפירים ונוריהם •
 מתוך מעונותם ומנוריהם • באָחוּו נשרים ובשסעו פנריהם •
 מה יעשו יתר עוף ברנוריהם • צפריהם סוסייהם וענוריהם
 20 הלא קל וחומר מנרולות יִדְּן לְקַטְנוֹת:
 רבנו אָיִנו טורף האריות • אף כי נָמְרִים ושאר חיות •
 בנשי בת אדום מְתַרְבֶּת הקריות • אוֹיֶבֶת משה ודויד וּמְרִיות •
 רדי מְמַרְכַּבַת ומְסוּסֵי אִיֶּרִיות • תְּרַאֵה תְּרַפְתְּךָ וְתִלְגְּנָה הָעֵבְרִית
 כי ביד רבנו הנקמות נתונות:
 25 הוא הארי בעוז תקפתו • השמש היוצא בהוד שקיפתו •
 מקצה רום מוצאו ועד קצהו תקופתו • האיש הנבור
 היפה בזקיפתו • ללחום בְּצַר להסיר תוֹסְקָתוֹ • הנריב
 האמת אשר סלו וְקָפְתוֹ • חמיד מלאים לא יחסרון מנות:
¹ מעין נמשך ומקור נפתח • נובע צדק ובחסד נרתח • כְּתָם טוֹב
 . . . . .

(Leaf 4 recto)

אליו לא ישוו • כי מעט מִפְּזוֹ קצצו וְלָווּ:
 נאתה ללשונו תמימת תם • כל תפילה כל תחנה כל שיר ומכתם •
 פיו בהנינם פתוח ולא נסתם • כי הם על לבו רשומים סוותם •
 כמותם
 ובחקשיבו פתרון פותר • הצדק מעמיד והשקר סותר • כי טוב
 5 מפתי בוחן וחותר • כאשר האור מן החושך יתר:
 שלום אוהב זורע ושופת • שונא לכעם ולתלפת • אמרתו לכל פה
 מתוקה מנופת • הוא בדור הזה פלא ומופת:
 בתורת יי תאותו וחפצו • אליה דלנו ועל למדה קפצו • לכן
 כפטיש הנה מפצו² • על צר כמו סלע לפוצצו:
 10 חש להקים כושל וצונח • ודְּלֵי עמו לא נוטש וזונח • מעלות

¹ See Num. xxi. 15.

² See Jer. xxiii. 29.

השחר ועד כוכב דונח • עומד בצירכם כצפנת פענח •
 סחורתו מצוה לעשותה בכוסף¹ • לכן פריה צבור לו באוסף
 והקרן לעתיד תוסיף ולא תיסף • כי טוב סהרה מסחר כסף •
 נן ביתו לכל ירא מקלט • גרו ממנורו יבטח כי נמלט • הוא מעח
 15 ומנוס משגב ומפלט • רבים מחסדיו יעשם בלם •
 לשבעה מחלק ונם לשמונה² • לעני ורש ליתום ולא למנה •
 מלחם פיו יתן מנה • בחורה עריבה טובה ונם שמינה •
 הוא על כל יחום ויחמל • וחסד ורחמים לכל יגמל • פותח ידו לְיָמִין
 ושמאל • ומוסיף בכל יום על חסד אתמול •
 20 וישימהו צור למשגב • להושיע מאריות נבזים כחגב • לרומם
 מסכן מֵאֲשַׁפְּתֵי רגב • להציל רצוץ מחורש על גב³ •
 עת שמחתו כי יכסה ערום • בחלוק ונלתח מגנוי ברום⁴ וכי יתן
 לרש דיו מְחַרֵּשׁ עד כָרוֹם⁵ • ועם כל אלה לכבו אל ירום •
 זני זמרו בתורת אל ולא זר • גינת ביתנו ינאי ואלעזר • רחמן הוא
 25 ולא קשחן ואכזר • מחזק ללא כח מושיע ללא נעזר •
 הוא עוֹ הגולה שבבבל וְאָדוֹם • ואשר בכל מקום מדרך והדום •
 היושבת נלמודה ותחריש ותדום • להושיעה על ידו צח ואדום •
 גברו מעשיו ויאמצו כעבות • כי נספחו ונלוו אל מעשי אבות •

(Leaf 4 verso)

לכן זכרם בו יעמד בלי לשבות • ונרם בשמו תאיר בלי לכבות •
 ואיך תכבה נרם והיך תצמוק • ומלהקייץ⁶ יצהר ניגם בל יחמוק •
 ואיך ייבש מקורם מימיו לנמוק • והוא ארוך ורחב ועמוק עמוק •
 לא יועם רקיע אשר שמש שכונו • לא יחרב ים אשר מרגליות ספוונו •
 5 לא יבוש האב אשר רבנו נינו • לא יסוף זכרו ולא ייבש מעיינו •
 הבו נא להללו כל משוררי שיר • רב וצעיר עני ועשיר • שבחו
 ותפארתו להכליל ולהקשיר • ובינתו לבאר ולהפשיר •
 יהי נא נכחכם חקוק בטוטפות • וברכותיו בפיכם התיינה נוטפות •

¹ His wares being sold first : see *Baba Bathra*, 22 a, שקא, יד.

² See *Eccles.* xi. 2.

³ See *Ps.* cxxix. 3.

⁴ See *Ezek.* xxvii. 24.

⁵ Perhaps allusion to *Ps.* xii. 9. Cf. *Lévy's Dict.* sub כרום.

⁶ Perhaps denom. of קָץ.

חגרו אהבתו ולבשוה כמעטפות. ללא יסירוה גהרות שוטפות¹ :
 10 חררו לחגן בעדו כל זרע אנור. כי הוא לכם ממרום שגור. צפצפו
 לברכהו כסם וענור.² כי שער אל פתוח ולא סנור :
 ישרי נפשי תהלתו בתרץ³ כי גבה חסרו עליך עד שמי ערץ.
 ולא תגיעי להשיב מגרן חצי גרץ⁴ או בארבע אמות מכל הארץ :
 הדרך הוא אשר אותך עמס. מאומרי לך שחי והיי למרמס.
 15 וממבקשיך על לא עול וחמס. הלא שכרו עם שדי נכמס :
 וראי ענני בזעקי בא:נק. וטובו רייתי מעודי יונק. ועד עכשו
 אצלגו נעמו ויענק. ובו נברתי כגור אריה יונק :⁵
 יעץ נדיבות ועליהם יקום. בנתיב יושר לא גפתל ועקום
 ביראת יי אלי. רקום. לכן יראוהו כל היקום.
 20 זהב העולם וכספו וכל חמוריו. מעטים וקלים בל נחשבים עדיו.
 ואיך ישאלהו השואל בחידיו. להיטיב עיגו ולהרחיב ידיו :
 כשר וישר ויאושר ברב. כן יחי בטוב והילל וכן זכאי ור עקיבה⁶ ורב
 אל מלאכת יי באמונה כי קרב. שמשו אכן תזרח ולא תערב :
 הן אלה קצות שבחו חקתי בעט. ואם אהנה כפלוני אני בעיני ממעט.
 25 עזרני נא אל זי⁷ וסברי אל תבעט. וברכות שמך אתו הלעט :
 נהלהו במישור נההו במענלי צדק. סכל נא מלפניו חוח וחדק.
 אמין עזו בחידוש וברק. אף נחלת השפיר עליו באדק :
 צלח בשרו והדרך רכב. בלכתו לא יחת ולא יפחד אם ישכב.
 ברב רחמך חפצו אל ישכב. אורו הזריח כנוגה וכוכב :
 חמה.
 30

XXXVI.

Fragment T-S. 13 G 1, parchment, two leaves, size 25 x 17
 cm., written in an old square hand, and representing the re-
 mainder of a codex of *Responsa of the Geonim*. The matter
 reproduced here represents leaf 1 recto, and the first twelve

¹ See Song of Songs, viii. 7.

² See Jer. viii. 7.

³ Zunz, *ibid.*, p. 385.

⁴ See Lévy, sub גרץ.

⁵ See Deut. xxxiii. 22.

⁶ Who reached the age of 120 : see *Siphre*, p. 150 (ed. Friedmann).

⁷ Perhaps corruption of צרי or שי.

lines of the verso. Their contents are partly known from the *Responsa of the Geonim* שערי צדק, No. 17 (attributed to R. Sherira), which has served to historians as the main source for the history of the house of the exiliarch Bostanai¹, but it will be found that our responsum was preserved in a more full and correct state than the former; representing the family of MSS. of the *Teshuboth Hageonim* to which R. Isaiah de Trani had access when he wrote יצאו ממנה ויבאו נאונים וירשבי וישיבו &c.² The name of the captured woman and her mother, and her three sons³ are also omitted in the editions. The most interesting facts are as already indicated that a grandson of שהריאר (l. 14) or שהריאמא (l. 23) or שהריארא (XXXVI a, l. 5) has married the daughter of R. Chaninai⁴, and that the head of the Dispersion Zakkai also derived his pedigree from the mixed marriage⁵.

¹ See Graetz, *Geschichte*, vol. V, pp. 119-124, and note 11 at the end of the book; F. Lazarus in Brüll's *Jahrbücher*, vol. X, p. 27, and p. 84, Anm. 1, and the references given there.

² See Brüll, *ibid.*, II, p. 111, note 1.

³ See Nöldeke, *Geschichte d. Perser u. d. Araber zur Zeit der Sasaniden*, p. 390, note 2, and p. 433, about the name ביראן (l. 11, read ביראן). With regard to the name אוראורא (l. 11, cf. also below, XXXVI a, l. 2 אורא), Prof. Nöldeke, whom I have consulted on this point, thinks that we should correct it into אי דאנדאד = Izdündad = Jizdündād (see Justi, *Iranisches Namenbuch*, p. 146). He also informs me that the three sons of Chosrau II bore the names of מרואנשאה, גורנשאה, מרואנשאה (see Justi, *ibid.*, pp. 121 and 196). The last name should read מרואנשאה. For the reference to Justi I am also indebted to Prof. Nöldeke, and I express herewith my best thanks to him for his kind instruction.

⁴ Below, l. 24; probably identical with the ריאא רבנא mentioned in the ש"צ, *ibid.*

⁵ This Zakkai is probably identical with the one mentioned by R. Sherira as זכאי בר מר רב אהרנאי נשיא (p. 36), cf. Graetz, *ibid.*, p. 420, whilst occurring in some lists of the Heads of the Dispersion immediately after Bostanai is the same as זכאי (XXXVI, recto, l. 16) or זכאי (XXXVI a, recto, l. 7) mentioned in our texts, cf. Lazarus, *ibid.*, pp. 174 II and 176 VII. I must remark that there must be some gap before the word זכאי (XXXVI, recto, l. 21); nor is the meaning of the words אחי אבם כר ובאנא (l. 23) clear to me. Perhaps we have here a corruption of רוזביתאן (XXXVI a, verso, l. 4) — Rōzbēhān (Justi, p. 267).

(recto)

ודשאלתון אשכחן לרב אהרן גאון דאמ' האיי מאן דבעל אמתא
 ידידיה נפקא לה לחירות ואו אמתא דחבריה זאבין לה מן מארה
 ומשחרר לה ונסיב לה ויהב טעמא למילתיה אין אדם עושה בעילתו
 בעילת זנות וקשיא לן טובא הא מילתא שלא כדון היא בשלמא
 5 אם בא על שפחתו והולידה איכא למימר דילמ' הוציאה לחירות
 והטבילה בפני עדים דליתנן השתא ולא עשה בעילתו בעילת זנות
 אבל למיפק לכתחילה לחירות בביאתו ליכא מן דינא אילא אם בא
 על שפחתו דאחר מנא ליה דזבין לה ומשחרר לה ועוד מה
 ענין זה אצל אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות והא מילתא לא
 10 הוה לה מעי'ם עיקר אלא מן בתר בוסתאנאי נשיא דהוה שדר ליה
 עמר בן כטאב אזדאדואר דאתיה לדיליה ולביראן אימה ולאחאתה
 מבית כסרו מלך פרס לו את עמר מלך ישמעאל ושקל הוא חרא
 ושדר ליה חרא לבוסתאנאי ואף על פי כן לא בא עליה עד דיהב
 רמה זב' אלפי זוזי והוייה בביתה ואיליד מינה תלתה בני שהר אר
 15 וגורנשאה ומרדאנשאה¹ והוה נהיג בהון מנהג בנים וכד מית
 אוקמונן חסדאי ובראהי אחיהון קרמיהון בקבאיי כעבדי ונהגי
 בהון מנהג עבדים והוה טענין דאיזדאדואר בת מלכי הויא ולא
 קבלה עליה דת יהודת ובתר הכין אמרו קצת רבנן לאעילאנון
 בקהל ולמנהג בהון מנהג כשרים וטעמיהון דכי בוסתאנאי נשיא
 20 אי לא הוה שחררה לאיזדאדואר ואטבלה לשום חרות בפני עדים
 וקבלה דת יהודית לא היה עושה בעילתו בעילת זנות ואף
 אינון איתלו בשליטי ובמלכותא שהיו קרובים למלכותו והוה
 אחי אמם מר זבאנא ובתר הכין שקל בר בריה דשהריאמא בת
 רב חנינאי ואיפשיטא מילתא לאכשוראנון ואף זכאי בר' מר רב
 25 אהונאי בר שהריארא קם בראשי גלותיה והני מילי לא אקילו
 בה רבנן אלא לענין בני נשיא ואף ביד דמלכותא עיקרא ואמרו
 ב' * כמה דורות דילמ' נשתחררה כי דחוי ולא אחזקויה לנשיא
 במעבד איסורא וכד הוה הכא מר רב אלעזר אלוף בר מר רב
 שמואל דמן אוליסאנו בעא מן קמי מר רב פלטי גאון ראובן

¹ This agrees with the *Maaseh Beth David*, who speaks of בנים (pl.). Cf. Graetz, *ibid.*, p. 414.

(verso)

שבא על שפחתו והולידה בן והכניסו לבית הספר והנהיג בו
 מנהגו בנין וכתב לה אתו הבן בן חורין הוא ודילמ דבי סבר שהוא
 המשוחרר אבל אמו באמהותה ונאון מחסייה¹ כתב ליה הכי
 וערביב בה במילתא שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות
 5 כד לא פריש מידעם וקרוב היה להנך זרעי דשהריארא והא
 תשובה דרב נטרונאי דחוייה רב אהרן ופסע הוא לקמיה²
 ואנחנא הכיי סבירא לנא שאם בא על שפחתו באמהותה קימא
 עד דמניכיל לה בפני שלשה לשום חרות ואמ' ר' חייה נר צריך
 שלשה ותנו רבנן לענין מי שבא ואמר נר אני בארץ צריך
 10 להביא ראיה בחוצה לארץ אין צריך להביא ראיה דברי ר' יהודה
 והכמ' אומ' בן בארץ בין בחוצה לארץ צריך להביא ראיה
 ואמ' ר' חייה בר אבא אמ' ר' יוחנן הלכה כדברי חכמים³

XXXVI A.

Another version of the same responsum we have in Fragment T-S. 8 G I, paper, representing the remainder of a different codex of *Responsa of the Geonim*. The importance of the subject makes it desirable to reproduce the whole of it. It is only necessary to premise that the writing is of much later date than the preceding fragment. It begins in the middle of a line, and runs as follows:—

(recto)

שפחה שבא עליה וילדה והוה שמה
 אזארואר מן בנת כוסר מלכא דפרסאי
 דיהבה ליה עמר בר כטאב מלך ישמעאל
 ואמרו בניה דמן כשרות דהני עבדים רילן
 5 נינחו והוה שמהן שהריארא ונדרנשאה
 ומן³ אביהן כשהן קטנים ואישתעברו בהן
 חיסראי ובראדוי אחיהון ואוקימנהו בקבאי
 לשמשינהו בתורת עבדים והוה אמרין דאי

¹ That is R. Natronai II b. Hilai, who was also known for his correspondence with scholars of Lucena in Spain. See Graetz, *ibid.*, p. 248.

² See *Jebamoth*, 47 a.

³ Read וכה.

בעונן לזבונאנון מזבנינן לה וקמו בהא
 10 חזקה כמה שנים והוה איכא רבנן דאמרו
 לא אמרינן בראש גלותא שבא על שפחתו
 כשהיא באמהותיה ועשה בעילתו בעילת
 זנות אלא אמרינן האיי כבר הוה שחררה
 והני בני כשרים אינון וחליפן פלונאתא
 15 * * * * * אבוה לון מילי והוה איכא ור * * * ר
 על הנך בני מן כמה ראשואתא דאמרי
 בחזקת עבדים אינון עד דמשחר * * * לה * * *
 אחיהון אחרינון אמרי או ש * * * * *
 הות הוה אמרינן אמי * * * די אפ * * * * *

(verso)

לגבה וכיון דשפחתו היא חזקה היא דאין אדם
 עושה בעילתו בעילת זנות וכל שכן נשיא
 וכיף דבר עיילו בקהל הנך בני ונשאו בניהם
 נשים כשרות והוה בהון מן דמלך בני רוזביהאן
 5 בר שהריארא וארוכן מילי ושתיקו מנהון
 ראשואתא ומר בר שמואל גאון¹ ז"ל הוה
 עיקר בהא מילתא לאכשוראנון וכיון דשתיק
 מנהון עיילו בקהל ועד אן זרעיהון כשרות
 קימי וקמו מנהון כמה נשיאים ובהבין
 10 נהינא מילתא ולית בן כרי לאכרועי הני דורות
 דאכשרינון

XXXVII.

Fragment T-S. 13 K 1, paper, one leaf, size 27 x 17 cm.,
 written in a square hand, and representing the remainder of
 a catalogue of the library of Nathan b. Yeshun, probably of
 Cairo, in which various works of the Gaon are mentioned.
 It should be noted that I give this fragment only as a
 specimen of the fragments deposited in the box marked
 Catalogues, containing mostly lists, in all of which the works

¹ Graetz, *ibid.*, p. 172; cf. also Harkavy's *Responsa of the Gaonim*, p. 357.

of R. Saadyah (and R. Samuel b. Chofni) are more or less represented. As they are sure to be edited soon *in toto* there is no need to enter into details here. But I will draw the attention of the student to the catalogue-fragment marked A, having among others the following titles:—כתב תרנמתה פתרון הומש . . . ושפטים שפטר דניאל בן משה—זכרו . . .—כתב אלוצף אלחאני מן כתאב אל כשף ממא אלפה אברהם בן מומר אלצירפי תלמיד ראס אלמתיבה אלפיומי—כתאב אבתראה אסתרראך אלפיהו אלמוגוד פי כתב ראס אלמתיבה אלפיומי תאליף מבשר הלוי בן נסי אלמערופ באבן עשבה. In another fragment of the same kind I find among others also noted the work מוסר שמעון בן סי' Ecclesiasticus.

בשם יי' נעשה ונצליח אלדילי מן אלכתב ענר
 עדה זט כבוד גדלת קרשת מר' ור' נתן הוקן היקר
 והנכבד בן כבוד נק' מר' ור' ישועה הנצבֵה
 מנחא ז קטע הלכות גדולות והי מועד
 5 ונשים ונוזקים ותפסיר ישעיה לראס אלמתיבה
 ותפסיר תרי עשר קטעתין ותפסיר איכה לפיומי
 ותפסיר ואלה המשפטים וכתאב פה תפסיר אחרי מות
 ואלפאט אלמשנה וכתאב פה מסרה אכלה ואכלה
 וכתאב פיה מכתער טמאה וטהרה וכתאב אלאימאן
 10 ופיה תפסיר איוב לפיומי ותפסיר הלכת שחיבה
 וכתאב פיה כ[תא]ב אלפרג(?) בעד אלשרה ואלסעה בעד
 אלציקה ותפסיר מנלת אסתר לפיומי ומנלת בני חשמנאי
 ומעאניהא ותפסיר עשר הדברות ומעאניהא וכתאב
 סנן אלאבילות ותכליץ אללנה ואצול אלכלאם וכתאב
 15 אלזוהאר וכתאב פה ספר הנלוי וכתאב אלפלאך וכתאב
 אלתאריך ואלרד עלי אלמתחמל וכתאב פיה יוצא דאת
 עלי פואריש אלחורה חולתהא כולהא וכתאב פיה
 מכלה וידבר ואלה הדברים וכתאב פיה סדר נשים
 משנה ואלחורה מקרא קטעתין ודלך אלגמיע זט
 20 קטעה עדרהא לאן פיהא
 כתב פיה ' חז וה

XXXVIII.

Fragment T-S. 10 K 7¹, paper, five leaves, size 20.5 × 15.5 cm., is written in a late cursive hand, of the fourteenth century or even later. The letters run into each other, which circumstance makes the reading very difficult, whilst the MS. has suffered so badly from dampness, that many words and even whole lines are rendered almost illegible. Besides this, it would seem that the copyist was not always able to read the MS. at his disposal, which fact will account for certain gaps in the contents, as well as for several words that give no sense, and where it is clear that the scribe was only guessing¹.

But though our actual MS. is of comparatively late date, it represents a copy of a document composed some centuries before. The title of this composition is מגילה ("roll")², a branch of literature in which Egypt seems to have been particularly rich³. But whilst as a rule the actors in the various Megilloth are represented by a Jew and a Gentile, the latter playing the oppressor, the *Dramatis Personae* in our story are a Jewish priest, and a Jewish noble. The object of contention was, as it seems, the religious jurisdiction over the Jews in Egypt and Palestine which

¹ See e. g. p. 88, l. 1 (הגות); p. 89, l. 29; p. 96, l. 10, and note 1, &c.

² See Rev. G. Margoliouth in the *J. Q. R.*, VIII, pp. 277 sq., and Dr. Neubauer, *ibid.*, p. 544.

³ This Abiathar is undoubtedly identical with the one mentioned in the crusade document published by Dr. Neubauer in the *J. Q. R.*, IX, p. 28, where he is called אביר הכהן רמז ישיר אביר הכהן, who sent an open letter from טריפולי or Tripoly of the East (cf. *Benjamin of Tudela's Itinerary* (ed. Asher), I, p. 27, and notes to it). See also Bacher in the *J. Q. R.*, *ibid.*, p. 358, and *Revue des Études Juives*, XXX, p. 225. I note also that Fragment T-S. 24. 49 is signed by נאמן בן נאמן.

Abiathar, the author of this document¹, and his ancestors, a representative priestly family of Palestine, claimed for themselves, whilst David b. Daniel² the descendant of the House of David tried to bring them under his own authority. The struggle was one of long standing, having already commenced somewhere before 1054 when the two litigant parties were represented by Joseph and Elijah the priests, who also wore the title of Gaon (the latter was the father of Abiathar), on the one side, and by the Nasi, Daniel ben Azariah (the father of David) on the other side³. Joseph, who was bitterly persecuted by Daniel, who apparently was supported by the government, died 1054⁴, whereupon

¹ In a document belonging to Mr. E. N. Adler dated 1056 and written in Jerusalem occurs a *שלמה ראש ישיבה* נאמן יעקב . . . אליה הכהן בן . . . שלמה, who probably belonged to the same family; whilst in a letter (T-S. 24. 26) addressed to a certain Abraham, dated 1131, from *שני הישיבה* in צינן מצרים, I find the following pedigree: *עורנו בשם י' עש"ה שמים וא"רין מן מצליח הכהן ראש ישיבת נאמן יעקב ההוסה בשם יו לחיו מג"ץ הו"א לכ"ל ההוס"ב בו . . . ב"ר שלמה הכהן ראש ישיבת נאמן יעקב בן אליהו הכהן ראש ישיבת נאמן יעקב בן שלמה הכהן ראש ישיבת נאמן יעקב בן יוסף הכהן בית רין כהן צוק . . . הראש קרוש יו וק"ל*

² See *J. Q. R.*, XIII, p. 221, where this David figures as bridegroom in a marriage deed of 1082. In another document again he is called *רוד הנשיא נשיא ארץ ישראל*. The following *testatum*, copied from Fragment T-S. 20. 31 dated 1092, will not be uninteresting in this connexion:—

איתקיים כתבא רנן קמנא בני רינא רבא שלכרותא רורר ראש הגולה בן מרנא וטאל נאמן נשיא כל ישראל . . . ושהוויה כתיבין לעילא וקיומה מניה וביה ומניה מלפך למחתא בכתב ירי שהרי אילן רחמימין עלויה ר' אברהם בן ר' יצחק נע ר' אברהם בן יוסף ביהורן נע ר' אברהם בן ר' שמעיה החבר נע ר' אברהם בן יצחק נע ר' אברהם בן יוסף בן ס' ר' משה בר ר' צלחון הגלגה ר' יעקב בן ר' שלמה הל' ר' נתן בן ר' מבורך נע ר' עזיה הלוי בן ס' יוסף ס' ר' שוביה הלוי בן ר' אברהם ס' ר' אברהם ס' ר' אפרים הכהן כיר עלי הפרנס ס' דחתימין בחתמות יריהן [ר' אברהם בן ר' יצחק נע ר' אברהם בן ר' יוסף בית רין נע ר' אברהם בן ר' שמעיה החבר נע ר' אברהם בן ר' יוסף בן ר' יצחק נע ר' משה בן ר' צלחון הגלגה ר' יעקב בן ר' שלמה הל' ר' נתן בן ר' מבורך נע ר' עזיה הלוי בן ר' יוסף ס' ר' שוביה הלוי בן ר' אברהם ס' ר' אפרים הכהן בן ר' עלי הפרנס ס' . . . החמות ירי מר' אברהם הירין בן מר' יצחק הלמרי נע] ויהמות ירי מר' אברהם החבר בן מר' שמעיה החבר בן שמעיה נאמן נע רורא היא אישנודי וקיומיה כרחי יוסף הלוי בר הלפין הלוי נננ שלמה הכהן ביר' יוסף אב הישיבה וצל. The reason for repeating the names given here in square brackets is not clear to me.

³ P. 88, ll. 9 and 10.

⁴ *Ibid.*, l. 12.

the latter exercised his functions as Nasi for eight years¹ without any further opposition. But after his death (1062) the priestly family came again into power, Elijah holding the office of Gaon for some twenty-three years². But two years before his death, which occurred in 1084³, Elijah "gathered all Israel of the land of Tyros and of the Galil where"—probably with the purpose of forestalling any action which might be taken by his antagonists—"he ordained, with the permission of all Israel, his son Abiathar as Gaon, his son Solomon as the Father of the Court of Justice, whilst Zadok, the son of Josiah, was invested with the office of Father (אב)⁴." This precaution, however, proved of no avail. For about 1081⁵ David b. Daniel wended his way to Egypt where he soon found support in certain Jewish notables as well as in the government⁷. The *Nagid* Meborach⁸ and the head of the school Josiah Azariah the priest also befriended him, but he soon resumed the old feud and the hostilities began again in

¹ P. 88, l. 15.

² *Ibid.*, l. 16, including the year 1062 in which he was installed.

³ P. 89, l. 23.

⁴ See the קריש in the Kaufmann-Gedenkbuch (Hebrew Section, p. 57), where we again meet with this *triaδ*, but where the Solomon bears the title of אב השיבה. Cf. above, p. 60 (XXXI, l. 2), and *Teshuboth Haggegnim*, ed. Harkavy, p. 359, with regard to the title of אב. In connexion with the title question I may be permitted to give here the following names copied from a fragment written in an ancient hand T-S. :—ששון דגל הדינים ול יצחק הרין ראש כל הדינים ול דוד השופט, אברהם סנולה השיבה, ישעיה ראש הסדר הלשון המצוהר לחבורה, פרחיה החבר הכותב השיבה, יהודה החבר ראש החבורה דגל השיבה, זלל עולה הנאמן ביה דין דוד הדינים רצוי השיבה ו'ל עבדיה המצוהר להחבורה הנניד הגדול שר החצירה נניד ארץ ישראל יהודה.

⁵ *Ibid.*, l. 27, רבם זה ב' שנים.

⁶ *Ibid.*, l. 29, I cannot find a place דמינה. Perhaps we should read דמינה, a city in Egypt mentioned by Benjamin (p. 103) as having a large Jewish population.

⁷ P. 90, l. 1 sq.

⁸ *Ibid.*, l. 5 : about the importance of Meborach cf. *J. Q. R.*, XIII, p. 36. He was still alive in 1098; cf. *J. Q. R.*, *ibid.*, p. 116.

which both Egyptian and Palestine communities were implicated. This state of things, with possible short intervals of truce, seems to have lasted till about 1093¹, in which year David—probably as a counterblast to the claims of Abiathar—tried to have himself ordained in Fostat as the Head of the Dispersion². In this place our MS. drops the thread of the story and suddenly drifts into a Halachic discussion as to the rights and prerogatives of the Palestine authorities. But just as unexpectedly the story is resumed about the end of our document, where the writer, after abusing his antagonist and enlarging on the suffering of his own party, and paying a compliment to Meborach for his good offices on his behalf, breaks out in a triumphal song in which some phrases even of the blessing said after the reading of the Roll of Esther on Purim are inserted; which shows that the struggle was at an end when our *Megillah* was written, which was the year 1084³.

Divested of all personal recrimination and petty scandals usually attendant upon such controversies, the most of the contents of this *Megillah* may be described as a plea for the superiority of Palestine and its prerogatives over all other countries, and as thus forming in part a continuation of the old feud between R. Saadyah and Ben Meir. As Ben Meir, more than a century ago, Abiathar claims the privilege of fixing the calendar for the *Nasi* of the Holy Land, who in ancient times was alone in the possession of the calculation secret⁴. It was only in the

¹ See especially Fragment XXXIX, ll. 4 and 5 שנת ארה . . . על הנה שנועה לו.

² See p. 91, l. 25, and p. 92, l. 2 sq. From the words 'לכור הכמים במרחא וכו' it would seem that it was this step on the part of David which gave most offence and called forth a reaction against him led chiefly by the שלישי (l. 4), i. e. the שלישי בחבורה or the one next in rank to the אב"ד.

³ See p. 103, l. 19 sq., and p. 104, l. 8 and l. 14.

⁴ P. 93, l. 21, p. 95, l. 22.

Quite peculiar to this controversy is the antagonism manifested between the two lineages, the priestly and the kingly or the Aaronite and the Davidic. It is the covenant with the seed of Aaron, says Abiathar, which is everlasting, never to cease, whilst the one with the House of David is conditionally depending on the obedience to God¹. By such a succession, however, of such wicked kings as Ahaz, Manasseh, Amon, &c., they proved themselves unworthy of the confidence of God, "the oath (to David) was desecrated," God's promise confined to the Messiah². David, the descendant of all those evil doers of kings³, is thus only a pretender, whilst he (Abiathar) derives his pedigree from R. Eliezer b. Azariah, Ezra, and Phineas⁴.

The style of Abiathar is plain prose with occasional lapses into Piyut⁵. Less satisfactory than his diction is his reasoning which is never convincing, whilst his quotations are inaccurate and his interpretation of them faulty. The fierce struggle under which the removal of the seats of authority takes place, is not, as a rule, particularly favourable to calm thinking and sound philology. But it is just this contest between the past and the future, or between sentiment and aspiration, which is of paramount interest to the historian, the one supplying him with facts, the other with ideas.

¹ P. 86, l. 12 sq.

² Ibid., p. 88, l. 2 sq., and p. 87, l. 28 ונתחלה השביתה. L. 29 is unfortunately very much faded, but the general drift of thought seems to be that given in the text. Perhaps we should read after the word הכיתה with which l. 29 commences כלנו ורובל שהוא וכו'.

³ P. 89, l. 27, and p. 92, l. 2. In the latter the text seems to be corrupt.

⁴ P. 89, l. 25, and p. 104, ll. 13 and 2.

⁵ See p. 90, l. 16 sq. and l. 28; p. 92, l. 1 sq.; p. 103, l. 26 sq.; p. 104, l. 4 sq.

עורי מעם י' עושה שמום וארץ . מכתב לאביתר הכהן אשר נקרא שם י' עליו בן נאמן בן גאון ולשאר סופרים (י')
 י' צבא לו ולכל בני הישיבה ולכל יש להקדיש את קדש יעקב ואת אלהי יש להעריץ כי מלך על כל הארץ

[אלים] ומרו משביל² מי חכם ויבן אלה בנן וידעם וגו' וקראנה מאלה להגיד העוץ ותהלה בהפנים . (י')
 להראות האות שעשה י' אלים ישע עם בני אהרן כימי צאתם מצרים³ נפל בחדשו בני עניה (י') עליהם החלואות נגלה⁵
 עליהם להראות כי לו הגדולה והגבורה והתפארת וגו' .⁶

שמעו דבר יי בית וגו' נבורי כח עושי דברי לשמע בקול דברו יי⁶ כה אמר י' אני הוא שמי וכבודי

[לא]חר לא אתן ותהלתי לפסילים⁷ הפסולים . אמרות יי אמרות טהורות וגו' אתה י' תשמרם תצרנו וגו' סביב
 ישעיים יתהלכון אפי' ליה רבון לרב בניכי ואמרי לה רב בניכי לרב נה' אלו דברים העומדים

[ברום] של עולם ובני אדם מולולין⁸ בהן והנוהר בהן נהוה בשכינה עצמה ובחיייו .⁹ והמחללן נשבע י' בימינו¹⁰
 ובורעו עוץ לעקור אותו מן העולם . כענין אל חכריתיו את שבט משפחות הקהתי וכת' ולא יבאו
 לראות כבלע את⁹ זה מגלה פנים בתורה והעובר על דברי תורה לכבוד עצמו או להנאת

עצמו והמשנה . . . . . לפרוץ גדרות גדרו נפרץ ונקרא גבול רשעה והעם אשר

זנה (י) . . . כי דבר י' בזה הכרת חכרת וגו' .¹⁰ י' אלים אמת הוא אלים חיים ופלך עולם וגו' .¹¹

. . . . . ה כתוב תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב¹² ומסר הכהונה לאהרן

. . . . . וי' ושנו חכ עשרים וארבע מתנות כהונה¹³ הן וכולם

. . . . . פי כלל ופרט אלו מצותיה של תורה שכן כת' במשנת ר"י

. . . . .

ירשלים¹ הרי צרה בו והיה בויהי. אמר רב יוחנן אף היא לא תבזה (י) אין והיה אלא נחמה שאותו היום
 2 הרי כל הנשואים כולם פסלות בהן אחז ומנשה ואמון ויוחנן ודומיהם אשר הרעו לעשות מאד ונ²
 והשחתו יש לאביהם שבשמים והבעו לפני כסמל הקנאה וגם דם נקי שפך מנשה הרבה לעשות מאד ונ³
 אהזו בית המדרשות דכ צור תעורה חתום תורה בלימודי⁴ ואם אחז אשר עשתה מפלצת לאשרה אמו
 5 והיתה נרבעת לו⁵. והחזיקו קיר את האוכרות ושרפן באש שנ ויהי בקרא יהודי שלש דלתות וג'
 ארבעה פסוקים שבאביה שאין בהם הכרת השם והחמישי שיישבו כי יי הונה על רוב פשעיה יקרענו
 בתער הספר והשלך על האש לא פחדו ולא קרעו המלך וכל עבדיו מכלל חיוב (י) קריעה (י) נינהו את
 אשר הרעו לעשות⁶. ואחר כל הדברים האלה וכל החזיון הזה בימי יוסף הכהן ואלוהו הכהן שני נאונים
 עלה עליהם הניאל בן עזריה מכלל ויתחוק בבת צלע⁷ ואחרים עמהם ויר הרשות וירע להם רעה גדולה
 10 ויצב עליהם מצור וככל מקרא קדש ושבת וחדש יביא עליהם נולידים מלפני הרשות לאחוז בית מדרשות
 מבלי יוצא ובא וכמה פעמים הריצם אל הבור בריציון גדול אשר אינם יכולין לעמוד בו וימת יוסף הכהן
 הצדיק בחנוכה בשנת אשפה פתאום ובעת מותו נשא עניו אל השמים וכפיו ואמר ירא יי ושפט⁸ ואחרי
 ששת שנים לאסיפתו לן עין נפל הניאל בן עזריה בתלאים רעים אחד עבהם שהיה נכפה בכל שנה ששה
 הדישם והיה אז בכל יום ברבים צדיק הוא יי כי פלוה מריתי⁹ אני אסרתני את רבי יוסף הכהן בכיבולם
 15 ועתה כזה תכע הק עלכונו והנני נאסר בכבל יסורי שמים וימת בחדש אלול... אשענן וקבל
 הנאונות אדונינו אבינו אליהו הכהן אכמ בלי מרי הכי כי אף במורא¹⁰ שלשה ועשרים שנה... וקדום
 אסיפתו לעדן שתים שנים אסף את כל יש במדינת צור ואת כל הגליל ויסמוך אותנו ברשות כל
 ישי נאון יעקב ואת בנו שלמה הכהן אב בית דין ואת צדוק בן רבי יאשיהו אב רבי שלישי כי אנתנו
 היינו אב ועלינו לנאונות והשלישי עלה להיותו אב והרביעי עלה להיותו שלישי ובשנת מותו

20 הלך לחיפה לקדש את השנה ויחדש את הנאומות :את הסמיכה בחיפה בבית הוועד וביומו (?)
 נגד כל יש וישם אלוה נברצות וקוללות נחרצות על כל חולק ומפליג ועל כל גוול ומשיג נבולין
 וכתוב בספר התקנה והסמיכה דברי חברי הברית וחוחם יד ויד כל החכמים בו . ונאסף בשנה (?) . . . .
 לדבר הזה לנן עזן בחדש כסליו בשנת אשעה בצור וישאוהו כל יש במשא הכתף ולא על הסוסים
 מוהלך שלשת ימים להר הגליל לרלחון ויבקו בראש ההר אצל ה' ויסי הגלילי וסביבו יונתו בן עזיאל
 25 והלל ושמואל ואלעזר בן עזר ואלעזר בן עזריה וקינו¹¹ וכל הצדיקים כולם וכל יש הפסידוהו ויקעו
 בנדיהם כולם ויחגרו שקים וישבו לארץ ככל צבי וסוריא וגולה כי ירד מראשותם עמרת תפארתם
 וטרם זה בשלש שנים ירד רור בן דניאל המיוחס לאחו ומנשה ואמון ווייבין וסיעתם . ולהת . . . .
 עוד לשפחת ביש נער לשפירי¹² נילום ויבא עד רמינה והוא כבן עשרים שנה לחסתפח כי היה
 בחלאים רעם חרק גרול ונוב¹³ ברעב וכצמא ובערם ובחרס כל וימצאוהו הזקן החסיד מרב¹⁴

¹ See Jer. xxxviii. 28, after which we should read נלכרד נלכרד for נלכרד.

ed. Friedmann, 19 b, after which the blank in our text may easily be supplied; though the quotation does not agree in all details with the cited Midrashim and the parallels given there by the commentators. Cf. also *Lev. Rabba*, 10, § 5, with regard to the עררי.

² See 2 Kings xxi. 16.

³ See 2 Kings xxi. 16. ⁴ Isa. viii. 16. See *Gen. Rabba*, ibid.

⁵ See *Genesis Rabba*, 42, § 3, and *Pesikta Rabbathi*, xv. 13, according to which we should read נאס נאס for נאס; cf. *Aboda Zara*, 44 a. ⁶ Jer. xxxvi. 23. Cf. *Moed Katon*, 25 a. See also *Sanhedrin*, 103 b, and *Tanchuma*, ed. Buber, I, 77 a b, regarding the kings of Judah; but none of these passages form an exact parallel.

⁷ See 2 Sam. xxi. 14, but more likely it is a corruption of Castellum. Cf. however *J. Q. R.*, XIII, p. 358, Exod. v. 21. ⁸ See Lam. i. 18.

⁹ So in the MS. Perhaps it is a corruption of some such words as mentioned in the notes to the *Itinerary*, I, 45. Our text agrees more with the *Yichus Hazzadikin* and other authorities mentioned in the notes to the *Itinerary*, II, p. 110, and in the *Seder Hachadoroth* under the names given here.

¹⁰ See Benjamin's *Itinerary*, I, 45. Our text agrees more with the *Yichus Hazzadikin* and other authorities mentioned in the notes to the *Itinerary*, II, p. 110, and in the *Seder Hachadoroth* under the names given here.

¹¹ See Jer. xliii. 10.

¹² See Jer. xliii. 10. ¹³ See Jer. xliii. 10.

¹⁴ Read ורב כרוב.

דעל נרמא כרובא.

מצליה בן יפת בן זובעה שהיה מרמשק וחס עליו ויחשוב לעשות עמו טובה וחסד ויחזקוהו אצלו
 בן (?) מינה¹ וישכר לו מלמד הנגן ואחיו (?) מ' אברהם החבר ללמדו לשון המקרא כי החבר הזה מופת ליונתן (?). אמריו
 שפר. וישיאוהו בתו היתומה בארוסין ויאכילוהו וילבשוהו ויכסוהו שנים שנים ואחרי כן התקן לו בני
 רקמה וירכיבוהו על מרכבתו וישם לפניו שנים משרתים רצים לפניו. ושלחו למצרים במצעות גדולות
 5 ויבא שמה בחנופה להסתפח מהם. ויתחזק עמו לעשות לו חסד רבי מבורך נגיד עם יי שר השרים
 מעוזו (?) בית יש' ורב' יאשיהו בן דודתו בן רבינו עזריהו הבן ראש ישיבה של גולה זל וקצצו לו מאה
 ועשרים דינרין ויתחזק כמו להשיב דורון לאורוסתו היתומה בת אותו הצדיק הנומל אותו כל אותו החסד.
 וישלח לה בפורים שהוא גם (?) על יד צבחה בן כפיע. ויתכונן להשיב הנמול לאביה ויאליציהו
 10 בדברים עד שנהרג² ויתחזק בן דודתו רבנא יאשיה עד שהשיאו בת רוון הזמן. וישיב לו גם הוא
 תנאול לדרוש עליו לפרסמו ככל בתי הכניסיות ברוע דבה לו ולכל אוהביו ועוד נשבע שלא ישב
 עמו במושב ויוציאוהו מכמה מקומות כמנודה. ויתעורר להשיב תנמול לשר השרים נגיד עם יי עוז
 בית יש' ויגרה בו את בן אליביר הגר לקבל עליו למלכות ויריצהו להרוג אותו וזכות תורתו של צניד עם יי
 עמדה לו להציל נשמתו מפח יקוש מדובר הוות ויודח לארץ אל פיוס שנה תמיכה ולנא אמן עד עת
 בא דברו ויקצוף הארון עליו בעלגה כדי לעשות נדולה לצדיק ויחזירנה לבנו ולמשרת הרפואה
 15 בעל נמולת כעל ישלם לאשר נמולתו עליו נוכל. וכחזקתו גבה לבו וישכח את יי ורב טובו ויכה
 את החונים ברצועה על שערי בית התפלה הקבועה ויענישם מאה דינרים אחם לקבעה. וימלך על נא

אמון ואיחוס³ ואי כפתור ושפריר⁴ וילחם וישם עליהם מס בחוק רוע משפט החמס אשר קם למטה
 רשע נאות (?) ולהמס • ויתן חתימו בארץ היים וישלה לאשקלון וקיסרין והיפה וימנה במו שליחים
 שוקים (?) פסולים ומשולחים זבים ומצורעים ונאלחים • וכן בבירותה ונבול שלא להם סוכנים ויבקעם אליו וישם
 20 עליהם מס ויכבד עולם כובד גדול אשר לא היה מעולם ותפתח (?) צור וישלה ידו לננוע בה וירחה את
 הר היש⁵ ממנה וילחצו לחץ גדול וישלה אליה נושג אברים הסוכן בן רתן וימסור את עם יי ביד
 הרשות ויגלה פנים בתורה ויטה משפט וירדך את לשונו ברכים ונכבדים וילחוצן את טפולי אב הישיבה
 • • עד כי הברחים ממעונם והשמים קנם ויכעים קונם וימנעם מללמוד התורה ויש מהם שנרע בו
 • • • שחק (?) ומתו • והעל שעתם השמים וישמע אלים את נאקתם ויזכר את בריתו ויקצוף עבדים על
 25 אדוניתם כדי להרויחם ויצא משם אברים וידיו עלראשו • ובשנת אחר⁶ חזרה צור לחקו וישלה
 אליה את הלל בן אלנפוס (?) דקם ליה בחיאי (?) הנה והנה וירדפו אחרי אב להרנו ויעלחו יי מידם כי זכר
 את רבר קדשו את אהרן קדושו ואת כל הנהנים המשרתים במקדשו ויסתרתו לחפשו וידכאו את
 ביתו ואת מנרשו וישם פניו אל נחלת השר בחוסר כושר וקהל נפתלי המתחאשר ויתן עין רעה
 כחיי השלישי ובכילכול טפוליו וישלה אליהם את אברים המועד העול אשר לא ידע בשת אשר
 30 רליו שומה בנא אמון למרטה ונא למחלה לכלמה • וצור שיחוד (?) ולהשלמה • ובעכו בספר

¹ The final *Mem* of בן is not clear. Perhaps it is a corruption of *Mem* or *Mem*.

² Perhaps it should read *read*.

³ Read *יה*. In a document belonging to Mr. E. N. Adler, dated 1106, I find the words: *יה* מרונה: *יה* מרונה.

⁴ Read *יה* with *Dalet*. *יה* מרונה: *יה* מרונה.

⁵ Perhaps a corruption of *יה*.

⁶ Read *יה* with *Dalet*.

Page 4.

. . . רשע . . . תן לחתמה . ויבלבל את כל הקהל בערב ראש השנה בקרבת בן עזנה! וישבח
 כי יי איש מלחמה . לוכד חכמים בערמה נוקם יי ובעל חמה . ויאמר להם דעו כי בן דוד בן אחז
 כבר הסכימו אלשיך אבן סער אלוואק ואבו נצר בן שעוב . וקראוהו ראש גולה בצוען למוזג לכס
 מסך הלען . ועתה אם תקבלו גיורתם או נסיעתם על קינתם .² ויאסוף השלישי כל העם החרדים אל כבר³
⁵ ויאמר להם דעו כי חילול שם שמים הוא הדבר הזה למרות עיני כבודו של הק לסמוך ראש גולה בצוען
 'ובארץ יש ועוד שדבר זה מכחיש עצמו משלשה פנים א שאין צוען גולה ולא נהגו ראשנים וחכמים
 בדבר זה מעולם לקרוא גולה או ראש גולה בצוען או בכל המקומות חוץ כבבל שגלו אליה גליות יש
 ונהגו בדבר זה מנחמיה התרשאה ואסמכוה אקרא לא יסוד שבת מיהודה ופרשו חכ זה ראש גולה
 שבבבל .⁴ ואמנם כי דבר זה מעשה התחזים ענת נורים תועים אינם יודעים מה קובעים בעתם
¹⁰ פקודתם יאברו ברוע פנעים . ב שאפילו ראש גולה שבבבל אין רשות ולא שם בארץ יש מעולם
 וזו הל למעשה בהל סנהדרין בבלי והרי רבה בר בר חנה דן דינא בארץ יש וטעה בא לפני ה חייא אמ לו שם הקובלו
 בעלי הדין עליהן לא תשלם ואי לא קבלו שלם תשלם . וחלקו חכ בדבר והרי רבה בר בר חזה נטל רשות
 הארץ אמ לו ה חייא שלם ונתברר להם הדבר שמראש הנלה שבבבל היחה רשות ולפיכך אמ לו ה חייא
 שלם . ואין מועילה רשות בבל בארץ לפטרו מן התשלומין והקשו על זה ורשות בבל בארץ יש
¹⁵ אינה מועילה והרי רבה בר בר היה כשהיה לו מריבה עם ראש ישיבה שלארץ ישראל א'ל אין אני צדיק
 לרשותך אלא אני נוטל רשות מאבא מארי ונאמר מרי מרב שבבבל גרב מרב חייא דודו שרב

בן אחיו וכן אחותו שלֵּי חייא ורב חייא מרב הקדיש שהוא ר' והרי רשות בכל מועילה בארץ יש ופירשו את הדבר רבה בר בר חנה לעיריות העומדות על הנבולים הוא שנמל רשות ולא לארץ יש ועוד

שאומרו בתלמוד בבבלי אנו שלוחותיהו עבדינו כול' אנו צריכין לקבל רשותם שהרי המועדות אין ²⁰ אנו יכולין לעשותם אלא על פיהם וברבין קנסות ובכמה פנים . ג שארין יש אינה קרואה גולה

שהיא ראש גולה נסמך בה . ועוד שאין עוקרין נשוא שבארץ יש שעל פיו מעברין את השנה וקובעין את המעדות הסדורים לפני הק קודם יצירת העולם והכי גמרי בסוד העיבור . תנו מביום (1)

ראשון שהתחיל בו הק לבראות את עולמו כֵּה ימים לחדש אלול היה בחשבון הזה מתחשב לפני הק יתע ויש וברביעי המשל כמה ולבנה כוכבים ומלות וקבעם ברקיע בתחלת ליל רביעי

²⁵ שהוא כֵּה באלול . והיו כל החשבונות מתחשבים לפני הק עד שנברא אדם ומסר לו בגן עדן חשבון ימים ולילות שנים וחדשים תקופות ומחזורות ועיבורים שנ זה ספר תולדות אדם . ואדם

מוסרם לחנוך ונכנס בסוד העיבור ועיבר את השנה שנ ויתהלך חנוך את האלים ואמרי מאי את האלים שנכנסם בעיבור שמסר אלים לאדם . וחנוך מסר לנה ונכנס עמו בסוד העיבור ועיבר את השנה שנ עוד כל ימי הארץ זרע וקציר כול זו תקופת חשתי זרע וקציר זה תקופת ניסן וקור זה

³⁰ תקופת סבת . וחום זה תקופת המז . קיץ בעתו וחורף בעתו . ויום מנין כמה ביום . ולילה

¹ See Isa. lvii. 3. ² See *Baba Bathra*, the phrase 8 א קצית ל: קצית: meaning that he will tax them heavily.

³ Read [ר]. ⁴ See, for all these passages, *Sanhedrin*, *ibid.*; but it can hardly be doubted that the writer misunderstood the real sense of the cited passage. See Commentaries to the *Gemara*.

מנין לבנה בלילה . לא ישתוו אלו השבועות שלהם . וזה מסר לשם ונבנם עמו בסוד העיבור
 ועיבר את השנה ונקרא כהן לאל עליון שנ' ישבע¹ יי ולא ינחם אותה כהן לעולם ומנין שבשמסר לו כור
 העיבור נעשה כהן שנ' על רבתי מלכי צדק ואברהם מסרו ליצחק בנו ונבנם עמו בסוד העיבור
 ועיבר את השנה לאחר מיתת אברהם שנ' והי אחרי מות אברהם ונ' ועל ידי שנבנם בסוד העיבור ברכו
 5 ברכת עולם שנ' ויצחק מסרו ליעקב אב נ' וניבנם עמו בסוד העיבור עם כל הברכות וכשיצא לחוזה
 לארץ בקש לעבר את השנה אם לו הק' יעקב אין לך רשות לעבר את השנה בחוזה לארץ הרי יצחק אביך הוא
 בארץ עבר את השנה שנ' וירא אלים אל יעקב עוד למה נאמ' עוד שפעם ראשון נגלה עליו ומנעו וכשבא
 לארץ נאמר לו קום עבר את השנה שנ' וירא אלים אל יעקב עוד ויאמר אליו קום עלה בית אל ועל ידי
 שנבנם בסוד העיבור ברכו ברכת עולם ויעקב מסר ליוסף ולאחיו והיו מעברין את השנה בארץ
 10 בשירדו למצרים נתמעטו העיבורים עד שבא משה ואהרן חזרו הק' מסר להן העיבור שנ' ויאמר יי אל
 משה ואהרן בארץ מצ' ואילך שלכם הוא לעבר¹ ונתעבב העיבור עד שמינה את הסנהדרין באותה שנה
 סוד העיבור מיכן ואילך שלכם הוא לעבר¹ ונתעבב העיבור עד שמינה את הסנהדרין באותה שנה
 בין ניסן ובין תשרי שנ' ויאמר יי אל משה אספה לי שבועים איש ומשה היה ראש לכל הסנהדרין והיה
 סוד העיבור אצלו (2) והיה הוא מעבר את השנית ולא מסרו לאדם עד עת פטירתו ומסרו ליהושע
 15 יהושע לקנים וקנים לעתניאל בן קנז ועתניאל לפינחס ופינחס לעלי ועלי לשמו ושמואל לגד ונתן

ונר נתן לאחיה השלוני ואחיה לאחיו ולחיה לאלישע ואלישע לאחיו ואחיו לישיה וישיה ליואל
 ויואל לירמיה וירמיה וצפניה וצפניה ליחזקאל ויחזקאל לחני וצפניה לחני וצפניה לחני וצפניה לחני וצפניה לחני
 הוא היה ראש לאנשי בנסת הנדולה ואנשי בנסת הנדולה לשמע הצדיק ושמע הצדיק לאנטיגנוס
 איש סוכו ואנטיגנוס ליוסי בן יעזר איש צרדה ויוסף בן יוחנן איש ירושלים ושמעון ליהושע בן פרחיה
 20 ונתני הארבל ושמעון ליהודה בן שבאי ושמעון בן שטח ושמעון לשמעיה ואבטליון ושמעון להלל
 ושמאי ושמעון לר' יוחנן בן זכאי ובנימי חרב בית שני בשנת ד' אלפים חסב² קנב וממשה רבינו
 . . . . . לא היה סוד העיבור אצל כל אדם בעולם אלא אצל ראש הסנהדרין שהרי רבן יוחנן
 זכאי מסר הסוד והישיבה לרבן גמל הנשיא ובנו אחריו ולא גילו סוד זה עד שבא רבינו הקדוש תדע
 שכן הוא שהרי ר' יהושע אב בית דין של רבן גמל ולא היה יודע קביעת המועדות אלא מפי רבן גמל
 25 דתנן³ שלח לו רבן גמל נזירי (1) עלך שתבא אלי במקל ובמעותרך ביום שחל יום הכיפורים להיוות
 בחשבונך הלך ר' עקיבה ומצאו מצר אמר לו יש לי ללמד שכל מי שעשה רבן גמל עשה שנ' אלה מועדי
 אשר תקראו אתם פקראי קדש בין בזמן ובין שלא בזמן אין לי מועדות אלא אלו¹ ואיבעיא להו מי
 מיצר ר' עקיבה או ר' יהושע ואמרין הא שמע דתניא הלך ר' עקי ומצאו לר' יהושע מצר אמר לו
 מפני מה אתה מצר אמר לו מוכב שאפול במטה שנים עשר חדש ואל ינזר עלי רבן גמל נזירי זו

¹ See *Chapters of R. Eizezer*, ch. 8.

Roeh Hashana, 25 a.

² Read *הח*.

³ See for this and the following passage (l. 11 of p. 6)

אִם לֹא ר' תרשיני לאמר לפניך דבר ממה שלמדתנו אִם לֹא מֵה חַל אֹתָם אֹתָם שְׁלֹשָׁה פַעַמִּים
 אַתָּם אַפִּי שׁוֹנִים אַתָּם אַפִּי מוֹרִים אַתָּם אַפִּי מוֹטְעִין (?) כְּלִישׁוֹן הַזֶּה אִם לֹא עַקְוִי נִיחַמְתִּי עַקְוִי נִחַמְתִּי
 וְעוֹד תֵּן בֵּא לֹא אֶצֵּל ר' רופא בן הרבינים אִם לֹא אִם בִּאֵין אֲנִי לְדוֹן אַחֵר בֵּית דִּינִי שֶׁל רַבֵּן גַּמְלִי צְרִיכִין אֲנִי
 לְדוֹן אַחֵר כֹּל בֵּית דִּין וּבֵית דִּין שְׁעִמְדוּ מִימֹת מִשָּׁה וְעַד עַכְשֵׁיו שֶׁנִּי וְיַעֲלֵ מִשָּׁה זֶהְרִין נִדְב וְאִבְהוּא
 5 וְשִׁבְעִים מוֹקְנֵי יֵשׁ וְלִמָּה לֹא נִהַפְרַשׁ שְׁמוֹתָן שֶׁל זְקֵנִים אֵלָּא לְלַמֵּד שֶׁכֵּל שְׁלֹשָׁה וְשְׁלֹשָׁה שְׁעִמְדוּ בֵּית דִּין
 עַל יִשְׂרָאֵל הֲרֵי הֵם כְּבֵית דִּינָן שֶׁל מִשָּׁה נִמְלֵק וּמְעוֹתָיו בִּידוֹ וְהֵלֶךְ לִיבְנָה אֶצֶל רַבֵּן גַּמְלִי יוֹם שַׁחַל יוֹם
 הַכִּפּוּרִים לְהִיּוֹת בַּחֲשׁוֹנֵנוּ . וְעוֹד מִדְרַשׁ דְּרַבְנָן פַּעַם אַחַת נִחְקְשׁוּ שְׁמַיִם בְּעֵבִים וְנִרְאָת לְבַנָּה בְּכ' וְשִׁבְעָה
 לְחָדָשׁ וּכְסוּרֵין הַעַם לְאֹמֵר רֹאשׁ חֹדֶשׁ הוּא בְקִשׁוֹ הוּא אַחַת נִחְקְשׁוּ בֵּית דִּין לְקַבְּעוּ אִם לֹא רַבֵּן גַּמְלִי כִּךְ
 מְקוּבְלֵי מִבֵּית אֲבִי אָבִי שְׁאִין חֹדֶשׁ שֶׁל לְבַנָּה פְחוּתָה מְעַשְׂרִין וְחֲשֵׁעָה יוֹם וּמַחֲצָה וְשֵׁנִי שְׁלִישִׁי
 10 שְׁנֵה וְעוֹנֵן חֲלָקִים . וְאוֹתִי הַיּוֹם מַחַה אֲמֹר שְׁלֵבֵן ! וְהַסְפִּידָה רַבֵּן גַּמְלִי הַסְפֵד נִדּוּל וְלֹא רִאוּיָה (?)
 לְכַךְ אֵלָּא בְּדִי שִׁדְעוּ כֹל הַעַם שֶׁלֹא קִדְשׁוּ בֵּית דִּין אֶת הַחֹדֶשׁ . מִדְקַתֵּי בְקִשׁוֹ בֵּית דִּין לְקִדְשׁוֹ וּבְנִמְנֵם
 רַבֵּן גַּמְלִי מִיכְלָל שְׁהַמּוּד אֶצֶּל הוּא וְעַל פִּי הוּא סְמוּכִין וְתִנְיָא זֶה רִאוּיָה ! לְדַבְרֵי אֹמֵר שְׁאִין מְקַדְשִׁין
 אֵלָּא עַל הַרְאִיָּה שְׁאֵם הִיתָה הַרְאִיָּה עֵיקֵר הִיָּה רַבֵּן גַּמְלִי מְקַדֵּשׁ בְּעַשְׂרֵין וְשִׁבְעָה לְחֹדֶשׁ בִּשְׁעָה יִרְאוּ . . .
 הַלְבָנָה . וְהוּא רַתְנָן דְּמוֹת צוּרָת לְבַנָּה הִיָּה לֹא לְרַבֵּן גַּמְלִי עַל הַטְּבֵלָה וּבְכּוֹתֵל יִשְׁבֵּהן מִרְאָה . . .
 וְאוֹמֵר לֹאן הַכּוֹה רִאוּתָם אִם כּוֹהֵ ? . וְדָקָא קְשִׁיא לְךָ³ לְאַקְשִׁיָּא הָאִי דָקָא עֲבוּד הֲכִי שְׁמוּד הִיָּה וְדָאוּ (?)

רבותיו: לשנות המנהג כדי לבטל השמד אבל בעיניה על פי החשבון היו עושים כמנהגם הראשון שמאדם הראשון. ותניא אם להן רבן נמל כן מקובל אני מביית אבי אבא שאין חדשה של לבנה פחות מתשעה ועשרים יום ומחצה ושני שלישי שעה וענן חלקים ופעמים שבא בארוכה ופעמים

שבא בקצרה אם ר' יוחנן טעמיהו דבי ר' רז עשה ירח למעדים שמש ידע מבואו שמש ידע
 20 ולא ירח. ואמר: ר' חייא חזיה לסיורא בצבדא בעשרין וחשעה שקל קלא שדא ביה אם ליה לאורחא קא בעינא לקדושך ואת קיימת הכא זיל ואוכסי למימרא דלא סמכינא אראיה דלעיקר אלא על החש'¹
 ובי קאמר: לקדושך על הראיה הני מילי היכא דמוחזי סיהרא בעינן דמטא (?) לן השבונא אבל

איתחוי בעינן דלא מטא השבונא לא ועוד לא שקלינן וברינן בראיה אלא מימי אנונגם איש וחלוקת צדוק וביתום לסלוקי פלוגתא מישי. ולגלי מילתא כי כעת החשיבון מכונת. עד המולד

25 ועוד ראייה אחרונה רהנן ר' אלעזר בר' צדוק א' אם לא נראה בזמנו אין מקדשין אותו שכבר קדש . . .
 שמים ואז רב יהודא אמר שמואל בר' אלעזר בר' צדוק.² ואמר ר' זורא אמר רב נח עשרין וארבע שעי מיום . . .

סיהרא לדין שית מעתיקא ותמני סרי מחרתא לדיהו שית מחרתא ותמני סרי מעתיקא
 למאי נפקא מינה אם רב אשי לאכחשי סהרי. כי סלוק ר' זורא שלח להו צדיק שיהא לילה ויום
 מן החדש וזו שאמר אבא אבה דר' שמלאי לפני רבינו שמואל מחשבון את תולדתו נולד . . .

¹ Blank in the MS. Probably the copyist could not read the word. *Rosh Hashana*, 25 a, וזן רבן.

² *Rosh Hashana*, 24 a.

³ Here is some omission in the MS. *Rosh Hashana*, 25 a.

⁴ *Ibid.*, 44 a, 24 a.

קודם חצות בידוע שנראה סמוך לשקיעת החמה לא נולד קודם חצות בידוע שנראה לאחר
 שקיעת החמה. למאי נפקא מינה אם רב אשי לאבחושי שהדי. ¹ ואי אמרת ראייה עיקר אמאי
 סבכתשינן שהדי שהדי במאי קא חזו משהדי אלא חושבנא עיקר וכי קא משהדי בענין דלא מסא
 לן חושבנא מבחשינן להן וסמכינן אחושבנא. ואמרי בשני אדרים כך היו נוהגים בגולה משום
 * 5. א לעולם אחד מלא ואחד חסר עד שידוע לך שהוקבע ראש החדש בזמנו. ואי סמכינן אראייה
 אמאי (?) אחד חסר ואחד מלא לחזי סוהרא אימת מיתחזי ומקדשינן לירחא אלא חושבנא עיקר ואראייה לא
 סמכינן וכד שלחו ליה למר עוקבה. אורח הסמוך לניסן לעולם חסר הא למרתה דבחושבנא תליא
 מילתא וראשי סנהדרין קאמודעו לשאר עמא. ² ועוד מרתנו רבנן אין מעברין את השנה אלא על מנת
 שירצה נשיא ומעשה ברבן גמל שהלך ליטול רשות מהומון אחד שבמוריא שהה לבוא ועיברו
¹⁰ את השנה על מנת שירצה רבן גמל וכשבא רבן גמל ואמ' רועה אני נמצאת שנה מעוברת. ואם שנת
 עובר מה אנו חוששים אם ירצה נשיא ואם לא ירצה אלא שג' שג' דעת נשיא קא סמכינן ספני שסוד
 אצלו הוא והדבר תלוי בו מן התורה שנ' אלה פועלי. ³ אשר תקראו אותם ואי קשיא לך האי הרי מע ה
 שהיה יושב על גב מעלה בהר הבית והיה יוה סופר הלך וישב לפניו ושלישה אגרות התוכות ומונחות
 לפניו אם לו טול אגרתא חדא וכתוב לאתנא בני גלילא עילאה ובני גלילא התאה שלמכון יסנא
¹⁵ לעלם מהרועין אתנא לבון רומן ביעורא מטא לאפרושא מעשריא ממע. ⁴ וטול אגרתא חדא

וכתוב לאחנא בני דרומא עילאה ובני דרומא תחא שלמכּן יסנא לעלם מהודיענן אנהא לבּון
 דומן ביעורא מטא לאפרושי מעשריא מן עומרי שיבליא. וטול אינתא חדא וכתוב לאחנא בני
 גלותא די מדי ולשאר גלואחא דבבל ודכל ישיר שלמכּן יסנא לעלם מהודיעננא לבּון דגוליא
 רכיכּן ואוסריא דקיקי וזימנא דאביבא לא מטא ושפרת מילתא כאנפּא ובאנפּא חברא ואוסיופּא
 על שחא דא תלתין יומי² לא קשיא הא אמר' עלה דיל לבתר דיעבריה דהא הוה בהרה ר' אלעזר בן

עזריה ראש ג כותיה משום הכי אמ' חברא ואימי ענותותא מובא. ודבן גמל מסר הסוד לבנו ר'
 קמאי לענותאי בתראיי זאנע דתקפי הוּו מיהא ענותותא מובא. ודבן גמל מסר הסוד לבנו ר'
 שמע וממנו הוּו לסודן קבעת מועדים ועברים שהרי גם הוא כתב מהודען אנהא לבּון
 דגוליא רכיכּין כול' ואלו חבראיי לא קאז' שמו דרבן גמ' משום ר' אלעזרבן עזריה דאמר ובאנפי

²⁵ חבראיי. ובכמה מעברין בשלשה ר' אלעזר אז' בעשרה שז' אללים נצב בערת אל ואם נתמעטו מעשרת
 מביאין ספר תורה לפניו ונעשין גורן עגולה ויזבין הגדול לפי גדלו. והקפּן לפי קטנו
 את פניהם למטה בארץ ועומדין ופורשים את כפתן לפני אביהן שבשמים וראש הישיבה מוכיר
 • השם בקדושה גדולה יתר מיום הכפורים בכּון גדול שהיה מוכירו שבע פעמים ג בפר ג'
 שעיר ואחת בגדלות ושומעין בבית הועד בת קול שמתחפת עמתן בתפלה ומדברת

¹ Pesh Hachana, 20 b.

² Ibid., 19 b.

³ Sanhedrin, 11 b.

⁴ Ibid., 11 a.

Page 8.

בוודבר ה' אל משה לאמר. ואם מעיץ הדרך פעמים שאין שומעיץ מאומה כבימי... .

אין יכול שלא לשכן כבודו ביניהו ואשריהו של עומרין במקום ההוא באותה שעה שנ אשרי העם יודעי
 ה' באור פניך יהלכון כענין באור פני מלך חיים בשמך יגילון כל היום זה שם המפורש שהוא משגב לכל
 יודעיו ואומרין אותו בקדושה ובמהרה שנ אשגבנו כי ידע שמעי' ותנן רבן שמע' בן גמ' אז בשישה כוחילין

5 בחמשה נושאין ונותנין וגומרין בשבעה ואם נמרו בשלשה מעוברת. תניא כיצד רבן שמע' בן גמ' אז בשל' . ה

מתחילין ובחמשה נושאין ונות' וגומרין בשבעה אחד אז לישב שנים אז שלא לדישב במל יחיד במיעוטו שנים אומ'

לשב ואחד אז שלא לשב מצופין עליון שנים וגושאין ונותנין בדבר. שנים אומ' צריכה ושלשה אז אינה

צריכה כצופין עליון עוד שנים וגושאין ונותנין בדבר לפי שאין מנין פחות משבעה. ה' אין מעברין

אח השנה אלא במוזמנין לה' ומעשה ברבן נמל שאמ' לה' השכימו לי שבעה לעליה השכים ומצא

10 שמנה אפ' מי הוא זה שילזה שלא ברשות ירד עמד שמואל הקמן על רגליו אני הוא שעליות

שלא ברשות ולא לעבר שנה עליותי אלא ללמוד הל' למעשה הוצרכתי אפ' שב שב ראויות

כל השנים כולם להתעבר על ירך אלא אמרו חכ' אין מעברין את השנה אלא במוזמנין לה' ולא שמואל

הקמן הוא אלא איניש אחרונה הוא ומחמת כיוסופא הוא דעבר ועוד אמרי רבנן אין מעברין

את השנה אלא אם כן היתה צריכה מפני הדרכים ומפני הגשרים ומפני תנורי פסחים ומפני

15 ישׁר שנעקרו ממקומן ועדיין לא הגיעו אבל לא מפני כול הׁר אין מעברין את השנה לא מפני הגדיין ולא מפני כול אבל עושין אותן סעד לשנה כיצׁד הׁ ינאי אׁ משום רבן שמעׁ בן גמל

מחודעין כול כדׁ לעילא בנ אגרותׁ הׁר על הׁ סימנין מעברין את השנה על האביב

ועל פירות האילן ועל התקופות על שנים מהן מעברין ועל אחת מהן מעברין ובזמן שהאביב אחר מהן הכל שמחיןׁ 3 ובפרק הׁ אליעזר בן הורקנוס אומׁ על הׁ סימנין מעברין את

20 השנה על האילנות ועל העשבים ועל התקופות הגיעו שנים ואחד לא הגיעו אין מעברין את השנה לא על האילן ולא על העשבים אלא עד שתהא תקופה אחת מהן הגיעו אחד מהן ולא הגיעו שנים מעברין את השנה על התקופה אם נכנסה תקופת טבת מחציו שלמעלה

מעברין את השנה מחציו ולמחר אין מעברין אותהׁ 4 והׁר על הׁ ארצות מעברין את השנה

יהודה ועבר הירדן והגׁל על שתים מהן מעברין ועל אחת אין מעברין ובזמן שיהודה אחת

25 הכל שמחין שאין העומר בא אלא מיהודה הׁ מעברי את השנה ביהודה ואם עיברה בגליל מעונת-הנינא אישׁ אונזׁ או אם עיברה בגליל אינה מעוברתׁ 5 אבׁ יהודה בריה דרׁ שמעׁ

בן פזי מאי קראה לשכנו תדרשו וׁ כל דרישות שאחה דורש לא יהו אלא בשכנו של מקום הׁר אין מעברי את השנה אלא כיום ואם עיברה כלילה אינה מעוברתׁ 6 הׁר אין מעברין

¹ *Chapters of R. Eliezer*, ch. 8.

² *Sanhedrin*, 10 b.

³ *Sanhedrin*, 11 b.

⁴ *Ibid.*, 11 a.

⁵ *Chapters of R. Eliezer*, ch. 8.

את השנה לפני ראש השנה ואם עיברה אינה מעברת אבל מפני דחוק מעברין אחר ראש השנה
 מיד ואעפ"כ אין מעברין אלא אדר. ואתנ דמקשי והא שלחו ליה לך אבא כול ומפרקי ואמרי
 חשבי מחשב גלויי לא מגלא והינו דכ ונציב אהד אשר בארץ ומאי משמע דהאי נציב
 ירחא הוא דכ ולשלמה שנים עשר נציבים ונ ונציב אהד אשר בארץ. וכל אילו דקאמרן דמנכבין
⁵ ואין מעברין לפי שזרה סוד העיבור אצל ראשי ישיבות של כל זמן וזמן שיש להן להוסיף ולפחות כד
 קאמרן . אבל מימות רבינו הקדוש ועד עבשו שנתפורזו יש בכל הארצות ורבו מחלקות ומסוגי
 נבולות נערים בנערים שאין בהן יראה שיהיה הסוד מסוד בידם לבר עמד ומסר הסוד לכל החכמים
 להסנהדרין והסכים הוא והם ללמדו לכל יש וקבעו מסמרות שלא תוח בארבעה שערים להתנהג
 בהן ולעבר עליהן שנים המעבורות ולא למור מהן ימין ושמאל . וכך נהנו בחי דינים וגאונים שהיו
¹⁰ אחריו כמעשה רבינו הקדוש וצ"ל אבל סמיכת הכל שיקדש ראש הסנהדרין שהוא ראש ישיבה ויקבענה
 אחריו אותו החשבון אם מעוברת אם פשוטה . וכל העושין על אותו החשבון צריכין הן במצות התורה
 כאשר צוה יי ביד פשה איש האלים לסמוך על דברי נאון החבורה ואין להימין ולהשמאל ממנו שג' אלה
 מועדי יי אשר תקראו אותם . וכל שהו עושין בכל שנה ושנה בכל גלויות יש צריכין הן להישוב כי
 . . . . מפיו הם עושין ואם אינם עושין כן אינם יוצאין ידי חובתן . ולמה מונין מיתחלה מלכה'ה' כמה

15 דפרשינן נחלה שיום רביעי שברא הק' בו חמה להאיר ולהקדים על הלבנה מיום ראשון עד תכלית יום שלישי ובתחלת ליל רביעי קבעם הק' במאמרו ברקיע ושמשו שניתן עד שעמדה הלבנה בעשרין שעות והיא חלקים ליום רביעי והיא יותר על החמה ונער בה הק' ומיעמה וכך קבע מולדה ושמשו מאותן ז' שעות והרע' החלקים ולשנה שנייה לברייתו של עולם עמדה הלבנה בלג'הרד' 2 .

20 זמם עליו לעקרו' ואם יסוד גדול הוא ובו כל התורה חלוקה או דבר קל הוא בעיני כסיל ובעד כמהו' ולא ירא מכל (?) אשר אונו חומל על בני הישיבה ובני התורה ויסגר את ישר' ביד עוילים וימכרם בלא הון ולא

רבה במחיריהם 3 ולא השיב אל לבו כי מנחמם וינהם ועל מבוטע ימים ינהלם וכי 4 לא אלמן יש מ'י' אלהיו 5 וכי נאלם חוק י' צבא שמו הוא יריב את ריבם וקבע את קוביעיהם נפש 6 או יהיה מתנהג במדת המלה ובמדת יראת האלים למען יאריך ימים על רישתו אלא שכח את י' צבא ועצתו וכי הוא הממליך והמוליד שולל 7 כי אלים

25 שופט זה ישפיל זוה י'רים 8 והמאמין בשוא חוסר שוא מלא היתה המורתו 9 כי כא הרה (?) הוא 10 כהתמו שודר כנלחו לבנר בנדו בו 11 כי לב הוחל השחן 12 וערב לו לחם שקר ואחר נמלא פיהו חצין 13 מהחצין המר ובנמור להוצר כי אמר אין יוצר והרב הנואה בכל מדינה וקריה ויקומו פרחי חמד (?) ויציעו אפר ויחזיקו במדת

1 *Sanhedrin*, 12 a.

2 Cf. *Sanhedrin*, 12 a.

3 *Jer.* li. 5.

4 *Jer.* li. 5.

5 *Jer.* li. 5.

6 *Jer.* li. 5.

7 *Jer.* li. 5.

8 *Jer.* li. 5.

9 *Jer.* li. 5.

10 *Jer.* li. 5.

11 *Jer.* li. 5.

12 *Jer.* li. 5.

13 *Jer.* li. 5.

3 See *Ps.* xlv. 13.

4 *Isa.* xlix. 10.

5 See *Job* xv. 31.

6 *Ps.* lxxxv. 8.

7 See *Prov.* ii. 17.

8 *Isa.* xxxi. 1.

9 *Ibid.* xlv. 20.

10 *Ibid.* xlv. 20.

11 *Ibid.* xlv. 20.

12 *Ibid.* xlv. 20.

13 *Ibid.* xlv. 20.

ש'לש עשרה הכתובה בספר וחזרו שק ויצינקו אל אלים בחוקה מרוב צרה וצוקה ויזכירו שם המפורש בקדושה ובטהרה ויעזרו בשלשה אבות העולם ושני אילי עולם ויזכירו קנאת זקנם פינתם המקנא אשר .
 על כבוד קונו חס ונתיחס ונכרת לו ברית לכל בניו עד עולם . ויתעורר זכות כל משרתי מוכח וכל קרבן ריח ניחח ויעמדו כל טפסרי שמים ויטרפים אשר מאש וממים ויעמד השר הנדל מיטטרון שר הפנים

5 ויערוך שוע ורון וכל מלציו חגבלת השרון צעקו לפני מעבד את כל העולם כבני מרון ויקרו כולם אפים וישאו לבב אל כפים ויאמרו אנה יי אנה הנשא בעברות צורריך¹ אשר חסידך שוסה אשר אמר בלבו אין אלים יירשה לנו את נאות אלים² ותעל חמת האלים וישמע ניב הארשת וילכש בנדי נקם תלכשת ויצא דבר יי עם כל מחתמו להושיע שבוי בחינהו ויער את רוח רבינו מכורך נניד עם יי שר השרים עוז בית ישר ויאסוף אליו את כל יש פה אחד לאל כאשר ציום אלים יש . . . . .

10 תשועה וינשעים שוכן שבעה כי זכר ברית ישבענה כמדת רנע בשעה כענין שנ כי רנע באפו חיים ברצונו למכסל רצונם מפני רצונו ויכנע נאות עריצים המתפרצים להנות חייבים מחי הפל³ בלא יסוד נופל רופאי אליל⁴ מרדף בוקה ומבולקה ומבולקה⁵ ותחור העטרה לישנה . . . . .
 כימי עזרא זקנם ביד בניו לבוננה ותשקוט ארץ יש וכל הארצות כולם מאוביניו (?) להניד (?) עמנואל כח

15 מעשיו לחנות מושיע הבנים בזכות האבות יי ישע אלהינו הוא מעוזינו יי . . . . .
 הגיע האגרת הזאת והמגלה הזאת לנכבדינו הדורינו מר . ורב פרחון הכון הדיון הנב בית רין נט רח כר יהודי הנק החסיד הנצבה למדינת . . . . . מים ומצותינו עליו ומצות השמים ליחנה לכל חכם ומבין ליחנה אצלו להיות לזכרון לפרוסמי ניסא דקורשא ברוך עם בני אהרן הכהנים אמן נצח סלה

¹ See Ps. vii. 7.² Ps. lxxxiii. 13.³ Ezek. xiii. 15.⁴ Job xiii. 4.⁵ Nahum ii. 11.

XXXIX.

Fragment T-S. 12. 729, paper, two leaves of a quire of which the middle pages are missing, size 23 × 13 cm., written in square characters with a turn to cursive, but of a much earlier date than Fragment XXXVIII. The first leaf represents a portion of the Abiathar *Mayillah*, and corresponds with the first nineteen lines of the preceding fragment. The varying readings of this fragment, of which there are many, are in all cases the more correct ones. The second leaf reproduces a few passages from the minor tractate *Derech Erez Zuta*.

(recto)

בשם רחמ

עזרי מעם יי עשה שמים: ארץ .

זאת המגילה אמרה אדונינו אביתר הכהן גאון בן

גאון נין גאון זצל על הנס שעשה יי לו ולישיבת

5 ארץ הקדש בירח אייר שנת אתה . מגלת האות

שעשה יי אלהים צבאות עם בני אהרן כימי צאתם

ממצרים נפלאות . כחי . . . . . מ . . . . . עוזיה עליהם

התלאות . נגלה יי עליהן כר . . . . . אומ . . . . . לו הגדולה .

והגבורה והתפארת והנצח וההוד כי כל בשמים

10 . . . . . רב . . . . . ובארץ זנ כתוב ש . . . . .

דברו . גיבורי כח . . . . .

אני יי הוא שמי וכבורי לאח . . . . .

לפסילים הפסולים . אמרות אי ו . אמרות

טהורות כסף צרוף בע לא מזו שבעתי . . . . .

15 תשמרם תצרנו מן הרור זו לעולם . סביב רשע .

יתהלכון כרום זולות לבני אדם . אמרי ליה רבנן

לרב ביבי ואמרי ליה רב ביבי לרב נחמן ח . . . . .

דברים העומדים ברומן שלעולם בני . . . . .

בהם והנזהר בהן נזהר בשכינה ע . . . . .

20 . . . . . ה מחללן נשבע יי בימינו ובוז . . . . .

(verso)

חלוץ ולטררו מן העולם כענין אל תכריתו את שבט
 משפחות הקהתי וכתיב ולא יבואו לראות כבלע
 את הקדש ומיתו * שכל המגלה פנים בתורה
 העובר על דברי תורה לכבוד עצמו או להנאת
 עצמו והמשנה דברי אלהים חיים להסיג גבולות
 ולפרוץ נדירות נדירו נפרץ ונקרא גבול רשעה
 והעם אשר ז * * * * * שלם * כי את דבר י' בזה
 הכרת תכרת יי' * * * * * מ אמת הוא אלהים חיים
 ומלך עולם * י' אלהי ישראל נתן תורה בסיני לעמו
 ישראל כתיב תורה צ * * * * * לנו משה ומסר הכהונה
 לאהרן * * * * * לב * * * * * ההו * * * * * כתיב יורו משפטך
 ליעקב * * * * * חכמו עשרים וארבע מתנות
 כהד * * * * * כולן ניתנו * לאהרן ולבניו בכלל ופרט
 וברית מלח ופירשו בכלל ופרט אילו מצוותיה
 שלתורה שכן כת במשנת ר' ישמעאל אומ' משלש
 עשרה מידות התורה נדרשת וכול מכלל ופרט
 פירשו מכלל ופרט כיצד כת מן הבהמה כלל
 * * * * * הבקר ומן הצאן פרט * כלל ופרט אין אתה
 * * * * * כעין הפרט * וברית מלח אילו הקרבנות
 * * * * * קרבן מנחתך במלח תמלח א'ג וכתיב 20

XL.

Fragment T-S. 8 J 2, paper, four leaves, size 17 x 13 cm.,
 written in a rather late (thirteenth or fourteenth century)
 cursive hand, and representing the remainder of a letter
 pleading on behalf of the jurisdiction of the Head of the
 Dispersion, who was a descendant of the House of David, for
 whom authority is apparently claimed over Babylon, Pales-
 tine, and Egypt¹. Probably the document was composed by
 David the son of Daniel, mentioned above, and was directed
 against the pretensions of Abiathar². To this points his

¹ Leaf 2 verso, l. 9 sq.

² See above, Frag. XXXVIII, and cf. this fragment, leaf 3 recto, l. 1 sq.
 But it must be pointed out that Daniel is not mentioned as his father.

complaint that he was in money difficulties, as well as his statement that he found support in the government¹, whilst his address to the Daughters of Zoan (= Fostat) "to come and behold" the beauty put upon them and the might and glory fixed among them, contains apparently an allusion to his being ordained as *Rosh Gola* in this Egyptian city².

(Leaf 1 recto)

תעלומיה כי המינו און לשמע דברי חכמים ולבינו
 . . . לרעה צור עולמים וכדאמרינו במדרש
 ולבך חשיית לרעתי לרעתם לא נאמר אילא לרעתי³
 ומכמה שנים קבענו יום יום עתים לתורה וקיימנו
 5 מצות לא ימוש וסדרנו ארבעה סדרים כמה
 פעמים⁴ ורחמנא ליבא באעי וזאת היא נחמתינו
 בארץ מנורותינו עד ישקיף וירא אלהי מעוזינו
 הנותן תשועה לנו כאשר פצה את דויד אבינו
 מיר שנואיו בן יפליא עמנו פלאיו ויקיים
 10 הבטחותיו לנו להגדיל תורתו על ידינו ולהצליח
 מעברינו ולהכין במישור צעדינו ונר לרגלינו
 מבריו ואור לנתיבותינו מטמוני מסתריו כי
 הביאנו המלך חדר . . . ננילה ונשמחה בחויון
 אמריו ואמנם כי עץ חיים היא לאשר בה מחויקים
 15 ויקרה היא הים (?) החקוקים לפני מלך בהיר
 בשחקים ודרכיה ד . . . כי . . . ם החשוקים ודבריה

(Leaf 1 verso)

העתיקים אשר באימות נעתקים ארך ימים
 בימינה לזכור בשמאלה הוד והדר ופ . . .
 אבל עוצם החלואות⁵ הכחיר כחינו וירושש
 עיר מצבירנו עד כי אזלה פרוטה מן

¹ See this fragment, leaf 1 verso, l. 2 and l. 11 sq.

² See this fragment, leaf 3 recto, l. 17 sq. The בנה ציץ are of course a pun on the ציץ (Song of Songs, iii. 11).

³ See *Chaggigah*, 15 b.

⁴ See Friedmann's Preface to his ed. of the *Siphre*, ch. ii. note 18, and Weiss, *Zur Geschichte der Tradition*, III, pp. 187 and 230.

⁵ Read החלואה.

5 הכיס ומכרנו את בגדינו ולא נשאל
 לא זולתי חצרותינו והננו ואת אשר
 נלוים אלינו בדחק גדול וצר ומצוק
 מצאנו עד למאד ורבה משטמה בקרב
 עדתנו יומה להעיר נקם ולהעלות חמה
 10 ואף גם זאת בהיותינו בארצות
 עליוות הטה אלהינו עלינו חסדו בעיני
 אלמואקה אלמהרסה (?) אלעלייה אלמאמיה
 אלנבויה אלזכיה * * * אל מסתנדה

(Leaf 2 recto)

באללה יתמיד מעווינו ממשלתה ויגדיל על
 כל בני חלד תפארתה ויעמיד שמה
 וממלכתה לעולם הלא אנו וכלל איזמתינו
 בצל מנעמי מלכותה לא נתן למוט רגלינו
 5 בימיה והחובה עלינו ועל כל ישראל
 להתמיד השאלה והעיתור בעד ממלכתה
 אל אלהי השמים והוא (?) יכונן כסא מלכותה
 עד עולם סלה מי שת לחכמה בטוחות
 יוליכנו על שאנני המנוחות וטללי הרוחות
 10 לין בקציר חסד להנחות להשלים ממרום
 עצתינו ולהפיק משמי מעל וממינו
 בהדרת הישיבה המעולה אשר הצבנה
 במאמר נורא עלילה לאחוז בכנפות
 הארץ וינערו רשעים ממנה ואשר

(Leaf 2 verso)

הולך שולל הוא ידע את מקומו ונגלה
 כבוד ייי ויבינו הכל כי יש אלהים שופטים
 בארץ למלאת הדין ומשפט יתמכו כבוד
 עניים ואיה מחרפי מערכות עליון הלא
 5 רוח ייי נוססה בהם ואינימו ככל¹ יקפצו
 וכראש שבולת יקצצו ועתה איך יתהלל
 חוגר כמפתח אשר ארש לו את נאות יעקב

¹ Job xxiv. 24.

ונדע באמת כי בדבר אשר זדו עליהם
 הלא להם לדעת כי כסא יסודתינו בהררי
 10 קדש לא יסור שבט ממנה¹ עד כי נצדק
 קדש ורשותה פושטת על כל הארץ צבי
 וסוריה ומימי אבותינו הקדמונים לא
 היה לישיבת צבי בארץ מצרים חלק
 ומנת כי מצרים חוצה לארץ כבבל

(Leaf 3 recto)

חשובה ולמען כי היה אדונינו נשאינו
 דניאל גאון ונשיא בדורו כרבנו הקדוש
 עברו קהלותיה תחת מסורת בריתו
 ואחריו המסינים גבול ראשונים הנאמנים
 5 ומסירים מממע מפואר שורש צפונים
 נתיבותיהם בעיקוש מצינים ואין יכול
 בגפנים עתה על משמרתינו עמדנו
 ונתיצבה על מצור בבטחון צור ישעינו
 והישיבה החשובה אשר ממים חיים
 10 שאובה הנה קבועה ביניהם ורפידתה
 נטויה על אהליהם ותוכה רצוף אהבה
 מבנות דגול מרבבה צאינה וראינה
 בנות צוען בעוז ההדר האצול עליהם
 וההוד הנאדר הקבוע ביניהם
 15 והשכל החולה לרפאת והנכשלת לאמן

(Leaf 3 verso)

לא ימוש החקים החקוקים מלפני אלהי
 אבותיהם עולם ועד מאת יי היתה
 זאת לבאר רמוזות ולפעניח רזות כי
 יהיה לנו עזרה בצרות ויעש עמנו גבורות
 5 נבברות מדוברות להועיל ולעזור עד סוף
 כל הדורות ואז נדעה את עם יי דעה

¹ See *Sanhedrin*, 5 a, where it is proved from this verse (Gen. xlix. 10) that the authority of the Head of the Dispersion extends in certain respects also to Pa'estine. Cf. the *Letter of R. Sherira Gaon*, p. 27.

והנשברה לחבש ונתחזקה בעד עמינו
 ונכליל אותם דעה ומזמה ופאר צנוף
 חכמה לשמור את מקל נועם ולנדע את
 10 חובלים ולשום אהבה תרורה בין יהודה
 ובין ישראל להתיצב על מתכונת הממלכה
 הראשונה אך תיסוב אמונת עתים להכתיר
 בחוסן ישועות ותרים קול חכמת ורעת
 לצפצף על מרומי קרת בכל עם יי

(Leaf 4 recto)

קול אחר להרש רוח נכון לב אחר ורוח
 חדשה לכללם ולא יחצו לשני ממלכות
 עוד ולהם יתן צורנו ישועה לישראל
 בציון תפארתו ועתה שרינו נבירי
 5 איומתינו פאירי עדתינו חנר ומזח ואזרו
 מתנים והאמת והשלום אהבו ותנו תהלה
 לעושה במרומיו שלום ושאלו מלפניו
 ליטע ביניכם אהבה אחוה שלום וריעות
 ולא יוסיפו בני עולה לענותכם ולכלוחכם
 10 כאשר בראשונה ושאר ישוב עם יי: עם
 שאר יעקב אל אל גבור במשפט ובצדקה
 כי מעשה הצדקה שלום ועבודתם השקט
 ובטח עד עולם ובטחו ביי עדי עד כי שלום
 שלום לרחוק ולקרוב ברפואת חיים
 15 להתעודד וביצר סמוך נצור כי בו
 בטוח

(Leaf 4 verso)

הלא ארץ מצרים חוצה לארץ ותם ונוזר אחיו
 שבטי חמד גרו בה ואשר ירעו יי פנים אל פנים
 בה נולד והנחיל זכות ראשונים ההיו בה
 לאחרונים אשר אז בקרבה וכראמרינן
 5 במדרש ויעשו כל הקהל השבים מן השבי סבות
 וישבו בסכות כי לא עשו מימי ישוע בן נח כן בני
 ישראל עד היום ההוא וג' איפשר בא דוד ולא

עשה סכות בא שלמה ולא עשה סכות עד שבא
 עזרא ועשה סכות אילא מקיש ביאתן בימי
 10 עזרא לביאתן בימי יהושע מה ביאתן בימי
 יהושע מנו שמיטין ויובלין וקידשו בתי
 ערי חומה ונתחייבו במעשר ואמר והביאך
 יי' אלהיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך וירשתו
 מוקיש ירושתך לירושת אבותיך מה ירושת
 15 אבותיך אתה נוהג בחידוש כל הרברים¹

XLI.

MS. T-S. 20. 102, paper, one long strip of paper, 47 x 18.5 cm., written in a semi-cursive hand and representing an autograph by R. Solomon, the head of the school, addressed to Ephraim b. Nathan. No date is given in this letter, but it is safe to assume that this Solomon is identical with Solomon the son of Elijah and the brother of Abiathar², ordained by the former as Father of the Court of Justice. Probably he succeeded his brother in the dignity of the Gaon, carrying on at the same time the feud of his predecessor for the supremacy in Egypt, as Elijah and Abiathar before him³.

(recto)

אל אחינו וחברנו ואהובנו ויקרנו כְּנֶקֶד מִן רַב אֶפְרַיִם הַחֶבֶר ח . . . . .
 ישיבת צבי הנשארת עלובה כעקרת עוובה כנזרת בא . . . . .
 היות בו נעזרת תחת אשר היתה גברת בשבתה במחברת אוסרת ומתרת
 פוסלת ומכשרת מטמא ומטהרת מורה ומזהרת פותחת וסוגרת כל אוהביה
 5 בנרובה להשמין כל נסמך בה והוא בעזרתה נשמר וריוהו לא נמר מתחוק
 כנבור כל מתאחר אליה לחבור על מידותיו לעבור צור יאזרהו ובעז
 יאיילוהו וחקן וחסד ימציאוהו ובכל אשר יעשה יצליחהו בר שמריהו ערן נוחהו
 נע מכתבו הנכתב אל חמודנו יהי אל עזרו אחרי צאתו אל חוף הים להסתפח
 כי היד קצרה ואין במה להעזרה והעול כבר ולמאד יקר עלי צאתו אבל
 10 מה לעשות אין דרך ביבשה ואני בים לא אוכל להפליג ראה לצאת הוא אולי
 תהיה תעלה המק יצילוהו וישמרהו ושלום ושיבתו ונכללתי עם אחי השלישי

¹ See *Arachon*, 32 b.² See above, *Frag. XXXVIII*, p. 2, l. 18.³ *Ibid.*

ש' צור והעמידני על כל הכתוב בו ותמהנו יחד. על כל המעשים אשר נעשו
 ועל העצות' היעוצות ועל המחשבות הנחשבות אומרים מי רואנו ומי
 יודענו אנו שלום והם למלחמה און יחשבו על משכבם על דרך לא טוב
 מצבם רעות במנורם בקרבם חרבם תבוא בלבם ואתה התחזק ביי התאמץ ¹⁵
 בצורך ומשנבך כי לא ירפך ולא יעובך אך יהיו כל מעשיך לשם שמים
 כי הוא יצילך מפח יקוש והוא יהיה בכסלך וישמור מלכך רנלך ולא יקשה
 בעיניך בהכתב אליך הוי זהיר בדבריך ואל תמציא מקום למחבלים לחבל כי
 אין מורזין אלא למורזים ולך לדעת כי העת קשה ואין הדור דומה יפה
 והרוב מבקשין עליה להתעולל בה ומחשבין מחשבות וכאשר נאמר בדורו ²⁰
 של ירמיהו ויאמרו לנו ונחשבה על ירמיהו מחשבות דג וכן אמרו אם לשאול
 אותו בתורה כהן הוא כי לא תאבד תורה מכהן ואם עצה חכם הוא ועצה מחכ * *
 ואם נבואה נביא הוא ודבר מנביא¹ אין לנו כי אם להכותו בלשון בשעה שירבר
 כנבואה נכהו בלשון למותו ולהכלימו ואל נקשיבה אל דבריו אם כה לנביאי האמת
 והצדק נחנו מה כמה נשא ונסבול ונשמע ונדרום ולולי חילול השם לא מוש(?)² ²⁵
 על לב דברי המשמיעים אבל אמר אגור בן יקא אל תען בדברי העולם ענה
 כסיל במקום חילול. השם³ הניע מכתבך זה יום כד בסיון וביום כה בו ביום
 שני נכללנו במערה בקהל רב והוצאנו ספרי תורות והחרמנו על כל חוקק
 חקקי און ועל כל מכתבי שוא ודבר כזב ומשלחי מדנים בין אחים להשיני
 תאותם כי למאד הוקשה עלינו אשר נכתב בשם מר רב נתן החביר שפרו ³⁰
 צור ואשר חרה לו בשוב המכתב הנכתב בשמו אליו וכי נעצב אל לבו
 וקם בקהל מושיע(?) ושאל להחרים כדי לנקות את עצמו גם אנחנו נחרים
 על כל חוקקי שקר בשם אנשים צדיקים להטיל מחלוקת בישראל ולשום
 מריבה וכן נעשה ובאינו נעזר ונתחזק אנחנו נבקש שלומם של ישראל
 ואנשי רשע יחשדונו לרעה בעל הדין ינבה את הדין וישיב לאדם כפעלו ³⁵
 ואשר זכרת מן השוקים והגמנים בהם לעיין בטרפות למאד תמהתי
 באשר העמיד בנו לאמץ ולחזק את תאותו הוא הנתפש על הדבר
 איך ביטל התיקון אשר נעשר במושב זקנים חשובים להסב ההנאה
 אליו הכי קצרה ידו או חסרה הנאתו ואם תאותו העירו לזאת לרחק הוא
 ולקרוב היה לו לאמר איך אסב הכל אלי ואוציא ידי זולתי מהנשאר הוא ⁴⁰
 הוא גם הוא משרת לישראל ונושא טרחם ומשאם וריבם ולא יקס * *

¹ Jer. xviii. 18.² Read נשיע.³ See Proverbs xxvi. 4, and cf. *Shabbath*, 30 b.

• • • להוציאו ריקם כאשר המקום הזה על שמי יהיה המקום האחר על שמו • • •
 בשם בניי' בבל וזה בשם בני ארץ יש האמנם יבקש לעקור שם ישיבת
 ארץ יש מארץ מצרים לבלתי היות לה שם הלוא יגרום לעצמו לבלתי
 45 הזכר בה כמה נעתי בזכרו ביום הושענא עד אשר זכרחיו בשם חבר
 אם ירצה היה לו לעורך באשר לך לכל לקחת אותו מדרך ולתת אותו לאיש
 חשוד עתיד הקִבֵּה להפרע ממעמידיו ועתה יקירנו המקום הוא שלך
 נתון לך ממני ומן רבינו השלישי מתנה נמורה לעשות בו אשר
 וכל הנוולך ענשו מיי • ואשר זכרת בעד האשה הנשואה התשובה
 מוכחת על השאלה אם כרברי השואל המק מכל עונש וספק והנה כרוך
 50 במכתב זה כתב אל רבנא נתן ש' צ' להעביר מלבו ושלומך ושלום נלוך
 ירבה נצח •
 שלמה הצ' ראש ישיבת נאון יעקב בריבי

(verso)

ליקר פאר רבינו ויקירנו כִּזֵּל מר ורב אפרים החבר בכו נרולה
 ישמרהו קרושנו וינצרהו משנבנו ברבי שמר • • • • •
 ישע ר • • • • •

XLII.

Fragment Adler, paper, one leaf, size 15 × 19 cm., written in a square hand and dated from Jerusalem in the year 1058. It represents a document in which a certain Joseph b. Shemariah, of Beroka (?), takes upon himself, on oath, not to speak disrespectfully either of the friends of the *Nasi* Daniel or those of the priest Elijah, officiating at that time as the Father of the Court of Justice. This would point to a sort of compromise between the two parties, probably imposed upon them by their followers for the benefit of the "holy Yeshiba," which could only have suffered by these schisms. The leaders themselves, however, had not their hearts in this peace; for, as is clear from Abiathar's *Megillah*, there never took place a reconciliation between Daniel and Elijah.

אל אלה יי' אילמים (?) יי מני, (?) מעיד על עצמי אנא יוסף בן שמריה אשר מברקה שמהיה¹
מהיום הזה ועד לעלם מתהלך ביושר וכושר ונוצר לשונו מרע ושפתותי מדבר מרמה
ושלא אספר בננות אדם מישראל ושלא אפצה פי יי' זכרון יושבי ירושלם וזולתם
את כלל הישיבה הקדושה וחבורתם בשום זילזול לעיקר ושאהיה כמען ועד
לעלם אהב את אהבי אדוני דניאל הנשיא הגדול ראש ישיבת גאון יעקב ואת
5 אוהבי רבינו אליהו הכהן אב בית דין של כל ישראל ושונא לשונאם ושלא אתקבץ עם
חולק עלימו בשום איבה ושאה ואתרחק מן המנודים מפיתו כלל התנאים האילו
קיבלתי על עצמי ברצון ולא באונם כלל בדין קודם ללא ותנאי קודם למעשה בקנין
גמור חמור בהזכרת השם הנכבד והנורא יי' צבאות שמו בביטול כל מודעי ותנאי ש
10 שמסרתי ושעתיר מלמסור ואם אמיר ואמיר תנאי אחד מן התנאים האילו או מקצתו
הראני² בחוקת נירוי ביתדין הגדול וביום הזה שתיים יום ראשון חד עשר יומי
במרחשון שנת אלפא ותלת מאה ושתין ותשע שנין לשטרות תפשתי הקנין בכלי
הכשר על כל מה דכתיב ומפרש לעילא והעדתי על עצמי כלל הזקנים וסמוכי
הישיבה הקדושה חוקקי דשום מכתבם בכתב הזה בירושלם תבנה והיכל
. . . . ל . . . ל . . . . . יי'

XLIII.

Fragment T-S. 8 K 11, paper, two leaves, 18 x 11 cm., written in a square hand and representing the remainder of the כתאב לויאום אלחכאם by A. Samuel Ben Chofni, which has quite disappeared since the days of R. Moses Al-Ashkar³ in the fifteenth century. The matter reproduced here forms the contents of the first leaf; the second leaf contains an index of the said work on civil law (ריני ממונות) which was divided into "gates" (שערין). There are as many as twenty-three "gates" before the MS. breaks off. One of its owners was Solomon, the priest, a grandson of Solomon the priest, styled Gaon. This colophon was covered over by another reading⁴ לער אברהם יחי לער.

¹ Perhaps a corruption of שמהים. This document is altogether carelessly written, having mistakes even in spelling.

² A corruption of דרי אני.

³ See *Studien und Mittheilungen*, by Dr. Harkavy, vol. III, p. 6 g, and p. 35, note 93. Cf. also *J. Q. R.*, XIV, p. 311, list of Rabbi Samuel ben Chofni's works by Rev. G. Margoliouth, p. 311.

⁴ This grandfather Solomon the Priest Gaon is probably identical with

(recto)

שלמה הכהן ביר גאון זל נין שלמה
 עכא
 יהי נכד אהרן קדוש יי זל כאשר
 אלהינו
 היה עם אבותי
 מה שהקדישה לקריאה (?) כבודה
 בת מלך פנימה אמה אלעאני (?)
 5 הסק (?) . . . סת אלמעה (?) בת
 אדונינו מצליח הכהן ראש
 ישיבת גאון יעקב אשר אהב
 סלה וקל ישימה האלהים
 . . . ולתהלה ב- . . . ה בקרב
 10 הארץ ארור גונבו וארור
 מוכרו וברוך שומרו
 במקומו אמן

(verso)

בשמך רחמנ
 כתאב לואום אלחכאם פי אלאחכאם
 תאליף מרנא ורבנא שמואל הכהן
 גאון בן אב בן גאון נוחם בגן עדן:
 5 קאל תבארך אללה אלה אסראיל
 אלעאלם אלדי לא ינהל אלגני אלדי לא
 יחתאנ אלחאכם אלערל דיאן אלחק
 אלדי לא יגור פי קצאיה ולא יטלם
 פי בלאיה ותעאלי אברא :
 10

Solomon the son of Elijah the priest. Cf. above, Frag. XXXVIII, p. 88, l. 18, and introduction to it, p. 80, note 1. Mazliach the Priest is also mentioned in the colophon to Frag. XLIV, dating from about 1111. Our Solomon here (the grandson), the contemporary of Mazliach's *grand*-daughter, must accordingly have flourished in the third or fourth decade of the first half of the twelfth century.

XLIV.

Fragment T-S. 8 F 1, parchment, two leaves, size 20 x 14 cm., written in an ancient square hand, and representing the remainder of a commentary to the tractate *Yoma*, by R. Chananel b. Chushiel, of which the first page is here reproduced. Among the various owners which the codex had is also Elijah the priest, probably a grandson of the Elijah mentioned on Fragment XXXVIII¹. He bought the MS. in 1111.

(recto)

פירוש מסכתא דיומא דפריש רבנו חננאל
 הרב המובהק זצל ביר חושיאל הרב הגדול
 זצל * קניתיו לנפשי אני אליהו הכהן בן
 גאון נין גאון נכד גאון זצל בפסטאט
 5 מצרים כהודש תמוז שמשנת אהכב
 ל'שטרות יהי רצון מלפני אלהינו לשומו
 עלי * * * סימן טוב * * * מן גאולה ונוכה להגות
 בו תמיד ולאסוקי שמעתא אליבא דהילכתא
 אמן
 10 לאדוננו מצליח הכהן גאון בן גאון
 * * * * *
 נין הגאונים ז * * * * *
 מה שקנה שמואל הלוי
 ביר שעדיה הלוי נע
 אנתקל בחכם אלשרא
 15 לחננאל בר שמואל
 נע

(verso)

פירוש יומא *
 שבעת ימים קודם ליום הכפורים מפרישין כהן גדול
 כבית כול תנן התם במסכת פרה תחילת פרק ג'
 שבעת ימי * * * * * ודם לשרפת הפרה מפרישין כהן
 ה' היטורף הפרה מביתו ללשכה שעל פני הבריה כול

¹ See also note 4 to Frag. XI.III.

פיר כלי גללין כלי אבנים כלי אדמה שלא הוסקו
 בכבשן שאינן מקבלין טמאה לפי שאינן כלי חרש
 פרה אדומה נקראת חטאת שנ' והיתה לעדת בני
 ישראל למשמרת למי נדה חטאת היא * * * אמ' רבי
 10 יוחנן מקום היה בהר הבית בירה שנ' * * * * * ונ
 * * * * * מילי צריכין להפריש כהן גדול ביום * * * * *
 * * * * * וכהן השורף את הפרה מבתיהם להר * * * * *
 * * * * * ומפתח אהל מועד לא תצאו שבעת י * * * * * ונ
 * * * * * וכת' בתריה כאשר עשה ביום הזה צוה יי לעשות *
 15 ואמ' ר' מש' דר' י * * * * * ון לעשות אילו מעשה פרה
 לכפר אילו מעשה * * * * * כפורים ואימא כוליה
 קרא ביום הכפורים כת' אמ' יליף צוה צוה כת'
 הכא במלואים צוה יי לעשות וכת' התם בפרה זאת חקת התורה
 אשר צוה יי כול' * ואימא צואה דיום הכפורים
 היא כרכת' ויעש כאשר צוה יי ודחינן דנין צוה
 20 דלפני עשיה דכת' צוה יי והדר כת' לעשות וב
 ובפרה נמי כת' אשר צוה יי ואחר כך כת' ויקח * * *
 אלוד פרה לאפוקי יום הכפורים דעשיה קמי
 צוה כתיבה * ואוז' צואה דקרבת' דכת' ביום
 25 צותן את בני ישראל והדר כת' להקריב את קרבנם *
 * * * * *

XLV.

Fragment T-S. 10 J 1, paper, two leaves of a quire, of which
 the middle pages are missing, size 21 x 14 cm., written in
 a square hand with a turn to cursive of the thirteenth
 century (?), and representing the remainder of a letter by
 R. Sherira Gaon, the father of R. Hai Gaon¹. In its present
 defective state it is impossible to say with full certainty
 what the burden of the letter was, but as it would seem it
 formed a plea for the support of the Babylonian schools, which
 at that time of decentralization did not any longer receive

¹ See leaf 1 recto, l. 8.

the pecuniary assistance to which they were accustomed¹. He tells them that to be sure he was himself helpful in the "setting up of places" (that is establishing schools) in Israel of the West, but if the decay is once allowed to set in in the head (which is probably *Pumbeditha*) the rest of the body is not less sure to degenerate². We have thus in this document another instance of the struggle for authority which took place at the removing of the old centres. The next document is of the same nature, and it is this fact which suggested their insertion in this place, as an illustration of an historical phase already made manifest to us by the contents of Fragment XXXVIII.

(Leaf 1 recto)

מש . . . ינו: ומנהגות סנהדרין מהנה יוצאין
 וגלוי וידוע לפני קרושינו כי מתוך דחק וצער
 אנחנו אוספים את האלופים ואת החכמים בכל
 כלא וכלא וגורסים מסכתא דכלא ומגלים עוד
 5 מסכת אחרת וקובעים פרקים ואוחזים את
 הגדר שלא יפרץ ונעזרים ביי אלהינו ומביאין
 את התלמידים לפנינו מדי עת בעתו לראות מה
 שנו ומה למרו בשבתם ואשר יוסיף נוסף בכבודו
 ואשר יתעצל נחרידהו אנו * וגם האיי בחורינו
 10 שוקד ללמדם ולשום בפיחם ואשר לא ידע לשאול
 ילמדוהו דרך הקושיא ויחבב את הדרך בעיניו *
 ומטרפינו ומחלקינו (?) ומפי עוללינו אנחנו
 מונעים ונותנין להם לגדור את הרבר הזה
 ולתקן את מקום הורינו ואשר היו תלמידי אבינו
 15 ואבי אבינו במה שראינו עושין אותו אנחנו
 עכשיו עושין אותו בעצמינו לחבב את הרבר
 למען לא תפוג התורה * ומרוב הדוחק הן כבד
 עלינו הצער ורבענו תחת משאינו ואין לאל
 ידינו ואין בנו יכולת

¹ Leaf 2 recto, ll. 15-19.

² See leaf 1 verso, l. 16, and leaf 2 verso, ll. 3-7.

(Leaf 1 verso)

• • וְהִצְדִּיק עַל כָּל הַבָּא עֲלֵינוּ • וְהוּא נִצַּחְנוּ וְשָׁרְנוּ •
 וּמְקוּיֵנו וְתוֹחַלְתֵּינוּ וְדִינוּ • וְעַלִּיכֶם אַחִינוּ • מוֹד
 בְּדַבָּר וּמְתוֹךְ דַּחַק וְצַעַר כְּתַבְנוּ אֵלֵיכֶם וּדְבָרִים
 הָאֵלֶּה וּמְרוֹב שִׁיחֲנוּ וּכְעִסֵּינוּ הִרְבִּינוּ בְּדַבְרִים
 5 עִמָּכֶם כִּי אַתֶּם הָרִי יִשְׂרָאֵל וּנְכַבְדִּיהֶם • • • כִּי יִמְנַעַן
 חוֹקֵי הַחֲכָמָי יַעֲזוּבֹן אֶת הַתּוֹרָה וַיִּתְעַסְקוּ (?) בְּמַלְאֲכוֹת
 כְּכַת' וְאֵדְעָה כִּי מִנְיוֹת הַלְוִיִּם¹ וְגַם מֵהַ תְּקַנַּת הַדְּבָר
 לְהַרְיֵב עִם חֲשׁוּבֵי יִשְׂרָאֵל וּנְכַבְדִּיהֶם כְּכֶם וּכְיוֹצֵא
 בְּכֶם כְּאִשֶׁר הִרְיַבְנוּ עִמָּכֶם עַד אִשֶׁר יִתְקַן הַדְּבָר
 10 כְּכַת וְאֵרִיבָה אֶת הַסִּנְיִים וְאוֹמְרָה מְדוּעַ נַעֲזוּב
 בֵּית אֱלֹהֵינוּ • וְאֶקְבָּצֶם וְאֶעֱמִידֶם עַל עַמְדָם² וְלֹהֲצִיב
 פְּקִידִים וְנֶאֱמַנִים לְנִבּוֹת וּלְקַחַת וּלְקוֹם בְּדַבָּר כִּכ
 אַחֲרָיו וְאוֹצְרָה עַל אוֹצְרוֹת שְׁלֵמִיָּה הַכֹּהֵן וְצִדּוֹק
 הַסּוֹפֵר וּפְרִיָּה מִן הַלְוִיִּים וְעַל יָדָם חָנַן בֶּן זְכוּר
 15 בֶּן מַתְנִיא כִּי נֶאֱמַנִין נַחֲשָׁבוּ וְעַלֵּיהֶם לְחַלֵּק לְאַחֵיהֶם³
 וּכְאִשֶׁר הוֹכַחְנוּכֶם בְּאַהֲבָה בֶּן הַנָּה הֵיִצְבְּנו
 יָד לִישָׁר בְּכָל אֶרֶץ מְבוֹא הַשֶּׁמֶשׁ בְּהֵם כִּמֵּת כָּל
 חֲכַמְיָה אֶת הַזֶּקֶן הָרַב הָאֲדִיר וְהָאֲבִיר וְהָאֲצִיל •
 . . . . .

(Leaf 2 recto)

• • • • • סִתְּלָקוּ • הַחֲכָמָי • וְלֹא הָיָה מוֹמָהָה חוּץ
 מִ • • יוֹסִי אִם לֹא מֵאִיר לְסַמְכוּ אֵב בֵּית דִּין אִם
 לְחַן צִרְתָּהּ בְּצֵדָה אִם לֹא שְׁעָה צְרִיכָא לֹא תִּירוּ
 וּסְמַכּוּ אֵב בֵּית דִּין וְכַתֵּב לֹא תִּתִּיב צְפוּרִי
 5 תִּתִּיב • גַּם צְפוּרִי מִצָּאָה בֵּית •⁵ וּכְשֶׁנִּפְטַר ר' מֵאִיר
 מֶלֶךְ ר' יוֹסִי • וְשָׁכַב בְּצִיפוּרִי • וְחִנְיָא בֶּן אַחִי ר'
 יְהוֹשֻׁעַ בֶּא לְכַפֵּר נַחֹם וּנְבָרוּ עֲלֵיו בְּדַבָּר שֶׁאֵי
 אֵיפְשָׁר לְהוֹכִירוֹ וְנִתֵּן לֹא ר' יְהוֹשֻׁעַ דּוֹרוֹ שְׁמוֹ

¹ Neh. xiii. 10.² Ibid. xiii. 11.³ Ibid. xiii. 13.⁴ See *Solah*, 49 b.⁵ The source for the last four lines is unknown to me.

ונתרפא והניסו ד' יהושע לבבל ושכב שם¹ • ור'
 10 יהודה בן בתירא עד אן בית מדרשו בנציבין
 ורבי בציפורי היה ומקום מוכן לו בבית שעריים²
 כל אחד ואחד מאלה התכב צוי קדמוניו ללכת
 אחריו אל מקומו • וכן שכן אתם מחמדנו שהיו
 אבותיכם רגילין להיות הוראותיהם ושאלותיהם
 15 מן הישיבה מבית הוועד • ואתם הנכם •
 משחיתים את המק הזה³ בהחרישכם ממנו
 ובעזבכם אותו כי מאז החרישו אבותיכם
 התחילה הישי' לחסוד ועתה הנה הולכת
 וחסוד • ספו שנה על שנה • ואל אלהנו נשים
 20 דברתינו • להצילכם מן העונש כי הנה הוכיח

(Leaf 2 verso)

את אבותינו אחרי אשר הזכיר כמה מ • • • • •
 יאמ להם יען מה נאם יוי צבאות יען בית • • • • •
 הוא חרב ואתם רצ' א' לביא⁴ ואם אמור תאמרין
 בלבבכם כי תישארין אתם על מתכונתכם ולא
 5 יישחתון מדרשיכם והישיבה נשחתת הלא—
 ראשיכם המה ככ ראשיכם שבטיכם ואיך
 ישחת הראש וישלם הגוף ואחר הראש הגוף הולך
 הקיצו נא אחינו והביטו באלה ושימו כבוד לשם
 אלהיכם ולתורתו ולחכמיה • ולכו במנהג
 10 אבותיכם ובדרך הוריהם והחזירו את הדבר
 לישנו והגידו לנו ספיקותיכם למען תראון את
 החמי
 החשיבות והתנובבו במ ונס יחזק לב הישיב

¹ See *Koheleth Rabba*, I, 8 (§ 4), *Jer. Nedarim*, 40 a, *Sanhedrin*, 32 b; see also the *Letter of R. Sherira*, p. 16. Cf. Bacher, *Agada der Tannaiten*, I, 389 sq. text and notes.

² See the *Travels of R. Pethachin*, ed. Benisch, p. 8.

³ See Gen. xix. 13.

⁴ *Haggai* i. 9.

בראותם כי אתם פונים אליהם ופחדים למוניהם
 ויודעים מקום טרחם בתו מן התשובות ודעו
 15 כי לא לכבודינו ולא לכבוד בית אבינו דיברנו
 אליכם קשות כאלה כי לכבוד יי' ולכבוד תורתו
 למען לא יאבדון ארבע אמותיה כי אפלו רבתה
 תורה הרבה מאד במקומות אחרין ואולם
 ארבע אמות שלהלכה הנה הם וזאת הצורה
 20 הוא במקום קנה' וראשה הוא במקום

XLVI.

Fragment T-S. 28. 24, one long strip of parchment, size 59 × 16 cm., written in a square hand but with a strong turn to cursive. It is defective at the beginning and the end, whilst the right margin has also suffered badly. The fragment represents a *responsum* (probably autograph) of some great Rabbinical authority addressed to R. Shemariah b. Elchanan (of Alexandria), who flourished about the end of the tenth century¹. In its present condition it is impossible to say who the writer was, but I may state that the Geniza possess various documents from which it is evident that Shemariah was the correspondent of the Gaon R. Samuel b. Chofni. We may thus attribute our fragment to this last Gaon of Sura. The Halachic contents of this *responsum* are of the usual kind addressed to and answered by the Geonim; but they are prefaced by an appeal for the support of the מתיבתא and a dissertation proving the authority of the Babylonian schools, even after the establishing of new centres of learning in the west, which, like the preceding document, gives evidence of the strained efforts made by the last great representatives of the Babylonian schools to maintain the ancient seats of authority.

¹ See recto, ll. 85 and 86, and cf. *J. Q. R.*, XI, p. 646, note 2.

(recto)

- . . . . . כבד . . . . . ר מעם אני . . . . .
 . . . . . זכר נב . . . . . ומה נעשה משפט . . . . . שמת מש . . . . .
 יחכ . . . . . אנחנו מקבלים עולו ומכנים ים . . . . . בת מלך על חכמות גלות ליסרם
 במ . . . . . ת זמן המשכילים יבשלו לצרף ב[ה]ם ולברר וללבן¹ ומה פרוש לצרף ליסרם ולצרפ . . . . .
 5 . . . . . דכת צרפתוך בצור עני ולברר תורתם ולהניה שביל . . . . . וללבן לכפר
 . . . . . ראל בעבורם כי ינדבתם במקום קרבנות ובכפור עון ככת אם יהיו . . . . .
 [חטאי] כם לשנזם לשלז ילבינו² וזאת ידועה כי מצות המתכתא קבלוהו ישראל . . . . .
 . . . . . ס . . . . . לקר בנות ולכל צרכי הציבור ואין לך בגלות דבר שכל ישראל . . . . .
 . . . . . שב תשובה ואין אנחנו יודעים למה אתם שכחים את כל אלה ומשי . . . . .
 10 . . . . . מ . . . . . ח . . . . . את דברינו . . . . . ובהשיבנו אל שעפינו שום . . . . .
 . . . . . נוסחי פרק על . . . . . כם עריכם לא נראה זאת נכוחה כי כל רחום (?) . . . . .
 . . . . . מצואות חנ . . . . . חרדים מדקדקים במ ואף על פי כן צריכין להם ואין
 . . . . . ות אלא מפי רב מובהק ואתם יודעים כי הראשנים היו מחברין בתי מדרשות
 . . . . . בד שלא ישמעוהו . . . . . ואפילו בעתים רחוקות דוחקים את עצמם ללכת ללמד
 15 . . . . . אשר אמרנו בתלמוד ר אמי ור אסי הוה קא בני ל . . . . . ננאנא לר אלעזר
 . . . . . אדניניתו לננאנא איזיל אישמע מילתא מבית ועדם ואיתו³ . . . . . ואפילו היה עליהן
 . . . . . ומנעים כאשר הנירו לנו בעסק יום שעברו את רבן גמליאל מן הנשיאות
 . . . . . דן אר אל[עזר] בן עזריה שאף רבן גמליאל לא מנע עצמו מבית המדרש . . . . .
 . . . . . תם במקום בית הועד היו מחפשים ומדקדקים מה חידוש היה שם . . . . .
 20 . . . . . ז . . . . . תנן בן ברקא ור אלעזר חסמא שהלכו להקביל פני ר יהושע בפקיעין א . . . . .
 . . . . . מה חידוש היה היום בבית המדרש אמר לו תלמידיך אנו ומימיך אנו ש . . . . .
 . . . . . אף על פי כן אי אפשר לבית המדרש בלא חידוש שבת שלמי היתה אמרו . . . . .
 . . . . . ר אלעזר בן עזריה היתה ובמה היתה הגדה וכל העינין שאתם יודעים שר
 . . . . . אף על פי שבעבורו נתעברו רבן גמליאל חוקם ר אלעזר בן עזריה ובפיוסו עמד . . . . .
 25 . . . . . כאשר מפורש בברכות⁴ כיון ששמע מדרש ר אלעזר . . . . . בן עזריה אמר לתלמידיו
 . . . . . ת טובח היתה בידכם ואתם מבקשים לאבדה ממני . . . . . וגם המעשה שלך יוסי
 . . . . . דרמסקות שהלך להקביל פני ר אליעזר בלוד ושאלו על חידוש בית המדרש ואמר לו
 . . . . . פשוט עיניך וקבל עיניך פשט ידו וקבל עיניו והעלה לו את החידוש בהלכה למשה
 . . . . . ני ותונא (?) לכשנתישבה דעתו אמר יהי רצון שיחזרו עיני יוסי למקומן וחזרו⁵ . . . . .
 30 . . . . . ושמעו (?) האתנים מוסרי ארץ אתם איך שכחתם את בית הועד ונטשתם את הישיבה
 . . . . . הרמים גדולים אתם אי אפשר שאין ביניכם ספיקות נסו נא וראו האתם צריכין

¹ Dan. xi. 35.² Isa. i. 18.³ Berachoth, 16 a. Cf. Rabbinowicz, *Variæ Lectiones*, a. 1.⁴ See Berachoth, 27 b and 28 a.⁵ See Chaggigah, 3 b sq.

- חון • ואם גם אתם חסרתם על אחת כמה וכמה ואתם יודעים כי תורה
 • • • • • אלא מפי רב מובהק כאשר היו הראשנים מתאווים לשמע שמועה
 • • • • • ה למען סוד הספקות ויש כי השומע בחילוף דברי אומרה כאשר היה
 • • • • • למד מפי ר' אבא הלכה כרבן שמעון בן נמליאל בטרפות ואמ' מאן דהוא 35
 • • • • • אינימרה לשמעתא מפומא דמארה • • • • • מצא את ר' אבא בריה
 • • • • • ה בר' אבא ושאלו על הרבר אמר אלו חילוף הרברים אמרתי ואם ממני תלמד
 • • • • • משוכח¹ ויש כמה דברים מסיעין נחלת הורים וזכות אבות ואף המקום
 • • • • • שהשכינה שגלתה לבבל מסיעת שנ' למענכם שלחתי בבלה ודרשו חכמים
 • • • • • חביבין ישראל שכל מקום שגלו שכינה עמהם ועתה בבבל היא והיא במקום 40
 • • • • • עמדה על כנה ככת' הו' ציון המלטי' וי'שבת' [בת' בל' הלא תל' • • • • • כם בבל היכא
 • • • • • שריא שכינה רב אמ' בכנישתא דהוצל וש' • • • • • אמ' בכנישתא • • • • • שף ותיב
 • • • • • [נה]רדעא ולא תימא הכא ולא תימא הכא אלא א' • • • • • זמנין הכא • • • • • הכא²
 • • • • • ת הם מדרשנו ובה קביעת הישיבה לסיוע השכינה • • • • • אלנו מברכין
 • • • • • ינו' תמיד אף בכנסת יחזקאל הנביא ודניאל איש חמודות ועזרא הסופר 45
 • • • • • נריה ושאר חכמי התלמוד זכרונם כלם לברכה³ אף עדת החכמים ו' • • • • •
 • • • • • ה עומדת במקום סנהדרין אף ס' • • • • • לב אף דוחק החכמים כל אלה גורמין
 • • • • • מקומות נוחלי תורה נפרדו (י) ישיבה ואתם אחינו בעשרכם
 • • • • • ובסחרותכם עסקין נאין עליכם נ' • • • • • תורה אומנותכם כאשר עלינו
 • • • • • עליכם ואין חייבין אתם אלא כיכולת והוא אשר יתקיים בידים אבל 50
 • • • • • לשאל ולחפש מאתנו וכאשר שנו רבותינו בענין ואספת' דגנך מה תלמוד
 • • • • • ר לא ימוש יכול דברים ככתבן תלמוד לומר ואספת הנהג בהן מנהג
 • • • • • ועל זה נסמוך ואף על פי שאמ' ר' שמעון בן יוחאי אפשר אדם זורע בשעת
 • • • • • חורש בשעת חרישה קוצר בשעת קצירה תורתו מה תהא עליה אלא
 • • • • • עושין רצונו שלמקום מלאכתן נעשית על יד אחרים שנ' ועמדו 55
 • • • • • לכם • • • • • ובזמן שאין עושין רצונו מלאכתן נעשית על ידי עצמן שנ'
 • • • • • דגנך ומלאכת אחרים נעשית על ידיהן שנ' ועבדת את אויביך הרי
 • • • • • ו בתלמוד אמ' אביי הוי רבנן דעבוד כר' ישמעאל ואיקיים • • • • • להו כר'
 • • • • • בן יוחאי ולא איקיים⁴ • • • • • ח' לנו אמ' ר' האנא פת' • • • • • ה עולמינו (?)
 • • • • • בר נפחא ובעא • • • • • שיעורי ביה טריפאתא ובעיתי 60

¹ See *Chulin*, 50 a.

² See *Megillah*, 25 a. Cf. also *Kethuboth*, 111 a.

³ See Benjamin's *Itinerary*, pp. 67, 69, 73, and 74. See also Pethachta's *Travels*, p. 50 sq.

⁴ See *Berachoth*, 35 b.

- . . . . . מן קדמוה . ולא שבקני . . . . . ין בעלי אומניות רשאיין לעמוד
 תלמידי חכמים . . . . . עה שעסקין . . . . . הן כל אלה מאשר חסה התורה על
 כל חכמי הישיבה נפרדים לתורה ובשלום ישראל חקיהם אילו ואילו
 . . . . . כר ככת שמה זבולון בצאתך ויששכר באהליך זבולון עשיר שנ בו
 65 . . . . . ישכן ויששכר חכם שנ ומבני יששכר יודעי בינה לעתים לדעת
 . . . . . ישראל זבולון מספיק צרכיו ויששכר ויששכר עוסק בתורה² וכן כת
 . . . . . עו ליושבי ירושלם לתת מנת הכהנים הלויים למען יחזקו בתורת יי³
 . . . . . ותר ממנו אתם יודעים ואם נאריך בתוכחותיכם להג הרבה יגיעת בשר
 . . . . . יין ברברים יכאיבונו כאשר יכאיבכם כי כמונו אתם חשובים לנו . והדבר
 70 . . . . . ומנודר כי אף על פי שנפסקו מנהגותיכם הנה כל המנהגות אשר נהגו
 קדמונינו למקומכם מן השבח ומן הברכות מצויו בידינו לא יופר ולא יזמר .
 . . . . . ותמיד אתם מקבלין ברכותינו ויי ישמע ויענה . עתה אחינו . . . . .
 . . . . . בכם והוכיחו בם את עצמכם וגם הוכיחו איש את רעהו . . . . . כבוד
 אביכם ולתורתו ולחכמיו וחרדו חרדה גדולה לקראת דברינו אלה ויביאו
 75 . . . . . נין באזניכם וחוסו ורחמו על הוד ישראל הוא הישיבה ועל ארבע
 . . . . . שלהלכה שאין לו להקבה בעולמו זולתם ואל תנושו את דברינו אלה
 . . . . . וזנחום ושמחנונו בשאלות ככל ה . . . . . צכם מן החמורין ומן המצות (?) . . . . .
 . . . . . פין למען יתעוררו התלמידים ל . . . . . מן וידעו כי יש
 . . . . . וגם חזקונו בנדבותיכם ומתנותיכם ונהגו לנדור נדרים
 80 . . . . . בת ושלמים וכתבו וצוו את כל סביביכם לע . . . . . ככת
 . . . . . כם כל סביביו יבילו שי למורא . . . . . ין זבח . . . . . ים
 . . . . . מ]קומכם כי . . . . . אמכם אין אנו יודעים את ראשי . . . . .
 . . . . . אשר הוריעונו איך נעשה למען . . . . .
 . . . . . ים מדרש קבוע ותלמידים לומדים . . . . . על שם . . . . .
 85 . . . . . רהא . . . . . האדיר האביר האציל רבנא שמריה הראשי [שיבה] .
 . . . . . רם ל . . . . . בן רבנו אלחנן זכרו לברכה אשר נאגרו . . . . .
 . . . . . חכמתו ותגל תבונתו והודתו מס . . . . .
 . . . . . רוש ברהובות יתנו קול . . . . .
 . . . . . מנח . . . . .

¹ *Chulin*, 54 b.

² See *Gen. Rabba*, ch. 72, § 5. The quotation is not verbal.

³ See 2 Chron. xxxi. 8.

(verso)

אחר מכם . . .
 ושמעין . . .
 בנ . . . וא . . .
 . . . וכי אשת א . . . אלא בש . . . אשר בש . . . ת אף . . .
 . . . ת היא קיימא ל . . . כרת 5
 . . . בא . . . ש . . . א בלא יבא דברי ר' עקיבה שמעון התמני אומ . . .
 . . . דברין וקיימא לן הלכה כשמעון התמני משום דקא סתם לן תנא כותיה¹ . . .
 . . . רצון ואין עבירה הכל הולך אחר הספ . . . ד אך . . . . .
 . . . כל מקום שיש קידושין ויש עבירה . . . . .
 . . . ח . . . . . לכהן הרין 10
 וכל שאין לה עליו קידושין אבל יש לה על . . . . . לל . . . . . זה . . . . .
 על אחת מכל עריות האמורות בתורה וסתמת בש . . . . .
 על אחרים קידושין הולך כמוה ואי זה זה ולר שפחה² . . . . .
 אף על פי שנחלקו ב . . . שמאי ובה הלל בצרות מודים שאין ממזר . . .
 . . . איסור ערוה . . . ענמ . . . כרת ולא שנא זכרים ולא שנא נקב . . . 15
 וכני בניהן ובני בת . . . עד סוף כל הדורות³ דתנן ממזרים ונתינים . . .
 עולם אחד זכרים ואחד נקבות ואותן שנולדו ממנו ומבניהם . . . . .
 לישראל אותן הנשואות יש על בית דין להפרישן מהן ואת ג . . . . .
 משוחחרין ונתינים ושתוקי ואסופים דתנן גירי וחרורי . . . . . נתיני ש . . .
 . . . מותרין לבא זה בזה⁴ ואף על נב . . . דמותרות לנשא לגרים ל . . . 20
 הוא דתנינא נר נזשא ממוזרת והולך ממזר דברי ר' יוסי ר' יהודה . . . . .
 ממזרת וקיימא לן הלכה כר' יוסי דאמרין בסופה דשמעתא הילכתא . . . . .
 בכהנת זמותר בממזרת מותר בכהנת לא הוזהרו כשרות לנשא לפסולין⁵ . . .
 בממזרת כר' יוסי והנקבות אין להן תקנה ולא לבניהן כלל אבל הזכרים יש להן . . .
 כר' טרפון רתון ר' טרפון אומ' יכולין ממזרין לטהר ביצר ממזר נזשא שפחה . . . 25
 עבד שהריו רבו נמצא בר' חורין ר' אלעזר אומ' הריו זה עבד וממזר הואמרין . . .
 איבעיא להן ר' טרפון לכתחילה או דיעבד קא שמע אמרו לו לר' טרפון טהרת את . . .
 ואת הנקבות לא טהרת ואי אמרת לכתחילה קא אמ' ממזרת נמי נסב לעבדא עב . . .
 לו חיים ומסקנא בשמעתא שמע מיניה טרפון לכתחילה קאאמ' . . . שמע מינה . . .
 לן הלכה כר' טרפון דאמ' אמ' רבי יהודה אמ' שמואל הלכה כר' טרפון⁶ . . . 30
 ולגב . . . שמפליג בספינה קודם הפסח והגיע הפסח והוא בספינה ואין דרכן של . . .

¹ *Jebamoth*, 49 a.² See *Kiddushin*, 66 b.³ *Jebamoth*, 14 a.⁴ See *Jebamoth*, 68 b, and *Kiddushin*, 69 a.⁵ *Kiddushin*, 72 b and 73 a.⁶ *Kiddushin*, 69 a.

- הספינה להדליק בה אש ואינו יכול להתעסק בעסקי הפסח מאי תקנתיה לא נ . . .
 השאלה באי זה דבר צריך לאש לעסקי הפסח אי מעולם ביעור חמץ קיימא לן . . .
 אינו בשריפה בלבד אלא בכל דבר שמתבער בו ואף על גב דתנן ר יהודה . . .
 35 ביעור חמץ אין בשריפה קיימא לן דליה הילכתא כר יהודה אלא כרבנן כו מ . . .
 אומ' אין ביעור חמץ אל א בשריפה והדין נותן ומה נותר שאינו בכל יראה ובל . . .
 שריפה חמץ שישנו בכל יראה ובל ימצא אינו דין שטעון שריפה אמרו . . . כל דל . . .
 תחילתו להחמיר וסופו להקל אינו דין לא מצא עצים לשרפו יהא יושב ומטיל ו . . .
 השביתו ש . . . מכתיכם בכל דבר שיכול להשביתו כ . . . נן והב' אומ' מפרד וזור . . .
 40 מטיל ליום והלכה כחכמים וישראל זה שהוא בספינה והניע זמן ביעור חמץ ואין . . .
 אש לשרוף חמץ שבידו א . . . טים הם שנשרו במים ויש בהן איסור חמץ כי מש . . .
 לים וזה הוא . . . בעורן ואם ל . . . ררך בלא פירור וזה הוא ביעור ר דאמרין א . . .
 מפרד וזורא לרוח מפרד . . . ליום או דילמא מפרד וזורא לרוח אבל ל . . .
 ותנן נמי . . . דה זרה ר יוסי אומ' שוחק וזורא לרוח או מטיל ליום . . .
 45 וזורא לשוחק ומטיל ליום או דילמא שריה וזורא לרוח אבל ליום מטיל . . .
 מסתברא עבודה זרה דלים חמלה לא בעיא שחיקה חמץ לשאר נהרות בעינן . . .
 ליה רב יוסף אדרבה איפכא מסתברא עבודה זרה דלא מאוסה בעיא שחיקה . . .
 דמאי לא בעי פירור תניא כותיה ו . . . תניה דרב יוסף . . . נ . . . כותי . . .
 מהלך במדבר מפרד וזורא לרוח . . . לך בספינה מרר ומטיל לים . . .
 50 ואף היה מהלך במדבר שוחק וזורא לרוח היה מהלך בספינה שוחק ו . . .
 קשיא לרבה פירור קשיא לרב יוסף שחיקה לרבה לא קשיא הא ליום מטיל . . .
 נהרות פירור לרב יוסף לא קשיא הא בחיטי הא בנהמאי שמעי . . .
 בהו איסור חמץ לא מיבעי ליה למשרינהו למיא עד דכתשיא . . .
 פת כיון דכי שאדי ליה במיא מנפשיה מיפריך לא צריך לפרר . . .
 55 אש סאני ליה למיפיק ידי ביעור ואי משום מצה הלית ליה אש ל . . .
 למיפק בה ידי חובתיה לגב מצוה וראי לא נאפיק ידי חובתיה אלא בשנה . . .
 להם ולא מיקרי לחם אלא עד דאפי ליה בין בתנורין בין עפרא ו . . .
 להם ונאפיק בה ידי חובתיה הולכך האי בר ישראל דמפרש בסניה . . .
 ומסתפי דילמא מאטי פסחא והוא בנוה ולא יכול למיפק . . . בספינתא . . . א . . .
 60 למיעבר . . . ה בשימור ובמים שלנו ושלשו נשים וש . . . מה שהזהירו חכ' ב . . .
 מצ . . . ק . . . עול לטוה דספינה . . . על . . . ב . . . מן המובחר למוכלה בש . . .
 כשהוא חמה כדאשכתן בל . . . ותנינן גם גדולה . . .
 שסילוקו כסידורו כרצ' לש . . . א לחם חום² מצוה . . .

¹ *Pesachim*, 21 a, 27 b, and 28 a.

² See *Minachoth*, 96 b. Cf. also *Jer. Pesachim*, 29 b, regarding יצנה.

- הכא כיון שאי איפשר לו לל . . . . . עתה ילוש מקורם לכן ו . . . . .
- 65 דאי מאטי פיסחא עד יהוא ב . . . . . ד עלי . . . . . שקביה י . . . . . ח . . . . .
- לן מצה בזמן הזה חובה מן התורה רכת בערב תאכלו מצות הכתוב כבש . . . . .
- ואילא עבד הכי פושע הוא ואין לו תקנה ברבר אחר לנבי מצה . . . . .
- ולנבי המהלך בנילוס נהר בספינה ובאתה שבת והוא בספינה . . . . .
- לצאת מן הספינה לישוב או יהלוק בדרך הלכו . א . . . . . למקום קרוב . . . . .
- 70 ללך שאיפשר לו ללך ביומו וכול להכנס בספינה ואפילו בערב שבת ופ . . . . .
- להגיע לאותו מקום ביומו ורוצה ללך למקום רחוק אסור לו ליכנס בספינה . . . . .
- משלשה ימים קודם לשבת דתנינא אין מפלגין בספינה פחות משלשה ימי . . . . .
- לשבת ואם נכנס בספינה שלשה ימים קודם לשבת או אם הולך למקום קר . . . . .
- . . . . . מ . . . . . שבת ובאתה שבת עליו והוא בתוך הספינה אינו זקוק לצאת . . . . .
- 75 . . . . . בדרך הילוכו דתנינא ופוסק עמו על מנת לשבות ואינו שובת רנ . . . . .
- . . . . . שמעון בן גמליאל אומ' אינו צריך¹ . . . . .
- וראובן ישיצא ממדינתו והניח אשתו בחצרו ונפטרה אשתו ונשתייר הת . . . . .
- דורן ורצה השלטון ליטלה לומר שהיא נכסי הפקר שאין להם בעלים ועמה . . . . .
- ונ . . . . . דין ואמר להם אם אציל חצר זו אטול חציה ואמרו לו הן ופיים ע . . . . .
- 80 שלטון והניח החצר בחזקתה לאחר זמן בא ראובן בעל החצר וירד בחצרו . . . . .
- שמעון שחציה . . . . . הצלתיה מירי השלטון ועל דעת כן הצלתיה אומ' . . . . .
- איני יודע מדבר זה כלום חצרי שלי היא וכל העניין שה . . . . .
- . . . . . שתי שהדין עם ראובן מכזה טעמים אחד שה . . . . .
- . . . . . ארא בעלמ' . . . . . הוא דאמ' ואיפשר שהיה חוזר בו ולא ה . . . . .
- . . . . . לא מ . . . . . שמ . . . . . ול מיר אנש . . . . . לא הציל מיר הנס שה . . . . .
- . . . . . בן לומר לו אפילו ירד בה השלטון ה . . . . . אני בא וי . . . . .
- . . . . . בה . . . . . א . . . . . לשת נכסי הפקר וכשהייתי אני בא ועומ . . . . .
- . . . . . ומקום מפניו בעדים שהיא חצר . היה מחזירה לי וק . . . . .
- . . . . . הבעלים להציל ובא אחר והציל לא עבד ולא מידי ועוד ש . . . . . פ . . . . .
- 90 . . . . . מוכחא מילתא שלא היה ראובן יכול להציל . . . . . ון שלא . . . . .
- . . . . . לא ידע אם ירד בה השלטון אם לאו ולא נתיאש ממ' שלא . . . . .
- . . . . . שמעון והציל ה . . . . . היה זוכה קה ב . . . . . ענת מציל מ . . . . .
- . . . . . ון הלם . . . . . מן אם נתיאשו הבעלים הרי הן ש . . . . .
- . . . . . הלא ידע . . . . . אות נים . . . . . אילא . . . . .

¹ *Shabbath*, 19 a. Cf. *Teskuboth Haggeonim* (ed. Lyck), no. 61, and *Responsa of Maimonides* (ed. Leipzig), I, §§ 154-156.

LATEST ADDITIONS.

XLVII.

MS. Adler, paper, one leaf, size 20.5 × 16.5 cm., written in an early cursive hand and representing, as far as I can judge, another fresh fragment of R. Saadyah's controversial letters against Ben Meir. The text seems to be corrupt in places. The following lines were supplied to me by Mr. E. N. Adler, which he copied from an ancient list of books in his possession:—

וגו פיה באב מן כתאב אלמדכל ותפסיר אבות מלאכות וארבעה
שערים לרבנו סעד[יה]

וגו פיה ונובאל צלאה לרבנו סעדיה ומתנות כהונה.

וגו פיה שער עבראני וגו פילש הגדאת ופיה מ[ט]אל לרבנו סעדיה ז"ל
5 וגו דראשאת מוגלד בר'ק וגו חזאנה וגו חזאנה פיצ'א ופיה ר' שערים

Possibly the כתאב אלמדכל is identical with the החלמור attributed to the Gaon (see Weiss, *Zur Geschichte der Tradition*, IV, p. 156). About the מתנות כהונה cf. above, Fragment XXVII.

(recto) ^r

ושירין ¹ ואם נולד לאחר מכן שלימין אחת מה שקבעו חכמ כל ² תש • •
שיש בו עיבור ונולד קודם תצ'א חלקין משעה התשיעית ביו ששי
חסרין ואם נולד לאחר מיכן שלימין: וגם כתב ואם אין בה עיבור
ולא בשנה הבאה ונולד קודם תת'טנ' משעה ראשונה
5 בלילי ששי חסירין ואם נולד לאחר מיכן שלימין תמורת משקבעו
חכמים אם אין בה עיבור ולא בשנה הבאה ונולד קודם תה' חלקין
משעה ראשונה בלילי ששי חסירין ואם נולד לאחר מיכן שלימין:
וגם כתב ואם יהיה השנה הבאה עיבור ונולד קודם תת'מה חלקין
משעה עשירית בלילי ששי חסירין ואם נולד לאחר מיכן שלימין
10 ועוד כתב שער שני כל תשרי שיש בו עיבור ונולד קודם זנו חלקין
משעה ראשונה ביום רביעי חסירין ואם נולד לאחר מכן שלימין

¹ Very faded, and might also read חסירין.

² The *Lamed* is doubtful. It may also be a *Kaph*.

תחת משקבעו חכ כל (?) תשרי שיש בו עיבור ונולד קודם תִּצְאָ
 חלקין משעת יִז בלילי רביעי חסרין ואם נולד לאחר מיכן שלימין
 וגם כתב ואם אין בו עיבור ונולד קודם תִּתְמָה חלקין משעה עשירית
 בלילי חמישי כסדרן ואם נולד לאחר מיכן שלימין תמורת משקבעו
 15 חכ ואם אין בו עיבור ונולד קודם רִד חלקין משעה עשירית בלילי
 חמישי כסדרן ואם נולד לאחר מיכן שלימין: ועוד כתב בשערים
 הללו כל תשרי שיש בו עיבור ונולד קִם נב חלקין משעה עשירית
 ביום אחד בשבת חסירין ואם נולד לאחר מיכן שלימין תחת משקבעו
 20 חכ כל תשרי שיש בו עיבור. ונולד קודם תִּצְאָ חלקין משעה תשיעית
 ביום אחד בשבת חסרין ואם נולד לאחר מיכן שלימין וגם כתב ואם
 אין בה עיבור ונולד קודם תִּתְמָה חלקין משעה עשירית בלילי אחד
 בשבת חסרין ואם נולד יתיר על כן שלימין: תמורת משקבעו חכ
 כל תשרי שאין בו עיבור ונולד קדם רִד חלקין משעה עשירית בלילי
 25 אחד בשבת חסרין ואם נולד לאחר מיכן שלימין: ועוד כתב כל תשרי
 שיש בו עיבור ונולד קודם אִמְדָת משעה שביעית ביום עֵב (?)
 אחוז שלישי וכסדרן תוספת על מה שקבעו חכ כל תשרי שיש בו עיבור
 ונולד קדם שעה שביעית ביום שלישי אחוז שלישי וכסדרן וגם כתב ואם
 אין בו עיבור קודם תִּתְמָה משעה עשירית בלילי שלישי אחוז שלישי
 30 וכסדרן יתיר על כן הצה (?)¹ דחה אותו ליום חמישי אחוז חמישי וכסדרן
 וגם כתב ואם אין בה עיבור ונולד קודם תִּתְמָה משעה עשירית
 בלילי שלישי אחוז שלישי וכסדרן יתיר על כן דחה אִתּו ליום חמישי
 אחוז חמישי וכסדרן חילופי משקבעו חכ ואם אין בה עיבור
 ונולד קודם רִד חלקין משעה עשירית בלילי שלישי אחוז שלישי
 (verso)

וכסדרן יתיר על כן דחה אתו ליום חמישי אחוז חמישי וכסדרן ועוד כתב
 ואם היה בשנה שעברה עיבור ונולד אחר קנ חלקין משעה חמישית
 ביום שני דחה אותו ליום שלישי אחוז שלישי וכסדרן עשה כל אלה לִסְפּוֹת
 על טעותו כדי שיהא הנבול * שנת רִלֵן עד רִנּו משעה ראשונה ביום
 5 רביעי חסרין ומולדה הרי הוא תִּתְקַלֵּב משעת יִז בלילי רביעי ויאמר הרי
 משפּטוֹ לרדיות (?)² חכרין וכן יהיה הנבול בשנת רִלֵן עד תִּתְמָה משעה
 עשירית בלילי שלישי לא דחה ומולדה הרי הוא תִּמָּה משעה עשירית

¹ Writing faded; but it looks as if a line was drawn through the word as a sign that it has to be cancelled.

² Perhaps it reads לרדיות.

בלילי שלישי ויאמר עד (?) אין לא (?) הניע (?) למקום הרחיה אף בינת ר'לה אשר יאמר
 חרי לא נוסף אִמְרָת חלקין עד שש שעות ויחר לנו הרבה מאד על אשר נעשה
 10 האלה יתיר מן הראש שש¹ הקל הראשון והאחרון הכביר כי לא דיו שטעה
 בשלש שנים הללו וגרם למקצת ישראל אשר סביבותם לחלל את המועדות
 האלה אלא בקש לטעת דברי טעות בתוך בני יש לחלל את המועדים הבאים
 ולזהוסיף על חטא פשע להכשיל רבים בתורה ולטעת בעם מוקט אשר
 לא ימיש פריו ובכך צוינו ונאספו הראשים והאלופים והתלמידים
 15 ונועצנו מה לעשות למכשול הגדול הזה אשר הביאו בן מאיר להעמיד
 עצתו ויאמרו לא נוכל לבקר את כל הנסחים אשר כתב בן מאיר על
 זאת אל המקומות ועוד אפשר כי ננסחו אנרותיו בתוך העם אבל ראוי
 לכתוב את הספר הזה להיותו לזכרון בתוך כל יש להודיעם את מעשה
 בן מאיר הזה מתחילה ועד סוף ולהסירם ולהזהירם ולצוות אותם כי כל
 20 הטופס וכותב ונסח אשר ימצאוהו בקרב העם וכתוב בה שעה נב חלקין
 במקום תצא או תתמה במקום רד או תרמכו² במקום תח או שעה רנז
 במקום תרצה או שעה קנ במקום תקנט³ לא יסמכו עליהן ולא ישניחו
 בהן כז בן מאיר ברא מלבדו בעת הזאת ולא מפי הראשונים אבל ה (?)
 ארבעה שערים האמת אשר המה מצוים בתוך כל בני ישראל אשר
 25 בכל המדינות מסורות שער ראשון תצא תח ורד ומסרות שער
 שני תרצה ורד ומסרות שער שלישי שש שעות ורד ומסרות
 שער רביעי תצא ורד ותקפט כאשר מסרו לנו רבותינו
 בהלכה למעשה ולא בהלכה למעשה בלבד למדונו את המסרות
 האלה אלא אף מן התלמוד יש להן עיקר כי כן לימדונו רבותינו
 30 אש שמואל יכלנא לתקונהנה לכולהנולה א ליה אבה דר שמלאי
 לשמואל ידע מר הא מילתא רתנא בסוף⁴ העיבור נולד קודם חצות
 או אחר חצות אמ ליה לא אמ ליה ומדהא לא ידע מר⁵ ומפרשי
 רבנן מאי נהי מילי אחרניאתא רד ותח תצא ותרצה ותקפט

¹ Very faded; perhaps it reads הראשון, cf. Isa. ix. 23.

² No dots on the *Kaph* and the *Waw*. The *Kaph* is altogether doubtful, and may perhaps be taken for *Teth* (ט).

³ The *Nun* is doubtful. It may also read *Pe* (פ).

⁴ Read בסוף.

⁵ See *Rosh Hashana*, 20 b, and cf. the commentary of R. Channanel on the margin (of the Wilna edition). See also *Revue des Études Juives*, XLII, p. 194 sq.

XLVIII.

Fragment T-S. 12. 725, paper, mutilated, present size 20 x 13 cm., written in square characters of a very ancient date. It contains a reference to the ארבעה שערים and probably had some bearing on the Ben Meir controversy. The verso contains, in a different hand, passages from the minor Tractate *Derech Eretz Zuta*.

(verso)

. . . . .
 בחוזה לארץ ורבי עקיבא עיבר בסת . . . . . ושש . . . ט
 משגחין בעיבור החדש ובקידוש החדש . . . לא על בני
 . . . המל . . . ירה ואינו בקיא בסוד העיבור אין מעברין את
 . . . קונה לכולה גולה אמליה אבה אבוי דרבי שמלאי 5
 . . . ת או אחר חצות אמליה לא אמליה מדהא לא ידע
 . . . ריה שמואל^ט גבור בתורה ומאבות העולם והיו דברים
 . . . . . אנו אומרים בתלמוד שלבני ארץ ישראל¹ תני
 . . . . . תניתא אמרה כן ראש בית דין אומר מקודש תני
 . . . . . 10 לרע לא נהגין כן ולא שמעין דאמ רבי חייה בר מדיא
 . . . . . מתחילין מן הגדול לעיבור החדש מתחילין מן הצד
 . . . . . נה מחקדשת בעיבורה אמ רבי יוחנן הרי השנה
 . . . . . אמר בעיבורה הייתי אומר אילו אחד עשר יום
 . . . . . לך חכמים שלושים יום ר[בי] יעקב בר ארא ורבי
 . . . . . 15 לכין אהר הרגיל והוא ש . . . וכל א . . . . . אחד יושב במקומו
 . . . . . כא בר זבדא פתח רבי חייה ורבי אמ . . . בי אסי חתמין
 . . . . . גיחין לדבריהן ואין חוששין לדברי הקובע חדשים
 . . . . . ולדת לב . . . ומארבעה שערים ומי שעיבר בלא ראיה
 . . . . . זו שהיא

¹ See *Jer. T. Rosh Hushana*, 58a, 1i.

XLIX.

Fragment T-S. 12. 731, paper, one leaf, size 21 × 14 cm., written in Arabic characters, except the few words forming the title and written in square. It represents the remainder of a treatise by R. Saadyah Gaon, on the laws of טריפות¹. To this fragment Dr. Hirschfeld drew my attention. I am also indebted to him for the collation with the MSS. of all the Arabic pieces contained in this article.

(recto)

العله المبيسة للحرارة الخارده التي للحى
فقد اسعسنا بالرّية عن طلب

وما فى هده الج... وا... ت وهذا

محضر فى الטרפות[ت] قال ربينو سعديا

5 א. ל. פיומי רוח חניחנו בעמד فى الرية

..... 4 اسيا وهى تعدد اذانها ودوران

الريح فيها وتعلقها ولونها وبورها

فاما اذانها فان عددهم الطبيعية خمسة

ثلاثة من الجانب الايمن واسن من الجانب الايسر

10 فان بعض الجانب الايمن وكانت الوردة صفحا

حسبتها كانت حاللا وآلا وراة

..... حد للالا.....

(verso)

2 فى صف الاذان فهى حاللا.....²

وان كانت الزيادة حلت الاذان فهى حرام

وحدنا اذن منعسه فى المنظر

واحدة او اسن... فى موضع

5 الاسم و نفخنا الرية فان حرح الريح

¹ See above, Fragment XXVII, text, l. 10, text recto, ll. 5-10.

² Writing at end of line faded away.

מן נח חסבינהא ואֵל חסבינהא
 אסן ואמא הדורן אעֵי דורן
 הרחֵ פיהא אעֵי פִי הרֵבֶה פִּינֵה אן סעֵי פִּיהָ
 מוּזַע לִמּוֹ בְּדוֹ הַרְחֵ פִּיהָ מִסְעֵי אן נִמְרִסן
 10 דִּלִּיד פִּינֵה חֵלֵה דִּלִּק פִּיהָ אִנְשָׁה וְאֵלֵה
 11 אִי פִי פִּי... הַרְחֵה וְנִפְחֵה פִּינֵה חֵלֵה דִּלִּק
 . . . . .

L.

Fragment T-S. 12. 730, paper, two leaves, size 15 x 12 cm.,
 and written in an old square hand. It represents a sort of
 diary of a Rabbi travelling to Babylon. It is not im-
 possible that we have in it the remainder of a work by
 R. Saadyah, who is known to have visited the Holy Land
 whence he probably emigrated to Babylon¹; whilst the
 imitating of the Biblical style and the providing of the
 texts with vowel-points and accents was a favourite way
 of composition with the Gaon². Such evidence, however,
 is too slight to be decisive.

(1 recto)

בִּינֵה וּבְנֵה יִשׁוּעָה . . . וְעַתָּה הַשְׁקֵה מִמְּעוֹן
 קִרְשֵׁיךָ וְנִגְדָה לְתוֹרַתְךָ . . . יָדִים הַנְּיוֹנָה :
 לְאֵלֵה־לְמַעַן . . . כִּי אִם־לְשִׁמְךָ
 הַגְּדוֹל אֲשֶׁר נִקְרָא עָלָיו זָנִי . . . רַחֲמֶיךָ הַקְּדוֹשִׁים
 5 אֲשֶׁר נִתְתָּה לְגוֹי כִּי־אַתָּה בְּחַנְתָּ לְבִי וְתִרְעֵה
 חַמְדֵי תִנִּי וְתִמְצָא כִּי . . . . .
 . . . . . עַל־כֵּן שֵׁם . . . . .
 אֶת־פְּנֵי לְלִבְתָּ . . . צָה כְּנֻעַן וְאַרְצָה . . . . .
 כִּי יִשְׁטַע כִּי . . . . .
 10 לֵב . . . . .
 : וְעַתָּה אַתָּה אֲדַנֵּי יְיָ מַעֲרִי הוֹצֵאתֵנִי

¹ See *J. Q. R.*, XIV, p. 7.
² See Harkavy, *Sepher Haggalui*, pp. 150 and 162.

(1 verso)

אֶל־חַפְצֵי תוֹבִילְנִי וְלִשְׁלוֹם . . . ל־בֵּית אָבִי תִשְׁיָבְנִי :
 וְאֶל־תְּשִׁיבֵנִי ר' . ל . . . . . יְהוָה בִּי בְּצֶל רַחֲמֵיךָ אָנֹכִי
 חוֹסֶה הַצְּלִיחָה . . . . . אָנֹכִי הוֹלֵךְ
 עֲלֶיךָ וְהַצִּילֵנִי מִי אֹיֵב וְאוֹרֵב . . . . . הִדְרָךְ וְסַפֵּק
 5 פֶּל־צָרְכֵךְ כִּי־צִיָּאִי מִצָּרִים : וְהִנֵּה שְׂאֵלֹתַי
 וְבִקְשֹׁתַי וְהִשְׁיִבֵנִי כִלְתֹתִי . פִּי לְמַעַן יִבְלָמוּ . . . וְאוֹיְבֵי
 זַקֵּךְ . . . פָּנֵי שׁוֹטְנֵי וְאֶל־אִמְרוּ בְלִבָּם הָאִח
 . . . . . פְּנֵה אֶל־חֲשָׁקִי . . . . . תַּפְּן אֶל־קִשְׁוֵי בִּי
 בְּחִסְדְּךָ בְּטַחְתִּי אֶל־תֵּב . . . כִּי פֶל־יָמֵי פְנֵה בְּבִטְחוֹנִי
 10 עֲלֶיךָ מַעֲדֵי עַד־הַיּוֹם הַזֶּה : הַעֲרִיחַ וְהִקְיֵצָה
 יְיָ וְשִׁמְעֵ אֵת פֶּל־דְּבָרֵי עַבְדְּךָ וְהַטָּה אֹזְנֵךְ
 אֶל־תַּחֲנֻנָּיו וְאֶל־אִמְרוּ אוֹיְבָיו יִדְרֹנוּ לְמַה וְאַתָּה
 יִרְעַת אֶת־עַבְדְּךָ יְיָ אֱלֹהִים : וְעֲתָה אֲתָה

(a recto)

כִּי־נָעַר אֲתָה לֹא תִדַע צָאֵת וְכֹאֵ בִּי
 כֵּן עֲשִׂים . . . . . וְהִי־כִדְבָרְךָ אֱלֹהִים
 יוֹם . . . . . וְאַעֲם בּוֹ
 . . . . . עַ מַעֲדֵינָה
 5 מֵאֲרִבֵּל מִהֶלֶךְ (?) יָמִים שְׁנַיִם וְיַחַנְהָ בְּאֲרִבֵּל : וְיַסַּע
 וְיִהְיֶה כִבּוֹאוֹ אֲשׁוּר . . . . . אֶל־הַ . . . . . בֵּן
 לְשִׁכּוֹר לְנִצְיָבִי . . . . . צִיל וְיִרְאֵה וְהִנֵּה
 אֲוֹרְחַת יִשְׁמַעְאֵלִים בְּאֶתֶּ לְקִרְאָתוֹ וְ . . . קִרְבֵּ
 10 יְיָ . . . וְיִשְׁאֵל־לָמוּ לְשִׁלּוֹם : וְיֵאָמֶר לָהֶם
 אֲחֵי מֵאִן בְּאֵתֶם וְיֵאָמְרוּ מִצּוֹבָה בְּאֵנִי :
 וְיֵאָמֶר לָהֶם מַה הִדְרָךְ אֲשֶׁר בְּאֵתֶם עֲלֶיךָ
 וְיִסְפְּרֵדְלוּ אִח פֶּל־הַמוֹצֵאוֹת אוֹתָם : וְיֵאָמְרוּ

(2 verso)

לו אַנְשִׁים רַבִּים מֵהוּ בְּדָרֶךְ מְרֹב הַשְּׁלֵג
 וְחֻקֵּת הַצְּנָה . . . . . חֶרֶף הָיָה :
 וּבְשִׁמְעוֹ הַ . . . . . ת
 וַיֵּשֶׁב בְּאַשּׁוּר . . . . . מ
 . . . . . בּוֹיָשׁ מִפָּנָיו בְּמִלְת־סֶפֶר 5
 רַבֵּנוּ הַקְּדוֹשׁ וְלִפְתוֹר הַדְּבָר הַזֶּה הַחֲקוּק
 בְּמִלְמוֹד אֵי . . . . . אֶחָד־חִינִיָּה נָם בְּנוֹ אַחֹתוֹ .
 וַיֵּשֶׁב לָמוֹן בְּמִ . . . . . בִּי תוֹלְדוֹת רַבֵּינוּ
 הַקְּדוֹשׁ עַד־שִׁפְטֵיהֶוּ בְּנֵי־אֲבִיטֵל מְזַרְע
 הַלֵּל וְאֵלֶּה תוֹלְדוֹתָיו יְהוּדָה בְּנֵי־שִׁמְעוֹן 10
 בְּנֵי־נְמִלְיָאֵל בְּנֵי־שִׁמְעוֹן בְּנֵי־נְמִלְיָאֵל בְּנֵי־שִׁמְעוֹן
 בְּנֵי־הַלֵּל : וְכִפְתוֹרוֹן רַב בְּנֵי־אֶחָד־חִינִיָּה נָם
 בְּנֵי־אַחֹתוֹ הַיֵּשֶׁב לָהֶם הַפְּשֵׁל הַזֶּה : יַעֲקֹב י

LI.

Fragment T-S. 8 K 12, paper, one leaf, size 18 × 12.5 cm., written in square letters with a strong turn to cursive, and representing what may perhaps be described as a sort of history of post-Biblical literature. The authorities mentioned in it are Jose b. Jose of blessed memory², Yanai³, Eleazar (*Kalir*)⁴, the Head of the School (R. Saadyah)⁵, and Ben Sira and Ben Irai⁶. Professor Bacher, of Budapesth, who kindly supplied me with a rendering of this piece, also drew my attention to the Agron (ed. Harkavy), p. 56, where R. Saadyah gives a somewhat similar list of *Paitanim*. I hope that this great scholar will give us soon a translation of this important document and accompany it with the necessary comments. For the

¹ Cf. *Teshuloth Haggeonim*, ed. Harkavy, p. 176 sq.

² Recto, l. 15. Cf. Zunz, *Literaturgeschichte der synagogalen Poesie*, p. 26 sq.

³ Verso, l. 4.

⁴ Ibid., l. 7.

⁵ Ibid., l. 17.

⁶ Ibid., l. 20.

services already done I express to him herewith my very best thanks.

(recto)

ונאמצה ופי דלך יקול אלולי הן הוחלת • לדברהם ונ
 פבהא איצאח אלסביל אלתי יצאב מנהא צחיה
 אלחנה ואלברהאן פי כל מא אשכל או טלב עלמה
 ובהא עלם אלמנהול ואסתדל עלי אלכפי וגמע
 5 בין אלמתפרק ואלאכתלאף ופי דלך יקול אלחכים
 להקשיב לחכמה אוניך ונו כי אם לבינה תקרא •
 אם תבקשנה ככסף ונו אז תבין יראת יי ונו
 פטובי למן ופק וגוד דלך וכך אשרי אדם
 מצא חכמה ונו ואלקסם אלב הו אלמנתור [נ] אלמנטום
 10 והרא ען אפצל מן אלקסם אלואל לאנה מתתאנ
 אלי קוה אלתמיין וזיאדה דכא והו איצא ינקסם
 אקסאם יפצל בעצהא בעצה אלואל הו
 אלאקואל אלדי יקאל להא בלגה אלערב אלכטב
 והו תגאנם אלמנתור לאנהא מעמולה אביאתא
 15 ולבנהא ניר מקפאה ודלך מתל קול יוסי בן
 יוסי (?) ז'ל מתל אהללה אלהי אשריה עזו ונו
 ואלקסם אלב הו אלדי יסמונה בלגה אלערב
 אלרגו והו מא ונד פי אלמקרא מקפא וליס הו
 שער בקו לא תסלה בכתם אופיר בשוהם
 20 יקר וספיר • • • ואיצא קו האנכי לאדם שיחי
 ואם מדוע לא תקצר רוחי • ואיצא קו ממעי

(verso)

אמי הזכיר שמי • ואל קסם אל נ והו אלסנע
 פהו מנטם וקפא מתאלף אלאואכר ולכן
 אלערוץ ינאל בעצה ויקצר בעצה ענה ודאך
 מתל קול ינאי אלמערופ • ואלקסם אלד הו
 5 אלשער אלמסמי פיוט והו אלמנטום אלמקפא
 אלדי יצבטה ויקדרה אלערוץ אלדי הו מיואן
 אלשער ודאך מתל קול אלעזר לן אף ברי
 לגברת הגשם וברעתו לנבורת טל ויקאל אן

אמתחאנה באלרוק נטיר קולה הלא און מלין
 10 תבחן וחיך אכל יטעם לו · ומעני דלך אתצאל
 מעאני אלאביאת לתכון גיר מנפאצלה פאן
 אנפעלת תצלע אלקול ואנפסד · ואלקסם אלה
 הו אלמנסוג אלמשנר צפתה אנה יכתב ג פואסיק
 או מא שא מנהא ומן מעהא מתסאויה
 15, אלאלפאט ותנסג באלכלאם ואלשער פי מא יראד
 והרא אלקסם צעב נאמין מנהא גרא וקו
 אלף ראם אלמתיבה אקואלא מנהא וגירה
 מן אלעלמא · ואל קסם אלו הו אלתאליף
 פואסיק וק...ן פתכון אדאבא ואעתבאראת
 20 כמא אלף בן סירא ובן עיראי וגירהמא ·
 ואלקסם אלו תאליף אלכלאם פי תפסיר ·

LII.

Fragment T-S. 8 G 2, paper. quire of two leaves of which
 the middle pages are missing, size 18 x 13 cm. The contents
 of the first leaf agree more or less with a portion of respon-
 sum No. 1 of the חשבות הנאונים (ed. Lyck), attributed to
 R. Hai Gaon, and refuting certain opinions of R. Saadyah
 with regard to the calendar. The contents of the second
 leaf seem to bear on the same subject, but I am unable to
 express any opinion with regard to the authorship.

(Leaf 1 recto)

יפרש לנו אדונני מה זה הספק שנסתפק לרבי
 זירא ואמ' ר' זירא כואתיה מסתברא כי
 מאחד שסוד העיבור בידיהם אי זה
 ספק נשאר כי כל אלו הספיקות שיאמר
 5 בכל מקום בשני ימים טובים הרבה
 מחזקים עלינו בהם המינים דבריהם
 ונרצה מאדונינו שיסור כל תואנה שתעמד

בהם כמו שדירחיב בחכמתו בתשובת
 התקיעות והוסרו התואנות ברבריו-כי
 10 רבינו סעדיה זל אמ' בפירושו כאין
 ספיק מעיקרא אלא הקב'ה צוה את
 משה עברו והוא אמ' לישראל כי כשיהיו
 בארץ יהיה להם יום אחד ובחוצה לארץ
 שני ימים וכן היה מעולם כל ישראל עושין
 15 בלא ספק על העיבור ועל החשבון עד
 שיצאו המינים ובקשו החכמים להראות
 כי ראית הירח והחשבון אחד ^{הוא} והיו עושין
 כל אותן הדברים שעשה רבן נמליאל

(Leaf i verso,

בטבלה ועשו השלוחים וכול' ולאחר כך חזרו
 לעמוד על עיקרם כשאמר הקב'ה למשה
 שיהו בארץ יום ובחוצה לארץ שני ימים
 ואמר אדונינו בתשובותיו המפוארות
 5 לאנשי קאבס כי גורה מימות הנביאים
 הראשונים וכן הנהיגו הנביאים הראשונים
 את ישראל מתחלת הנלויות שעושין ימים
 טובים בחוצה שני ימים ויום הכפורים יום
 אחד וסמך אותו על המנהג נאמר גורה
 10 והיאך יבא מנהג בתוספת על מה
 שכתוב בתורה כי בכתוב שבעת ימים
 תאכל מצות בסכות תשבו שבעה
 ימים ויבא המנהג ה' ואנו מוציאים
 כי לא יהיה מנהג התוספת על כתוב
 15 אלא שיאמרו חכמי אותו על דרך חיווך
 ויאמרו גורה מדרבנן אבל במועדים
 שיבואו בכל שנה יאמר הכתוב שבעה
 ויאמרו כי בא במנהג שמנה ועוד יום

(Leaf 2 recto)

ואתפקו עלי אלעמל בה פי קביעת-אלמועדים
 אשר יקראו אותם מקראי קודש ופי
 נירהא כאן ואנבא מרציא וונב עלי
 יכאלפה בודון אלקתל כמא ניץ פי פעל כי
 5 יפלא ממך דבר ויזיד דלך וצוחא קולה
 אשר נשיא יחטא וקולה ואם כל עדת
 ישראל פנזו עליהם אלסתו לא אלכטא ו
 אלעתד ולראך קאלת אלאשה חכמה
 ללישוד דוד עליה אלסל והנה קמה כל
 10 המשפחה וג' פלמא קבל דלך וחלף
 חזנת ואעתרצת בקולהא ולמה
 חשבתה כזאת על עם ייי ומעלים
 אן אלאמה אול מא נולית אלנלוה אלאולי אלי
 אלבלאד אלבעידה כאנו ראניין סרעה
 15 אלעיד וואתקין בבקא אלבית אלשריף
 אן תאלה לא יתנייר ויקולון היכל ייי
 היכל ייי וקאל ען נירהם לא האמינו מלאכי
 ארץ כל יושבי תבל וג' ומנהם גלוה יכניה

(Leaf 2 verso)

אלמקול פיהם ושמתי עיני עליהם לטובה
 והשיבותים אל הארץ הזאת ובניתים
 ולא אהרום ונטעתים ולא אתאש ובאנו
 אספין מתחסרין מן תעדר אלחז ועמל
 5 אלקראבין ונירהא מן אלפראיץ ולטף
 סבחאנה בהם וענל ועדה ואף גם זאת
 בהיותם וג' וירא בצר להם וג' ויתן
 אותם לרחמים ווצף מא פעלה מן
 דלך בקולה כי שמחם אלהים והשב
 10 את לב מלך אשור אליהם פאתפק
 ראיתם ואנמעו עלי אן ינעלו כל
 עיד מן אלמועדים אלתי פרצהא אללה
 עליהם על סוד העיבור והו אלדי

בידנא אלנא נתן נמאעה בני ישראל
 15 נקלאען משה רבינו עליו השלום מפי
 הנבורה יומין פאלאול הו אלמפרוין פי
 אלחורה ואלב הו אלרי אחפקו עלי אלחזאמה
 תעוצא ען פאית אלחג ואלקראבין כמא

LIII.

Fragment T-S. 8 H 7, paper, two leaves, size 19 x 14 cm., written in an exceptionally square hand, represents the remainder of a liturgical MS., containing, among other matter, hymns to הורש פרישה החורש. The (second) leaf, reproduced here, contains a reference to the ארבעה שערים, playing an important part in the Ben Meir controversy. The first leaf contains also liturgical pieces, one of which has the heading ליחוקאל ל'אמת אימנתי לעמוסים אלבציר זצ"ל

(recto)

ימים ורביע יום פז מדי
 חדש בחדשו ומדי שבת
 בשבתו נקרישו • הושעה לו
 ימינו חרוע קרשו • אימין
 5 הילוכם כאחד ושניהם עומדים
 יחד • לשלשים יום בחלק אחד
 במזל אחד • פז ברוך מוציא
 לבנה מ • • • • • ת בחוקים
 וחקים (?) לעשרים ותשעה
 10 ימים ושתיים עשרה שעות
 חקוקים ושבע מאות ותשעים
 ושלושה חלקים • שניפע וג

(verso)

היא מ • • • (?) עת (?) המועדים המסורים
 וקובעת החדשים הסדורים
 כסדרן או שלמים או חסרים
 מדי חדש וג' חשבון מחזור
 5 לחמה ולבנה • שבעה עיבורים
 במ נמנה • זה לתשעה עשר

זה לעשרים ושמונה פז ברוך ·
 בלב ביה נודע (?) סוד העיבור
 על ארבעה שערים רבור
 10 דבר עלי אפניו דבור שת וג'
 רם מהולל בפי כל צבאיו
 החכים מעמיו למקוראיו

LIV.

Fragment T-S. 8 H 8, paper, two leaves, size 18 x 13 cm., written in a square hand with a turn to cursive, and representing the remainder of a Hymnology to the ארבע פרשיות. The author is a certain Moses Hakkohen, and his emphasizing the prerogative of Palestine in fixing the calendar and the part the *Kohen* takes in it, makes it probable that he belonged to the party of Abiathar and his successors¹.

(Leaf 1 recto)

זה קודם הקריש ואל יפסיק היוצר כי הוא אינו מצוה
 אלא אם צריך לאמר יאמר והוא זכרון מעניין הפרשה
 כאשר השיגה ידי העזרת הבורא וכל יוצר ויוצר
 הוא אלפבית מאלף ועד תיו ועוד אחרי אלפבית
 5 שמי ושם אבותי וכל בית ובית שלשה חרזים והרביעי
 הוא פסוק מן התורה מן המקרא^א ויען כי עשיתי אותן

¹ Leaf 2 recto, l. 10, and verso, l. 1. In connexion with the reference to the study of the Tosephta in the text the following lines reproduced from a Sulzberger fragment will not be out of place:—

ואשר זכר להשוק לו בריאת ר' אושעיא תמהתי על דבריו אם סבור
 הוא כי ימצא בני רבנן בריאת אמת וזוהי התוספתא המצויה בידו אלי (אולי?) עלה נלבו דבר זה
 כבר עלה בלב אחרים כמה וכאשר באתי אל מצרים חיפשו תלמידי רובמי (?) אשר במצרים התוספתא
 אשר היתה בידי ומצויה כמות התוספתות אשר היה בידם ונטתקתי בדבר זה עד אשר
 חזרתי עד דמשק ומצאתי שמה כמות ששה תוספתות הובאו כנגל ועיינתי בכלם והגם
 מנוסחה אחת הועתקו והמה כנוסחה אשר בידי ונראים הרברים כי כל הנוסחאות הנה
 מתוספתה ר' אושעיא דהא אמרינן בתחילת ארבעה אבות נויקין תני ר' אושעיא שלשה עשר
 אבות נויקין ובהני נוסחאות רישכתי בני רבנן משכחת בנבא קמא ותוספתא שלשה עשר

On the other side:—

ואת האיגרת לשך אלגז שלא זור נסים זכ 55 ולהחידה הנזכרת

ודעתי לבורא גם אני אליכם אישים אקרא ומהם
 שלחנו גם בעכו לרעת ישראל^{הקדושים} הכשירים את אשר
 היה יי לנו ולא הוספנו ולא גרענו מן מצוות יי
 הנאמרים ^{במשנה} בגמרא ובתוספתא או בירושלמי ומהם 10
 בהבור^ג 1 על כן שלחתי לכבודך רבנא יעקב הלוי
 להראותו לחכמי הרור יודעי דת ודין שמא טעינו
 והם ישיבו אלינו בעורנו חיים פן נהיה לבז אחרינו
 ואם יוכשרו בעיני תרעתים שמעתים וסוכתים
 אלה אשר באו לראות פניכם נשלחה לכבודכם גם 15
 את אחיהם כי מניינם כולם ששים המה מלכים

(Leaf 1 verso)

יִצְרָר דְפָרָה אֲרוּמָה לְמִשָּׁה הִכְהֵן בֵּר שְׁמִים^{הִכָּה} (?)
 לְדַבְרָ יי אֶלְמִשָּׁה וְאֵל אֶהְרֵן לְאֶמֶר

• אתם קחו לכם פרה •

• מבת שלוש ואם זקנה כשרה •

• להיות אפרה לכם לטהרה • 5

• זאת חוקת התורה •

• בתמימת אדמות כשרה ואם ננסה^{בקומה} •

• אך לא יהיה לה חבורה או שומא •

• ולא שתי שערות שחורות אולבנות^{בגומא} •

• ויקחו אליך פרה ארומה חמיטה • 10

• נזר אלגדול ונורא • אשר אין בה מום^{כשרה} •

• ואם נעשת בה מלאכה אסורה •

מצות

• • • • •

(Leaf 2 recto)

את ישראל • ונמשה המלאך • הגואל נגד כל קהל ישראל :

'חיים אתם הרביקים ביי אליכם • בהביטכם^{דמוח}
 הלבנה כזה בעיניכם • אשר היא תלויה על

¹ Does this apply to Alfasi's Code?

שמיכם • החדש הזה לכם •
 5 'טהורים אתם בני ראשים • צוו לכל העם זקנים
 וישישים • כי כה אמר בורא קדושים •
 החדש הזה לכם ראש החדשים •
 ידוע תדעו כי בו אוציאכם • מכור הברזל מארץ
 אויביכם • לכן קדשוהו מכל חדשיכם • ראשון הוא לכם •
 10 כהני-י יודעי בינה • מחשבין חשבונו בכל עת ועונה •
 למען דעת חדוש הלבנה • ראשון הוא לכם לחדשי הלבנה :
 'לחדש הזה יהיה שעיר ורביב ובו אושע עמו^{מאוביו}
 מסביב • ואתם צוו את עם חביב • שמור^{את} חדש האביב :
 'מסורה היא הלבנה בבית דין למורדה • וכאשר ידעו^{הם}
 15 מצווים להנידה • ועליהם להוסיפה ולהעמידה •
 ושמרת את החקה האת למועדה •
 'נורא עלילות מהלך מערכה מחדש • צווה מצוות לעם
 הקודש • והמועדים ילכו אחר : בהחדש
 אשר תקראו אותם מקרא קודש :

(Leaf 2 verso)

'סמוכים יושבי ארץ טהורה • הם יקדשו חדש
 ויקבעו שנה מעוברת • ויושבי גולה לא יגורו בה
 גזירה • כי מציון תצא תורה :
 'עליכם להיות קוראים ושונים • חכמת כוכבים
 5 כמעשה אצטננינים • למען תדעו דברי העדים
 אם הם מכוונים • ויבא גוי צדיק שומר אמונים :
 'פסולי עדות וקרובים לא יעידו לחדשי השנים •
 משום לא יומתו אבות על בנים • ותקנו כשרים
 ידועים קלקלת המינים • ואעירה לי עדים נאמנים :
 10 'צוו לעשית לעדים סעודה להאכילם • ומכניסין לראשונים
 לשמוע קולם • ולשניינים ראשי דברים לשואלם •
 לזכרון לבני ישראל עד עולם :
 'קראו כל העם מקודש הוא • אחרי כי נשיא קדשהו •
 ואם הם לא ראוהו • כי קדוש הוא •
 15 'ראו העדים החדש לברם • יחללו שבת אם דרך רחוקה

ומוזנות יקחו בידם • ולחולים העדים ירכיבום וגם
 יצילום מצוֹרָם • אשר תקראו אותם במועדם :
 'שלוחים יוצאים בהרשים ששה • להודיע מה קבלו חכמי
 'הדרישה • ולא יתגודדו אנשי הקדושה •
 ויתנה משה עבד ייי ירושה : 20
 תמימ

LV.

Fragment T-S. 16. 316, paper, a quire of two leaves, of which the middle sheets have gone, size 27 x 16 cm., and written in an ancient square hand. It represents the remainder of a commentary to Leviticus (I, 1 seq. and VII, 21 seq.) by Daniel b. Moses. It is inserted here on the assumption that this Daniel may be identical with the Daniel b. Moses Al Kumsi against whom R. Saadyah wrote a treatise, who is also known to have written a commentary to certain portions of the Bible¹.

(Leaf 1 recto)

פתרון חומש ויקרא ואחרי
 שפתר דניאל בן משה רוח
 ייי תניחנו
 עזריאל

(Leaf 1 verso)

ויקרא אל משה : אדם כי יקריב : דע כי למעלה כתוב ואת מזבח . . . . .
 שם פתח משכן אהל מועד ויעל ע א ה וא המנחה : ועוד לא העלה ר . . . . .
 . . . על עליו נכתב מקדם : והוא מאוחר למען כי לא וכל להעלות עד אשר . . .
 קדש את אהל מועד ואת המזבח ואת אהרן ואת בניו ואת בניהם ואחרי
 בן העלה עולות ואיך הקריבו עולות בעוד לא נעשה שבעת ימי מלואים 5
 כל יום פר חטאת ואיל המלאים : והלוא תראה כת בפרשת צו את אהרן :
 זה קרבן אהרן ובניו ביום המשה אתו ובסוף הפרשת כת וישחט ויקח משה
 את הדרם את המזבח : ואחריו כת ויקרשהו לכפר עליו : ואיך העלה משה
 טרם קידוש המזבח : בזאת תדע כי הכת ויעל עליו נכתב מן קדם כי הקים

¹ See above, p. 41 (No. XIII) and p. 79 בן משה דניאל . . . שפתר דניאל בן משה . . .

- 10 את המשכן והעגן שכן עליו הוא כבוד יי ככת וכבוד יי מלא את המשכן:
ואחרי כן קרא אל משה וילמדהו ערך קרבנות ככת ויקרא אל משה: ויזי
אלהים קרא אל משה מאהל מועד כי כבודו באהל מועד: ככת וכבוד יי מ
אה מע: כי יקריב מכם: מכם כת כי אסור קרבנות גוים ככ ומיד בן נכר
לא תקריבו: ואשר תראה כתוב גם אתה תתן בדיגו זבחים וע וע ליי
15 אלהינו: ואשר נתן כורש לישראל כל אלה מתנות מהם לישראל: ומישראל עולה
ליי ולא מן הגוים: לרצונו לפני יי: כי אם לא זכר תמים לא ירצה וגם יאמר
לרצונו: כי לרצונו יקריב לא למען עון אשר נתחייב בו ולא לגדר ולא לכל
מיני נגור: לא לואגיב ולא לעלה: ויתר הקרבנות אשר למען אודות לא כת
לרצונו: את הפדר מדעתי הוא החלב: ויש מקום כי הוא כל בשרו הוא
20 גופו חוץ מן הראש: וקרב וברעיו: כי ראש וקרב וברעים כל אחד נזכר
לבדו לבד בשמו: והפדר נזכר לבדו: על כן אמרתי כי הפדר הוא טוף ב *
* וחלבו חוץ מן הזוכרים בשם: וגם יאמרו כי הפדר הוא מוח דמאג: למ *
כי גם הראש נתח אתו לנתחיו לתפציל אלאעדאה: ומלק את ראשו: גם
עלה וגם חטאת צוה בלשון מליקה כי כריתת ראש שתיהן כאחד: ד * * * *
25 ראש העלה שלעוף נכרת וגבדל בפעם אחריו קטר ל * * * * *

(Leaf 2 recto)

- * * * * *
* * * * * פעמים: את המבושל בו בשר לא יצא ממנו דשגו דסמוה
* * * * * אם תזרפהו תדלבוה היטיב בידך במים עד שיצא: וזה צוה ומורק
ושטף למען להוציא דשן הקדש מכלי נחשת לגרוף ממנו בידים
5 ובמים פן יגע בו חול: ומה יתרון לו להביא במים בלא מריקה וגריפה:
ואפתור זה במצות זב: עור העלה אשר הקריב לכהן לו יהיה: דע כי
כל אשר לא יגע במזבח הוא לא יקדש: ועור העלה לא נגע כי לא
הועלה כי נפשט טרם הועלה ולמה לא יכשר אם ימכרנו הכהן או יעבוד
בו: ואם נהיה קדש כדברייך הלא יכלו לעשות לכלי קדש: וברעתי
10 יוכל למכור כי הם לו: ואם בשבת לשרוף כבשר חטאת ומלואים
אשר בשבת: וכל מנחה אשר תאפה בתנור: במרחשת ובמחבת
געשו הם לכהן המקריב: והסולת אשר בלולה אבתל בשמן ולא
נאפה: או היא חרבה ייביסה כמנחת חטאת אשר כת לא ישים
עליה שמן הם לכל הכהנים הזוכרים ככ לכל בני אהרן תהיה איש
15 כאחיו: על חלת להם חמץ: להם חמץ זה לכהן: ולא להקטיר אחד
מכל קרבן מכל מיני זבח השלמים: על כן כת אם על תודה: ואם גדר

או נדבה: ביום קרבנו יאכל: יש יום אשר ציוי מערב עד ערב בשבתות
 ומועדים וחדשים וימי הטמאה וכל ימי המספר: וימי הקרבן לזבחי
 השלמים מן בקר ועד בקר כב ביום קרבנו יאכל: * * * * * והוא עד בקר * * * * *
 20 על כן כת לא יניח ממנו עד בקר: כי בלילה יאכל על (?) הלילה נספר:
 מיום קרבנו והוא מיום שעבר כב ביום קרבנו יאכל: ובקר נספר
 לו מן יום מחר: על כן כת לא יניח ממנו ע בקר: כי הבקר לא נספר
 מן הלילה לקרבנות ולמן על כן כת נם למן ולקטו דבר יום ביומו: והוא
 למרת חפצם מן בקר ועד בקר: ועל נדר ונדבה כת ביום הקריבו * *

(Leaf 2 verso)

והוא מחר ליום זבחו: מה הוא הכת אחרי יום * * * * *
 הכת והנותר ממנו יאכל הוא יאכל בלילה הבא אחרי יום * * * * *
 הלילה הבא אחרי יום זבחו הוא מיום זבחו: האכל כן הלילה הבא א * * * * *
 יום שני לנדר ונדבה: הוא מיום שיני ולמחרת הוא יום שלישי אסרל
 5 לאכול ככ אם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי לא ירצה *
 וראה כי כאשר כת ביום קרבנו יאכל: והוא יאכל בליל שיני אחרי
 בקר לו משפט מות ככ לא יניח ממנו עד בקר: כן נדר ונדבה יאכל
 ממחרת וילי שלישי עד בקר ולא יניח עד בקר יום שלישי: ואם
 יאכל ביום שלישי אחרי בקר לו משפט מות: ככ ואם האכל יאכל
 10 ביום השלישי פגול הוא לא ירצה: ואכליו עונו ישא וז והבשר אשר
 ינע בכל טמא לא יאכל: דע כי הכת ככל טמא לא על זבובים
 ונמלים ושרצים קטנים כת כי לא יפול עליהם שם טמא לנגיעה
 כי אם לאכילה וגם לאכילה נקרא שקץ ולא בשם טמא: נודע כי הכת
 אשר ינע בכל טמא מענהו בכל מטמא: ובזאת תדע כי כן הלא כת
 15 או בנבלת חיה טמאה או בנבלת בהמה טמאה או בנבלת שרץ
 טמא: הלא תדע כי בזאת בקש חיה המטמא ובהמה המטמא שרץ
 המטמא בשמונה מיני שרצים ולא בזבובים שלא מטמאים
 הם: הלא תדע כי הכת או בנבלת שרץ טמא ונעלם ממנו
 והוא טמא ואשם: לא אמר הִנָּע בזבוב מת ונעלם ממנו והוא
 20 טמא: כי אם אמר הִנָּנע בשרץ מטמא ונעלם ממנו והוא טמא
 ואשם: כן הכת והבשר אשר ינע בכל טמא פתרונו בכל מטמא:
 והלא תראה כת למטה ונפש כי תנע בכל טמא ופתרונו בכל
 מטמא: או בכל שקץ טמא והוא שרץ המטמא: הלא אמנם לא
 אמר כל הִנָּנע בנפש * * * * * ות יאכל מזבח השלמים מות יומת כן

LVI.

Fragment T-S. 8 J 3, paper, one leaf, size 17 × 13 cm., written in a square hand with a turn to cursive, and representing the remainder of a letter written by a Gaon. Among others it contains also a reference to אברהם סגולה; probably identical with Abraham, who plays such a part in document XXXV¹.

(recto)

עד שירימו ידו מעליו ואם כן בשדות כל שכן
 בנשים שנתקדשו שיאניסו המקדש בשלטון שיגדשה
 אישה וישנא וישאנה ותמיהים אנו איך לא מיחו
 בירם החבירים ברבר הזה ומי התיר לנועים
 5 בקידוש זה להיוועד גם בו בחנוף וכל שכן דיין
 המורה להתיר ולוקח שוחד בכן אוי לו לדור
 נתקע האים יצילינו ויצלכם ויציל כל יש' מעונש
 זה ואל יארע תקלה על ירינו ולא על ידכם וישים
 יראתו לנוגד עינינו ואם לא נעשו כאילו אל יהי
 10 בליבכם עלינו תלונה כי כפי הנשמע לנו הוכחנו
 כתורותינו ועינינו לא ראה אלא כנשמע ואנו ואתם
 פטורים מכל עונש ולפי אהבתכם כתבנו
 וכן א' הכת טובה תוכחה מגולה מאהבה מסותרת
 וכן אמרו רבו זכ' לב' מניין לרואה דבר מגונה
 15 בחברו שחייב להוכיחו תל' לו הוכיח תוכיח
 תוכח ולא קיבל מנ' שיחזור תל' לו הוכיח תוכיח
 יכול אפילו פנין משרטי תל' לו ולא תשא
 עליו חטא ומן דקאימה ביה לאוכוחי ולא מוכיח
 מתפסם בהוא עוון דא' מר כל שאפשר לו
 20 למחות באנשי ביתו ואינו ממחה נתפס על אנשי
 ביתו מאנשי עירו נתפס על אנשי עירו בכל
 העולם כולו נתפס על כל העולם כולו א' ר' פפא

See introduction to Fragment XXXV, and below, verso, 147

(verso)

והני דבי ריש גלותא מתפסן אכולי עלמא א ר חנינא
 מאי קראה דכתי יי במשפט יבוא עם זקני עמו ושריו
 אם שרים חטאו זקנים מה חטאו אימא זקנים
 שלא מיחו בשרים כול שמע * תניא רבא אי זו היא
 5 דרך ישרה שיבור לו האדם יאהב את התוכחות
 שכל זמן שתוכחת בעולם נחת רוח באה לעולם
 טובה באה לעולם ברכה באה לעולם רעה
 מסתלקת מן העולם שנ ולמוכיחים ינעם ועל תבא
 ברכת טוב למוכיח ולמקביל תוכחת ועוד שהיא
 10 מביאה לירי חיי העולם הבא שנ ודרך חיים תוכחות
 מוסר * ישיש אינו כוונתנו לשמו ולתורתו ויתן
 חלקינו עם המוכיחים לשם שמים והמוכיחים
 ומקבלי תוכחת ועם הנושאים ונותנים בתורתו
 ומדברים לז ללז ביראתו לכתבינו בספר זכרון
 15 לפניו עם יראיו וחושבי שמו כאמור אז נדברו
 יראי יי איש אל רעהו * ויזכר את אבירינו כג קמר
 אברהם סגולת הישיבה ותפארת עגולת הצדק
 ועזרת האמת הנחכם בכל תושיה וצנוע ביראת
 יי בזכרון כל טובה וכל מידת חסד אשר הנחין
 20 לזכות זו וקדם ומחה ומוכיח בכל תוכיחים
 משובח ויעוטר בברכות טוב וחיים ושלום
 כבודכם * חבירינו דייניכם * * * סוחרים

¹ See *Arachin*, 17 a, *Shabbath*, 54 b, and *Tamid*, 28 a. Cf. also Alfasi, *Baba Mezia*, chap. II, 17 a, ed. Wilna.

University of California
SOUTHERN REGIONAL LIBRARY FACILITY
405 Hilgard Avenue, Los Angeles, CA 90024-1388
Return this material to the library
from which it was borrowed.

! QL JAN 16 1996

REC'D LD-URL

NOV 27 1995

REC'D LD-URL

QL APR 15 1996

JAN 22 1996

AC MAY 01 2000

AC NOV 01 2000

REC'D YRL JUN 05 2003

UC SOUTHERN REGIONAL LIBRARY FACILITY

A 000 876 087 8

Univer
Sou
Lib